

קו נטוי 11

כתב עת לספרות ואמנות
משותף למורים ולסטודנטים
במכללה האקדמית לחינוך, אורנים

קו נטוי 11, סיון תשע"א, יוני 2011

עורכות: יעל גלוברמן, עידית לבבי גבאי
יעוץ וליווי עריכה: משה יצחקי
עיצוב גרפי: כפיר מלכא

מערכת: חגי רוגני, יעל בן צבי, שולמית בירגר,
מופיד סידאווי, רועי רשקס, אמיר ברזל, ניר וייס
מזכירת מערכת: מיכל גלב

קדם דפוס ולוחות: שקפאור בע"מ
דפוס: אלי מאיר דפוס אופסט בע"מ

תודה מיוחדת ליסמין שלן, המעצבת הגרפית ומפיקת הדפוס
של עשרת הגיליונות הראשונים, על עשור של שותפות ועיצוב רב השראה.

המידות של יצירות האמנות ניתנות בסנטימטרים

כתובת המערכת:

קו נטוי, כתב עת לספרות ואמנות
המכללה האקדמית לחינוך, אורנים
דאר טבעון 36006
טלפון: 04-9838829
kav-natui@oranim.ac.il

© כל הזכויות שמורות ליוצרים ולמכללה האקדמית לחינוך, אורנים

תוכן העניינים

6	60 לאורנים יאיר קארו
7	60 לאורנים נגה בוטנסקי
8	רעד מיכאל גרוס
9	קו העורכות יעל גלברמן, עידית לבבי גבאי
10	הדברים כפשוטם טוביה ריבנר
11	זה שנים טוביה ריבנר
12	בית עם עץ וחלון מזרחי יעקב דורצ'ין
13	חלון עם ים אנכי יעקב דורצ'ין
14	בית עם עץ ושני חלונות מזרחיים (לזכר מיכאל גרוס) יעקב דורצ'ין
15	שרפרף מיכאל גרוס
16	אסם #2 #3 עידית לבבי גבאי
17	צלקת ושמש עידית לבבי גבאי
18	Op אנה בלנדיאנה
19	טביעות רגלי עמוס עוז
20	Schoolsville בילי קולינס
22	הסטודיו בכפר יהושע אלי שמיר
23	מבט מהסטודיו אלי שמיר
24	שי ויעל מסתרקות בחורשת אקליפטוס 2 אלי שמיר
25	שי ויעל מסתרקות בחורשת אקליפטוס 1 אלי שמיר
26	כבר שלושה ימים אירית כרמי
27	הטיפול החוזר על עצמו (פרק מרומן) אברהם ב. יהושע
33	לוולט וויטמן, אני כבר לא שומעת מירה טנצר
34	ללא כותרת 2010 גלעד אופיר
35	ללא כותרת 2010 גלעד אופיר
36	ללא כותרת 2011 גלעד אופיר
37	ללא כותרת 2011 גלעד אופיר
38	הבריחה מאנושיות אריה קיזל
42	גירוש החופש דוד וקשטיין
43	גירוש החופש בצהוב דוד וקשטיין
46	אז מה? (מתוך הסדרה) אריה רושמן
48	ביצת כובעים, מתוך שחזורים אביטל גבע

50	הרכבות נעה מלמד
51	ללא כותרת נעה מלמד
52	עוצמת הרוח אמיר ברזל
53	ילדי טנסי ויליאמס
54	Mind the Gap (פרט) רותי כהן הלבץ
55	תינוק יהושע טובול
56	התאמצנו יהושע טובול
57	ללא כותרת רותי כהן הלבץ
58	רלפי מאושר רועי רשקס
61	אתמול בא אלי אבי בחלומי רועי רשקס
62	חושך ניצן זך
63	רוצה לטייל איתך אירית כרמי
64	תפרים שרה שגיא
66	מסיבות שהזמן גרמן טלי גיל
67	תגיע לחוף 1 טלי גיל
68	שמיכת טלאים, כמעט הסוף ניר וייס
69	גם השקיעה יפה, המונולוג של רוני ורדה קנול-יהלום
73	אמא לא מתפקדת דפנה נסים
75	בצל מטוגן או מרגרינה נעמה אורי
78	עודני מספר חובב רשלבך
79	מה זאת אומרת (פרק מספר בכתובים) רינה בן-שחר
87	מסה או מסע בין שפות אורה לוטן
91	ראיתי את אטלס אמיר ברזל
92	סוגר את אנה קרנינה בילי קולינס
93	מצבי רוח (אפיזודה מספר) יואל הופמן
97	איך מתבקים צל אירית כרמי
98	אני ואתה יעל פינקוס
99	מחשבות שקופות (מתוך הסדרה) דנה פורת
101	אורח לרגע אתי טרגש
103	התפשטות עדי מזרחי
104	ללא כותרת עדי מזרחי
105	בתוך כל הירוק כחול איה מרבך
107	המיטה שאתה מציע בעצמך (פרק פתיחה מרומן) אילת שמיר
114	על ארבע ישראל עובדיה
115	מפגש ישראל עובדיה
121	הכרמל עוף הפניקס תמים אסדי

122	משחררה, מתוך עונת שחזורים יעקב חפץ
124	סונטת היער השחור משה יצחקי
125	עולת הכרמל משה יצחקי
126	עוד גלויה רומנית - מדרש יוסף חי משה יצחקי
127	קו אחד של רוח ניר מעיין
128	שיער שני בנגד
130	תלוש אמיר ברזל
131	יש לי תלתלים ניר מעיין
132	ללא כותרת (בעקבות חצר המשוגעים של גויה) איתמר פרנס
133	דיוקן עצמי איתמר פרנס
134	Lap Dance איתמר פרנס
135	מעבר לגבולין ישראל המאירי
145	התכשיטים של סבתא ליאור חיים
146	נישול רנה מינקוף
148	קלאס (מתוך הסדרה) פאטמה שנאן
150	אבא גם סלמאן מצאלחה
151	גרגרים מאיה בז'רנו
154	גשם בדרך הביתה 2 אסף רומאנו
155	גשם בדרך הביתה 1 אסף רומאנו
156	כותב אותך עמוס עוז
157	שנה טובה מירה טנצר
158	מפה ורקומה מיכל גלב
159	בשביל הגן מיכל גלב
160	תפוצת זרעים נעה מלמד
161	אלנבי מאה ושתיים (פרק מרומן) דורית פלג
167	במטבח שלך לפנות ערב יוכי יעקבזון
168	הקוסם מארץ עוף עדו פרידמן
169	שלגיה עדו פרידמן
170	האהבה המתרת מירה טנצר
171	אל תגעו לי בפלאת' דקלה בת אל אור
173	מכשפות (שיר ערש) יעל גלוברמן
174	הבהלת אותי לרגע חן שיש
175	בית מעשן חן שיש
176	השיר המסוכן יעל גלוברמן
177	אור ראשון יעל גלוברמן
178	רשימת משתתפים

60 לאורנים והקו עוד נטוי

אנו נמצאים בישורת האחרונה של אירועי ה-60 לאורנים. מסמינר גננות, שהוקם ע"י התנועה הקיבוצית ב-1951 התפתחה אורנים למכללה אקדמית מובילה, אשר תחת כנפיה עשרות תוכניות אקדמיות לתואר ראשון ולתואר שני, הכשרה איכותית להוראה, ומפעלי מעורבות חברתית רבים ומגוונים. מסמינר קטן של מאות בודדות למכללה המטפחת אלפים. הלפיד אשר צריך להמשיך ולהאיר את הדרך שתי להבות בוערות בו, להבת החינוך ושלהבת היצירה.

חינוך – כי זוהי מהות הצמיחה, הטיפוח והדיאלוג בין בני האדם.
יצירה – כי זוהי הרוח הייחודית הדוחפת קדימה ופועמת בין הנדע לבלתי נדע.
”קו נטוי” מסמל בתכנון, ביוצרים ובמטרותיו את שתי הלהבות.
בתכנון, הוא משקף את היצירה הפועמת באורנים.
ביוצרים, הוא משקף את השותפות המיוחדת שבין מרצים לסטודנטים, שותפות שהיא כה ייחודית לנו באורנים, המקום שבו ממורשת העבר ומעבודת ההווה אנשים יוצרים עתיד.

קריאה מהנה ומרתקת.

60 לאורנים - בקו הזמן והמקום

קו נטוי – משמעותו חיבור קבוע, גמיש ומתפתח, בין הזמן למקום, בין העבר להווה ולעתיד, בין הכוונות הנאמרות לכוחות המעשה, בין המחקר המדעי המדויק ליצירה החופשית וביטוייה. הקו הנטוי באורנים הוא המסמן את רחשי הזמן והמקום, שעליו נאמר בשנותיו הראשונות: **”... המקום כל כך נאה, עד שכדאי למשוררים לתארו: מבין ענפי האורנים נשקף נוף העמקים – אדמה משובצת ירוק של שדות בצמיחה, ושחור של ניר בטרם-זרע, אודם גגות של קיבוצים, כחול של ים, ושחור העשן של ארובות בתי החרושת אשר לעיר הנמל”**.¹ זהו הנוף שנגלה בשנת 1938 למבטו של החוקר והמורה לטבע יהושע מרגולין ז”ל, אשר דבק בפנית חמד זו ובחזונו ביקש להופכו ל’בית צמיחה למחנכים הנושמים את תורתם בחיק הטבע’.

הקו הנטוי באורנים הוא הקו המחבר בין המילים למעשים; בין חזון המייסדים לשליחות הממשיכים. באורנים בשישים שנותיה מקדימים לא פעם את ה”נעשה” ל”נשמע” – לא בכוונה המקראית של קבלת עול מצוות ללא שאלות, אלא מתוך ההכרה הבסיסית שחינוך הוא ראשית לכל מחויבות לעשייה.

הקו הנטוי באורנים הוא הקו המחבר בין אנשים: יוצרים בשפה הכתובה, אמני הצורה והצבע, סטודנטים בראשית דרכם, מורים ועובדים בבשלות ניסיונם – כל אלה נפגשים בבמת יצירה ייחודית זו של המכללה וחושפים את קהילת אורנים לדורותיה, במגוון היצירה ובשווה הרחב של רזיה ונפלאותיה האנושיים.

1. מתוך גורן, י. הצעה לחוברת יובל, ארכיון אורנים

קו העורכות

הגיליון הזה נוצר מתוך רצון לברך. במלאת שישים שנה למכללת אורנים, החלטנו להוציא גיליון מיוחד של קו נטוי ובו מחווה של אמנים, סופרים ומשוררים הקשורים למקום וכך לחגוג, בדרך של יצירה, את יום ההולדת. כדי ליצור מחווה שיש בה תנופה, הרחבנו את הזימון והסימון של שדה-היצירה הקשור בקהילת אורנים לדורותיה: פנינו ליוצרים אשר לימדו באורנים בעבר ולכאלה המלמדים בה כיום, וביקשנו אותם לברך את המכללה באמצעות אמנותם.

קיבלנו יצירות אמנות הישר מהסטודיו, פרקים מספרים שאך ראו אור וכאלה שנשלחו אלינו משולחן הכתיבה, קטעי מחזות חדשים, ואחרים שהועלו כבר על הבמה אם במכללה ואם בתיאטרון, שירים שהדיו לא יבש עדיין על דפיהם (או הפונט עוד רועד על צגם) וכאלה שנבחרו מתוך ספרים אהובים.

למן ימיה הראשונים של אורנים, פסעו יוצרים ויוצרות במשעולי הלימוד שלה. אתגרי החינוך בחברה החלוצית תבעו חיוניות, מעוף, וחבירה לכוחות היוצרים. גם היום אנחנו זקוקים לכוחות חיוניים אלה. נוכחותם של מורים-יוצרים מחזקת את רוח המקום ונותנת תוקף לדיבר החינוכי 'נאה דורש - נאה מקיים'.

היצירה על היבטיה השונים נלמדת בכמה ממסלולי המכללה. המכון לאמנות, שהיה מהגופים הראשונים במקום, שמר על מורשתו והפך לחוג אקדמי מעמיק ומשגשג. כיום הוא מפעיל מספר חללי תצוגה (גלריות) לאמנות עכשווית במרחב הקמפוס. בצד לימודי התיאטרון פועלת באורנים מזה אחת עשרה שנה קבוצת תיאטרון, והחוג לספרות דרמה ומבע יצירתי מקיים סדנאות כתיבה בפרוזה ובשירה שהקים ד"ר משה יצחקי, ממייסדי קו נטוי ועורך עמית הנמצא בשנת שבתון. הסטודנטים המתנסים בתיאטרון ובכתיבה, גם אלה שאינם מתעתדים להפוך לבמאים, סופרים או משוררים, מתודעים לאחורי-הקלעים של עבודת היוצר והתנסות זו משפיעה על דרכי ההוראה שלהם כמורים לעתיד.

קו נטוי היווה באחד עשר שנותיו במת יצירה מגוונת, שבה מתחולל מדי שנה מפגש בין-דורי מפרה של מורים וסטודנטים. הפעם הגיעו למפגש גם מורים שלימדו באורנים לפני שנים רבות, כמו המשורר טוביה ריבנר, הסופרים יואל הופמן וא.ב. יהושע, והאמנים יעקב דורצ'ין, מיכאל גרוס ואריה רוטמן; מחוות היוצרים היא השדרה המרכזית בגיליון, העוברת בין שירים, סיפורים, ציורים ועבודות צילום ופיסול שנוצרו כאן השנה.

שישים שנה נוספות של התפתחות וצמיחה - עד 2012!

טוביה ריבנר

הדברים כפשוטם

מתוך הספר שירים סותרים, הוצאת אבן חושן התשע"א 2011

לו האצילה הזקנה מחכמתה ומישוב הדעת על שירי
היה מאיר פנים לכל מי ומה שיש בו הארת פנים
ומתקשט בכלניות שהשרב קטלן כי היו קמות לכריחה.
לא היה צריך לבקש שמחה, כי תוך תוכו שמחה
על שהעולם עדין קים ואינו מגלה עד תם את שבלבו
וגם הזדון לא תמיד שולף את טכריו ואני נושם
וכותב שיר זה המשמח אותי על שעודי מסגל לכך
ומסגל להנות גם מין טוב ומהדשא עם עצי היקרנדה
באור בין ערבים שרכך את לבו ונותן לצבעים
להראות ולעורבני צעיר למצא חרקים בעשב
ושמחה היא לראות באמצע סיון פורחת רקפת
בתחתית קיר ביתנו.

אלמלא היתה העין ממין השמש, טען פלוטינוס
לא היתה רואה את השמש, גם לא זו הפונה לשקע.
איזו ברכה הן העינים הרואות!
ולמה לא יטיבו גם האזנים לשמע, למשל מישהו אומר
בערב הצפרים שרות ביתר שאת והאזיר מלא שירה
וגם לך יצא שיר אירי, שיר מעודד -
והייתי מאמין בלב שלם.

טוביה ריבנר

זה שנים

מתוך הספר שירים סותרים, הוצאת אבן חושן התשע"א 2011

זה שנים, זה שנים
 שמפלצות החלו מהלכות בינינו
 תחלה לא ידענו, קשרנו להן כותרים
 קשטנו אותן בדברי הלל, האכלנו אותן פרי מגדים
 סמנו בתים, אנשים נעלמו, המפלצות חיכו בנימוס, מצאו
 כתמי דם, לא ידעו דם של מי, כלי משחית גנחו, בני אדם
 נתפחמו צעירים, המפלצות נגבו פיהן בגב ידם, הלחם השחיר
 והתאבן, הגשם נאטם, השמים נכרכו תכריכים, תינוקות נורתה
 לקוצים לא אכפת, גם לא לבלונים, המפלצות נטמעו, שברו עצמות צופפו
 אוכלוסין וגדרום, היאוש טוה חוטים, אחר-כך חבלים, אחר-כך חבלי-חבלים,
 האויר מלא מהם, יש שתלו עצמם, יש שקפצו מקומה שבע או שלשים,
 אחדים לקחו רעל, יש שאנסו נשים בטרם דקרו, שתקנו מפחדים או סתם,
 שותקים אחד מעיר ושנים ממשפחה עזרו לחבולים
 אמהות קוננו, פה ושם יללה, ראש ולענה ראש ולענה רשרשו רשרשו, אבל המוזיקה,
 איך לותר על המוזיקה, אהה, על הפותחת פתח באין-מוצא, איך גם עליה? איכה,
 אמר איש, ארץ הופכת חטאת, ארץ אמללה אוי, אחרים צחקו צחוק חלול, אחר-כך
 עצמם היו חלולים
 המפלצות התרבו בכל השכבות, בכל המעמדות, הדרגות
 בורות נפערו פתאם, השולים קרסו, ההרים נדעזעו, שום
 עזרה, שום עזרה, עינים נשאו, נשרפו היערות, השיחים, שדות הבר
 חיות הבר, האש אכלה את האפיק, המים התיבשו, החלו לגרש את
 מי שמצאו לגרש, איך לשים לזה סוף
 ואין סוף

19.11.2010

יעקב דורצ'ין, בית עם עץ וחלון מזרחי, 2008, ברזל, 198x90x36, אוסף אמון יריב, תל אביב; צילום: אבי חי

יעקב דורצ'ין, **הלון עם ים אנכי**, 2001, ברזל, 127x65x22, אוסף האמן; צילום: אבי חי

יעקב דורצ'ין, בית עם עץ ושני חלונות מזרחיים (לזכר מיכאל גרוס), 2006, ברזל, 133x94x34
אוסף הלית וישעיהו יריב, תל אביב; צילום: אבי חי

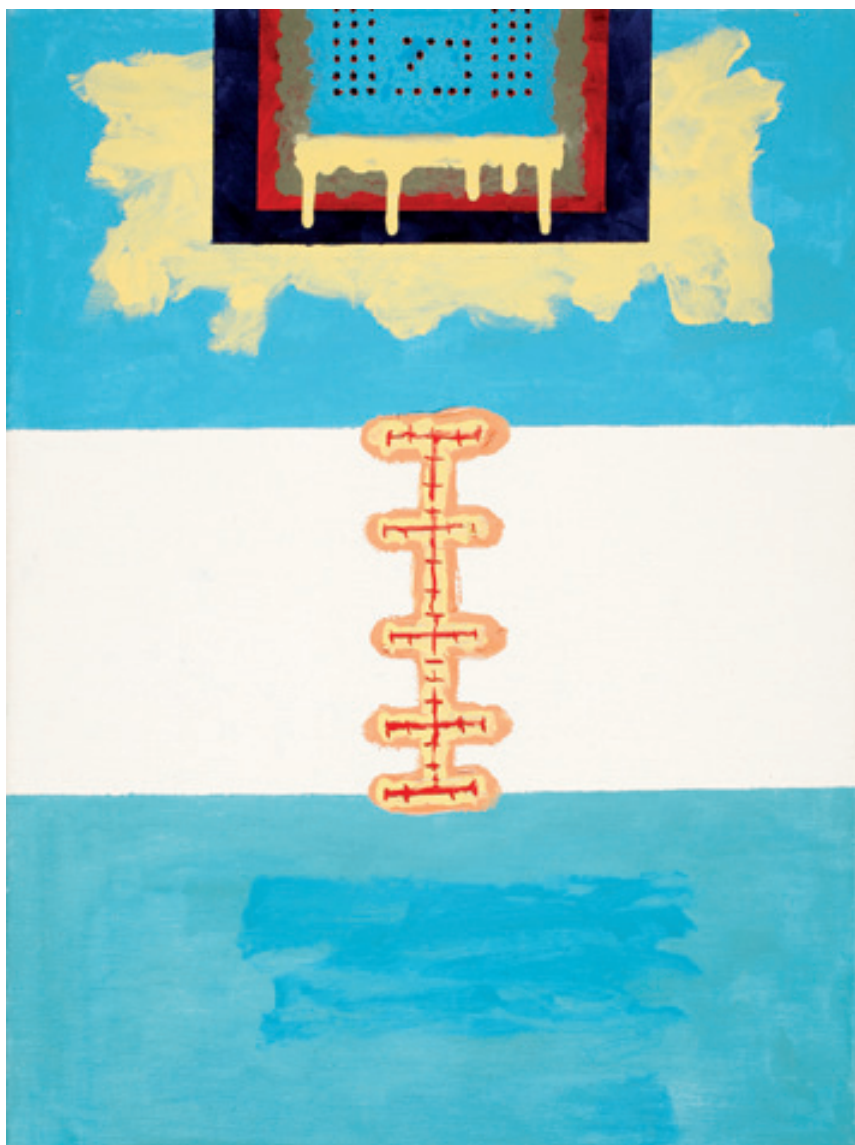

מיכאל גרוס, שרפרף, 1981, מבנה ברזל צבוע לבן, גובה 272, אוסף הגלריה האוניברסיטאית לאמנות ע"ש שרייבר, תל אביב; באדיבות המשפחה; צילום: אבי חי

עידית לבבי גבאי, אטם #2#3, 2010, שמן על בד, 100x30 ס"מ; צילום: אבי הי

עידית לבבי גבאי, צלקת ושמש, 2007, שמן על בד, 40x30; צילום: אבי חי

Op

הַזְמַן רוֹשֵׁם עַל גּוֹפֵי שִׁירָה
כָּל כֶּךָ מְסַבֶּכֶת
כְּמַעַט לֹא רְאוּיָה לְקִרְיָאָה,
הוּא מְסַמֵּן עַל עוֹרֵי מַחְשָׁבוֹת
מִבְּלִי לְשֵׁאל רְשׁוּתִי.
אוֹתִיּוֹת נִמְתָּחוֹת, מִתְעַקְלוֹת, מִתְלַפְפוֹת
יִפֶּה כָּל כֶּךָ עַל צְוֹאֲרֵי,
נִמְרָחוֹת סְבִיב עֵינַי,
הַמִּתְעַבּוֹת,
וְאֵז, כְּמוֹ בְּסִימּוֹ שֶׁל Op
נִחְתָּמוֹת עַל מִצְחֵי בְּעִגּוֹל נוֹסֶף,
מִבְּלִי לְהִתְנוּדוֹת
לְאִיזוֹ תְּכָלִית
נִשְׁלָחוֹת דְּרָכֵי הוֹדְעוֹת אֱלֹה
וּמִי
אָמור לְקִרְאָ אוֹתִי
וְגַם לְעִנּוֹת.

מְרוֹמְנִית: מִשֶּׁה יִצְחָקִי
מִתּוֹךְ הַסֵּפֶר: גֵּאוֹת וּשְׁפֵל (2008)

Op* - מִלֵּת קִרְיָאָה

עמוס עוז

טביעות רגלי

כָּל יְמֵי כְּתוּבִים מְרֹאֵשׁ וְאֲנִי בָּא כָּל יוֹם
וּמְגִלָּה מֵהֶם מֵעַט.
כָּל מַעֲשֵׂי נַעֲשׂוּ כְּבָר לִפְנֵי וְאֲנִי
הוֹלֵךְ כָּל יוֹם בְּצַד טְבִיעוֹת רִגְלִי;
וּכְשֶׁאֲמַצֵּא אֶת שִׁירֵי זֶה
בְּעוֹד מֵאָה דוֹרוֹת אוֹלִי,
מָה אֲדַע אֲזַעְלִי?

Schoolsville

שולח מעבר לכתפי מבט אל העבר
וקולט שמספר התלמידים שהיו לי
די בו לאכלס עיר קטנה.

יכול לראותה מערסלת בנוף של ניר,
פתותי גיר צונחים בחורף,
לילות שחרים כלום.

האכלוטיה מתבגרת אך אין לה בגרות.
בשעות אחר הצהרים נגרת בפרק זעת בחינות גמר
וכשקר הם רועדים סביב תנורים
קוראים חבורים מבלבלים בקול.
עם צלצול הפעמון הם מזגזגים אחד אחד
לתוך הרחובות עם ספריהם.

קדם שכחתי את שמות המשפחה שלהם, את
שמותיהם הפרטיים שכחתי בסוף, בסדר האלפבית.
אך הנער שהצביע תמיד
הוא חבר מועצת העיר ובעל חנות לדברי סדקית.
הנערה שחתמה על חבוריה בשפתון
נשענת על דלפק הדרגסטור, מעשנת,
מברישה שערה כמכונה.

הציונים שלהם תפזרים בבגדיהם
כמראי מקום להותרן.
הטוב-מאודים פוסעים בנחת עם טוב-מאודים אחרים.
המספיקים-בקשי צופרים כל עת שחולפים ליד מספיק-בקשי אחר.

כל תלמידי כתיבה יוצרת שרועים
על מדשאת בית המשפט, פורטים עלי נבל.
באשר ילכו, הם חגים מעגל גדול.

מִיָּתֵר לְצִיּוֹן, אֲנִי רֹאשׁ הָעִיר
גַּר בְּבֵית הַקּוֹלוֹנִיָּאֵלִי הַלְבֹן, רְחוֹב מִיפֶל פֶּנֶת מִיּוֹן.
כִּמְעַט לֹא יוֹצֵא מִבֵּיתִי. הַמְּכֹנִיִת נָחָה עַל צְמִיגֵיהָ הַמְרוֹקְנִים
בַּחֲנִיָּה. מִטְפָּסִים מִשְׁתַּרְגִּים עַל הַנְּדֻנְדָּה בַּכְּנִיסָה.

מִדֵּי פַעַם דּוֹפֵק תִּלְמִיד בְּדֹלֶת
עִם עֲבֹדָה בְּאַחֵר שֶׁל חֲמֵשׁ-עֶשְׂרֵה שָׁנָה
אוֹ שְׂאֵלָה עַל יֻטָּס אוֹ עַל רוּחַ כְּפוֹל.
יֵשׁ וְיוֹפִיעַ אֶחָד בְּזַגּוּגִית הַחֲלוֹן
לְצִפּוֹת בֵּי מְרָצָה לְטְפָטִים,
בּוֹחֵן אֶת הַנְּבֻרָשֶׁת, גּוֹעֵר בְּאֵוִיר.

מֵאֲנֻגְלִית: חֲגִי רוֹגְנִי

הֵעֵרַת הַמֵּתֵרִים: "הַצִּיּוֹנִים שֶׁלֵּהֶם תְּפִירִים בְּבִגְדֵיהֶם/ כִּמְרָאֵי מְקוֹם לְהוֹת'וֹרָן": בְּרוֹמֵן "אוֹת הַשְּׁנִי"
מֵאֵת נִתְנִיָּאל הוֹתוֹרֵן נֶאֱלָצַת הַגִּיבּוּרָה לְתַפּוּר עַל בְּגָדָה אֶת הָאוֹת A כְּאוֹת קֶלֶוֹן עַל נִיאוּף.

אלי שמיר, הסטודיו בכפר יהושע, חורף 2011, שמן על בד, 20x30; צילום: אבי חי

אלי שמיר, מבט מהסטודיו, חורף 2011, שמן על בד, 20x30; צילום: אבי חי

אלי שמיר, שי ויעל מסתרקות בחורשת אקליפטוס 2, 2011, שמן על בד, 100x120; צילום: אבי חי

אלי שמיר, שי ויעל מסתלקות בחורשת אקליפטוס 1, 2010, שמן על בד, 120x90; צילום: אבי חי

אירית כרמי

*

כָּבֵר שְׁלוֹשָׁה יָמִים אֲנִי רוֹאָה
שְׁנֵי מְלָאכִים
יוֹשְׁבִים מִשְׁנֵי צְדִי.
הֵם מְקַפְּלִים
כּוֹפִיָּהם אֵלַי
וּכְנִיָּהם רְכוּנוֹת.
הֵם לֹא זָזִים
רַק בְּרוּר שְׁאִינָם יְכוּלִים
לְעֹזֵר לִי
לְמֵרוֹת שֶׁהֵם קְרוֹבִים
לְמֵרוֹת שְׁאֵנִי רוֹאָה אוֹתָם
הֵם שׁוֹתְקִים
כָּל כֵּךְ שׁוֹתְקִים
עַד שְׂנֵדָמָה
כִּי הִמְצַאתִי אוֹתָם.

הטיפול החוזר אל עצמו

מתוך הספר **חסד ספרדי**, הספריה החדשה הוצאת הקיבוץ המאוחד /
ספרי סימן קריאה / כנרת זמורה-מדון, מוציאים לאור 2011

ב

במאי הסרט יושב בחשכה, בשורה האחרונה, ורק דה ויולה מפריד בינו לבין המעבר; כך לא יקשה עליו להגיע אל הבמה בתום ההקרנה. ובינתיים מאיץ ליבו את פעימותיו למראה אמו, שהדיבוב הספרדי אינו מצליח למחוק בת-קול שלה ברקע. וכבר ניתנות הוראות לדיירת החדשה, המרוקנת את המזוודה שלה בחדר-ילדותו של מוזס ויוצאת ממנו בחולצה קלה ובמכנסיים קצרים בסגנון נשכה – קצצרים ותפוחים ואחוזים בגומי במעלה ירכיה. רק לפני שעה היא הגיעה לירושלים, כי נענתה להזמנתו של גבר צעיר שנטע בה תקווה לקשר חדש, ועכשיו, מדוכדכת ועייפה, היא גוררת דלי ומטאטא בביתה של אישה זקנה וחולה. מה טוב שהמצלמה שינתה לרגע עמדה, וכדי להעשיר את נשיותה ברוך, היא מגששת מבעד להרכי התריס אחר צלליתה.

עכשיו מתנהלת בין השתיים שיחה סתומה, והבמאי חש שהנה כבר בראשית דרכו עלה בידו להזרים דיאלוג בטבעיות. גם הדיבוב לספרדית נעשה במקצועיות רבה, עד שנדמה כי לא התבצע באולפן הסאונד, מפי שחקנים זרים, אלא היפנט את הדמויות הישראליות להחליף את לשונן. לא פלא שהצופים באולם מתחברים בנינוחות ביתית אל הדמויות הזרות, וירושלים הקטנה, בשחור-לבן של שנות השישים, נספגת לאיטה במחוז גליסיה בעיר מוכרת וחביבה. מוזס נזכר שדווקא סרט בוסרי זה זכה בפרס עידוד מטעם עיריית ירושלים, אבל הפרס לא הועיל כי למשוך אליו קהל, ואחרי שבועיים נאלץ הסרט לפנות מקומו לסרט פעולה עז יותר. אביו, שהתייסר לראות את אשתו כשחקנית, ועוד בדמות קשישה לבנת שיער, לא הסתיר את שמחתו על שהסרט ירד מן המסכים, אבל לאמו היה צר שלא כל מכריה הספיקו לצפות בה. היא, שבחייה לא חסכה ביקורת מעצמה, חשה לפתע אהדה אל דמותה הבדיונית, וכמה פעמים חזרה ושיבחה את בנה על איכות הדרכתו, אולי כדי לרמוז שהיא מזמינה את עצמה לתפקיד נוסף.

אולם גם אילו רצה למצוא לה תפקיד חדש בסרטים שנעשו בהמשך, כבר לא היה אפשר. שנתיים לאחר הצילומים התגלתה המחלה שכפתה על אמו להיאבק במציאות ולא בדמיונם של תסריטאי או של במאי. ולכן עכשיו, באולם-ההקרנות הקטן של קסרקטין צבאי לשעבר, כשהוא צופה במין תחייה שלה, שנים כה רבות אחרי פטירתה – תחייה קצרה, שהרי נוכחותה בסרט, עכשיו הוא זוכר, תימשך רק במחיצתו הראשונה – הוא אינו יכול לכבש את רוחו, ובלחישה ספק נכלמת ספק מתפעלת הוא פונה אל הכומר שלימינו: "שם... זאת... זאת-אומרת האשה הזקנה, היתה גם אמא שלי". ולפליאתו, מנהל הארכיון כבר יודע, מישהו גילה לו, או שהסיק בעצמו על-פי שמותיהם של השחקנים, והלה מחייך ומאשר בתנועת ראש קלה את הבחירה הנועזת, ובלי מלים הוא מסב את תשומת-הלב אל צללית מחזרה שנראית עכשיו בבירור בצדו הימני של המסך – פגם שחמק מעורך הסרט ולכן לא נמחק כראוי. דמות שאינה שייכת לא

לעלילה ולא לסרט מסתתרת שם מאחורי וילון, והצלם ודאי לא הרגיש שפלשה לפריים שלו, ורק לאחר שהפילם הישן התחדש והתחדד בהמרה הדיגיטלית, נחשף אביו, שהתגנב אל מאחורי הווילון להשיג שגם כבמאי של סרט דמיוני ימשיך בנו להיזהר בכבוד אמו.

את באמת לא זוכרת על מה דיברתם? תובע מוזס מבת-לווייתו המרותקת לדברי עצמה מבלי להבין דבר. ואכן, כמה מהר נמחקים מן הזיכרון הדיאלוגים ונותרים רק שברי תמונות אקראיות, כגון הישענות רבת-חן של הדיירת הצעירה על מקל המטאטא, בעוד כף רגלה היחפה מלטפת במבוכה את שערותיו. ומוזס תוהה האם רק בגלל דלות ניסיונו בתחילת דרכו כבמאי הוא בטח יותר מדי בכוח הדיבור, ולא השש שדיאלוג כה ממושך ונטול פעולה ייגע את הצופים וירופף את הזדהותם. אבל עובדה, הנה יושבים סביבו צופים זרים והם דרוכים וקשובים, מגרגרים מפעם לפעם צחוק הנאה קל, והרי אין להם עדיין שום מושג לאן בכוונת העלילה להוביל אותם.

את באמת לא זוכרת מה אמרת לה? תובע מוזס שוב מן השחקנית, שבברק עיניה מתגוששים החמדה והצער לנוכח נעורים אבודים. בתנועת כתפיה היא מנערת במחאה את עצם השאלה, הלא מאז השתתפה בסרטים רבים אחרים שהיו בהם דיאלוגים לאינספור, ומי יכול לזכור. ואף-על-פי-כן, משהו עולה בזיכרונה. תיכף תראה איך אני מכינה לזקנה הזאת ארוחה, זאת-אומרת לאמא שלך, זה מה שאני זוכרת פתאום מהסרט המסכן הזה, וזה גם מה שתיכף יקרה.

ואכן זה קורה. הנה הדיירת במטבח, חותכת ירקות, פורסת לחם, מטגנת ביצה שבגלל טעות במיקום התאורה נראית במחבת כמו דג-זהב. האם ייתכן, חולף במוזס גיחוך קל, שכבר בסרט כה קדום החלה גחמתו לפלוש עם המצלמה אל סירים ומחבתות, או שזו היתה רק יוזמתו של הצלם. והסרט ממשיך להתגלגל בקצבו האיטי, מבלי שתסומן בו איזו הבטחה להתרחשות דרמטית קרובה, ובכל-זאת יש בכוחו לשמור על המתח באולם הקטן. האם דווקא היעדר ההבטחה הוא ששומר על הקשב? הזקנה אוכלת עכשיו באי-חשק את הארוחה שהובאה לה, והיא נראית רפוסה וחלושה, ידיה רועדות והיא זקוקה כל הזמן לעזרה, וכאשר נשמטים מידה מזלג או סכין, אין לה כוחות לאסוף אותם מן הרצפה, ועל הצעירה ללקט אותם ולמהר לשטוף אותם. וכלל לא נראה שזו חולשה קצרת מועד, שטובה רק לשעתה, אבל הנה – לאחר שהדיירת הצעירה מפנה את הכלים ומדיחה אותם, ומקבלת רשות מבעלת-הבית לפרוש לחדרה, שבתוכו היא מהבהבת על המסך למשך שנייה בעירום מתוק – מתחוללת מטמורפוזת בחדר-האורחים. במרץ רב מתרוממת בעלת-הבית מכורסתה, מחליפה בגדים, מתאפרת, לוקחת סל ומקל, ועל-פי חזונו של טריגנו היא עומדת להפוך ממטופלת סבילה למטפלת יעילה. הנה היא מפלסת את דרכה בשוק הומה, זקנה מתונה אבל מלאת ביטחון, שהמצלמה מלווה אותה ביראת כבוד. היא פוסעת זקופה והחלטית מדוכן לדוכן, מתמקחת עם הרוכלים ובוחרת מצרכים, לחם, ביצים וירקות, ואפילו נתח בשר אדמדם, ואז היא פוסעת בסמטה עלובה עד לבית ישן, עולה במדרגות מתפתלות וצרות אל דלת מתקלפת שאין עליה שום שם, דלת שמכניסה אותה מחדש אל אותו בית עצמו, בית הוריו, דבר שרק מוזס יכול לזהות, שכן בכישורנו של הצלם ושל התפאורן הוא הפך בינתיים לבית אחר, בלי גינה או חצר, בית מוזנח ואפלולי, שרהיטיו עלובים ושטיחיו קרועים, ועכשיו הוא כבר מעונה של אשה כבירת-ממדים, משוקעת בכיסא-גלגלים וממתינה לעזרה.

מתילדה... בחיי... צוהלת רות.

ומן הקריאה הזאת מתמשך חוט דק, הצולל כחכה אל באר הזמן ומעלה מתוכה דמות ססגונית, כמעט מיתולוגית, מפוקפקת בגילה ובזהותה, מין קרובת משפחה רחוקה של טריגנו,

שהובאה אף היא מאותה עיירת עולים מדברית, והתגלתה כשחקנית טבעית רבת-הומור. אמו, זקנה מעודנת ותרבותית, מתקרבת אליה עכשיו בהיסוס ומניחה בזהירות את סלי המצרכים למרגלות כיסא-הגלגלים הרעוע שלה, שכנראה נשאל מבית-זקנים קרוב, והיוצר מרכין את ראשו באפלה במבוכה למראה יצירתו, אבל כבעל ניסיון רב-שנים בתגובות של קהלים, הוא רואה כי למסר הדידקטי, הילדותי אך האנושי, יש כוח לפיתה משלו.

ולא מתוך מיקוד של זיכרונו, אלא רק מתוך ההתבוננות בתמונות הזורמות על המסך, הוא מגלה איך כבמאי מתחיל, נאמן לתסריט, לא חס על אמו, שמתמסרת כאן בהכנעה קיצונית, כמעט משפילה, לדמות המזרחית הכבירה שעלתה מצפון-אפריקה, מאכילה אותה ומנקה אותה במגבת מלוחחת, מכבסת את לבניה בכיור, ואין לדעת אם כל הפעולות הללו באמת היו כתובות מראש בתסריט, או שנוספו בהשראת הבמאי. ואולי גם משום שאין הוא מבין מלה מן הדיאלוג הזורם בעליצות משונה בין אמו לבית המטופלת שלה, מתערפלות עיניו וגרונו נחנק, וקשה לו לשאת את ההשפלה שעוברת אמו, וכמו אביו בשעתו, שלא החזיק מעמד זמן רב לאחר מות אשתו, הוא חש חמלה עמוקה על רוח-הרפאים של אמו, המגלמת את תפקידה בדבקות, והוא מסמן למנהל הארכיון לאפשר לו מעבר. מיד אחזור, הוא מרגיע אותנו, ומזדרז אל דלת היציאה.

המסדרון הארוך של הקסרקטין כבר התמלא צללים של סוף היום החורפי הקצר, אבל מאחר שעוד בכניסתו לאולם סימן לעצמו מוזס את מיקומה של דלת השירותים, קל לו לאתר אותה גם באור הקלוש. הוא שוטף את עיניו ונסגר באחד התאים, ולאחר שהתרוקנה השלפוחית, הוא מתיישב על מכסה האסלה לשקול מה תהיה דרכו ברטרוספקטיבה המזורה הזו של סרטים קדומים המדברים בשפה זרה. האם ההבטחה לפרס הוקרה קטן, שיינתן לו בסוף הרטרוספקטיבה, נועדה לפייס אותו מראש? אבל בעצם, למה לכעוס? הרי אין הוא אמור לייצג כאן רק את יצירתו, אלא גם את הרוח של תחיית מולדתו. סנטייגו היא עיר שבלבה קתדרלה חשובה. המלון מפואר, וארוחת-הבוקר עשירה, ונראה שבינתיים בת-לווייתו לא נעצבת גם כשהיא רואה כמה נאה ומתוקה היתה בצעירותה. ואפילו אם נוצרו הסרטים הקדומים על-פי רעיונותיו של תסריטאי צעיר, דעתן ומופשט, והם רחוקים מלבטא את מלוא התפתחותו המקצועית, שזכתה להוכחות ממשיות בשנים שחלפו מאז, עדיין יש ביכולתו להגן גם עליהם, בתנאי שיוכל לזהות טוב יותר את כוונתם.

הוא מבטי בשעון. אמו מן-הסתם כבר עומדת לפני סיום תפקידה, והיעדרה ירכך את אשמת הבימוי חסר-החמלה. הוא חוזר לאולם וחש שנפשו של הקהל עדיין אינה מרפה מן הסרט. בזהירות הוא משתחל על-פני זה ויולה, שעניו נשואות בחיוך משתאה אל דמותה של מתילדה, המתחננת עכשיו לפני המטופלת הזקנה שלא תעזוב אותה, אבל אמו מכסה את המטופלת הענקית בשמיכה, ולפני שהיא נוטשת את הסרט, וכדי לא להותיר אחריה ריקות מעיקה, היא מפעילה את הרדיו, ושיר-לכת ישן ממלא בעוצמת צליליו את האולם הקטן של קסרקטין הצבא לשעבר.

מה טוב שהספרדים לא ניסו לדבב גם את מלות השיר, הושב מוזס, כי אחרת ספק אם היתה מתילדה אחרת כוח עכשיו להפוך ממטופלת למטופלת. אבל בכוח שיר-הלכת העברי, בעודה תקועה בכיסא-הגלגלים, היא מתחילה לגלגל את עצמה במיומנות מדהימה אל המטופל שלה, ומסייע לה בכך הסרט, שמוותר על היגיון מציאותי של תנועת אנשים וחפצים, ובאמצעות חיתוכים מתוחכמים הוא מצליח, גם בלי לדרדר את הסיפור למעשה כשפים, להניע את כיסא-הגלגלים כמו בתנועת חלום דרך מדרגות, סמטאות וחצרות, אל עבר בית כפרי, שהפעם שוב איננו בית הוריו, אלא מעונו הקטן של גוסט.

מי זה היה? דוחק מוזס ברות, שההנאה מהופעתה של מתילדה, שאותה היא זוכרת עוד מילדותה, עדיין מרנינה אותה. היא מושכת בכתפיה, גם היא לא מזהה את השחקן ה"סופני", שעל פניו הלבנות, נטולות-הדם, מונחת מסכת חמצן, ושקיות האינפוזיה, התלויות סביב מיטתו במספר מופרך, משגרות צינורות ומחטים אל אזורים שונים בגופו, ובין השקיות חבוי מיקרופון, שמשדר לצופים אנחות וקובלנות בספרדית. אבל מי זה? עוצם מוזס את עיניו בתקווה להמריץ את האמת המסתתרת מאחורי הדיבוב, האיפור ואבזרי החולי, שממלאים את המסך. לרגע קט חולף בו חשד שאולי זה הוא-עצמו, שהתנדב, באין-ברירה, למלא תפקיד נוסף בסרט שלו. אבל לא ייתכן שהיתה לו חוצפה לתעתע כך בקהל הצופים ולהפוך לקראת ערב את הצעיר החסון, שבבוקר פתח את הדלת לבת-הכפר, לחולה אנוש, השרוע בחלוק לבן במיטתו. ומפליא שלמרות מראהו המבהיל והמדכא של הגוסס, ניתזים צחקוקים בקהל. אולי משום שהאשה הגדולה, המתמרנת במיומנות בכיסא-הגלגלים שלה, הפכה את הפסיביות המנומנמת שלה בתור מטופלת, לפעלתנות נהנתנית של מטפלת תקיפה ותזזיתית. ושמה הטקסט המקורי לא רק דובב לספרדית, אלא גם שינה את תוכנו? על-כל-פנים, מסתבר שמרכיבים קומיים סמויים, שמן-הסתם היו בבימוי ובתסריט, התעצמו בחלוף השנים, ודרמת מוסר קודרת הולכת והופכות בארץ זרה לשעשוע ליצני.

כן, אני מזהה, פורצת הוודאות מפיה של רות, תתרכז ותבונן טוב, זה תולדנו בעצמו. לא ייתכן, מבטל מוזס את האפשרות שצלם הסרט הפך ממצלם למצלום. אבל דעתה של רות נחרצת, ואף שהוא מחבק את כתפה כדי להרגיע את סערת הזיכרון המופרך, היא מתעקשת לדבוק באיש שאהב אותה ועכשיו נשלל ממנו קולו המקורי והוא שקוע במיטה בתפקיד של שכיב-מרע, כן, זה הוא, זה יכול להיות רק הוא, תתבונן טוב, השחקן שהזמנת נבהל מהתפקיד, ואז תולדנו הציע את עצמו, כי טריגנו הרי אף-פעם לא הסכים לשחק שום דמות שהמציא. למה אתה מתעקש לא לזהות אותו? היא מתחננת בפני הבמאי.

והיא צודקת. עיניו של הגוסס מבעד למסכה הן עיני האוהב שהסתלק מן העולם, אבל אם כך, מי הפעיל את המצלמה? כנראה אתה, מציעה רות, והלוא היה שם גם העוזר שלו, מה היה שמו?... נדב, אומר מוזס בביטחון, והוא נרגש מהפצעת שמו של אדם שכבר ארבעים שנה לא ראה. כן, נדב, היא מאשרת בשמחה וזיכרונה נמזג עתה בזיכרוננו של הבמאי, לשקם יחדיו את המציאות שמאחורי יצירה שכוחה.

והצלם, שליווה אותם במשך שנים רבות, מגלם בחן ובצניעות דמות של גוסס מצוי, ודווקא הוא מעורר בלבו של מוזס המיה אל הסרט הקדום שלו, עד שאפילו הדיבוב לספרדית נשמע לו מוכר. המסך באולם-ההקרנה מתערפל עכשיו קלות, אולי בגלל פוקוס לא מכוון כראוי, ואולי בגלל עדשה לא נקייה במצלמה, אשר גם רעדה בידו הבלתי-מנוסה של הבמאי שנעשה צלם-לרגע. אבל למוזס נדמה שדווקא הרעד הלא-מקצועי משביח את ההתרחשות ומוסיף לה ממד חלומי בשעת בין-ערביים זו שבה עדיין מנסה אשה עצומה בכיסא-גלגלים להמתיק את סבלו של גוסס ברגעים האחרונים של חייו.

והצופים, שעד כה השלימו בסבלנות עם האבסורדים שהוקרנו לפניהם, ודאי כבר יודעים, אולי גם מתוך דתיות תשושה, שאי-אפשר שהגוסס, הזוכה לטיפול רחום, יחתום את הסרט הישן והמשונה במותו. חולה סופני בעל מצפון לא יוותר על תפקידו גם כמטפל, ולו רק כמטפל בנפש, ולכן כמה מהם מוחאים כפיים כשמיד לאחר הסתלקות הגברת הכבירה, מבלי לבזבז אפילו רגע אחד, עוקר הגוסס את מסכת החמצן מפניו, מזדקף במיטתו, ונועץ מבט מיוסר

במצלמה, שמתלטלת אותו קצת. והטלטול, שמקורו רק בחוסר-מיומנות, הולם את אוירת הסיום. הצלם המת, שכולם אהבו אותו, קם עכשיו לתחייה, מבלי לוותר על מעמדו כגוסס, וכמו שהוא, בחלוקו הלבן, הוא מגלגל את שני עמודי האינפוזיה לימינו ולשמאלו, וחש החוצה מביתו, ואפילו הבמאי הביקורתי והחשדני אינו יכול שלא להתפעל מן החולה הסופני הזה המסתובב באישון לילה כרוח-רפאים בתחנה-המרכזית הישנה של ירושלים, גורר בין אוטובוסים דוממים ואפלים את עמוד האינפוזיה שלו, ונדחק איתם אל מה שאמור להיות מזנון עממי, אשר תמונה שנשכחה בו על הקיר מגלה למוזס שהוא ממוקם בחדר-האורחים של בית הוריו, אתר צילומים בלתי-נלאה, שלבש עכשיו צורה של גֶאָר לילי מלא עשן, בעל דלפק עמוס בקבוקים צבעוניים, שמאחוריהם עומד טיפוס מפקפק, הרוקח את משקאותיו בעליזות. ובאור הירח המגיע מגינת בית ילדותו מגששת המצלמה אחר צלליתה של בת-הכפר התמימה, שלאחר שנואשה מן הצעיר שלא עמד בהבטחתו, ואיכזבה את המטופלת שלה, היא מחכה עכשיו לאוטובוס הבוקר הראשון שיחזיר אותה לכפר. מזוודת הקרטון המוכרת למרגלותיה, ועל שמלת הבוקר הפרחונית, שגם באור הלילי לא פגה מתיקותה, משתלשל צעיף שמעניק נפח נשי לכתפיה הדקות. היא עצובה, וכשהיא רואה שמי שבא לטפל בה גוסס בעצמו, עוד גובר ייאושה, והיא מתחילה להתייפח.

כשהיית צעירה ועליזה, כמה קל היה להגיר ממך דמעות מול המצלמה, לא יכול מוזס להימנע מלסנוט בשחקנית שלו, ועכשיו כל-כך קשה לי להוציא ממך דמעה אחת. מה לעשות, היא מתנצלת בלחישה, מרוב דמעות שאני שופכת במציאות, לא נשארתי לי אפילו אחת בשביל הסרטים שלך, אבל אל תדאג, בסרט הבא, אם יהיה צורך, אני שוב אבכה לך. הוא מהנהן בראשו ושותק, לא רק משום שאינו רוצה לצער אותה בידיעה שלא יהיה לה תפקיד בסרטו הבא, אלא גם משום שהוא נזהר שלא להפריע לצופים. אור הירח ורטט המצלמה מהפנטים את מבטיהם אל הגוסס, שהצנרת המשתרגת מגופו הופכת אותו לדמות הרואית - דמות שמוכיחה לעולם כולו, בספרדית לחשנית, מרוככת עד מאוד, שגם בשעה האחרונה לחייו יכול אדם להפיח תקווה בלב זולתו. החיוך הנכלם, המפציע בתקריב פניה של הצעירה, מעורר דמעות-אמת בעיני השחקנית המזדקנת המתבוננת בעצמה. וכשהמסך מחשיך סופית והאור חוזר לאולם, מבטיח מוזס לעצמו שעם שובו לישראל יאתר את הסרט הנשכח ויצפה בו בשפתו המקורית כדי לקבוע סוף-סוף מה ערכו האמיתי.

במבטיהם של הצופים, שבוחנים את הבמאי, אולי יש תמיהות ושאלות, אבל אין עוינות או לגלוג. לכן הוא מקווה שהשאלות לא יעסקו בזוטות של ריאליות ואמינות, או בטכניקה של הצילום, אלא בהיבט הרעיוני של התסריט. אבל מאחר שהספרדית שהמירה את שפת המקור לא אפשרה לו שליטה מלאה בפרטי הסרט, הוא מבקש ממנהל הארכיון, שמנחה את הדיון, לרכז קבוצות של שאלות למקשה אחת, מתוך מחשבה שכך יוכל לחמוק מקושיות שיתקשה להשיב עליהן.

להפתעתו ניכרת בשאלות אהדה סמויה לסרט הפשטני הזה, ולפיכך נזהר מוזס שלא לקלקל אותה בתשובות שיש בהן אירוניה כלפי עבודתו המוקדמת. והלוא מורים ותלמידים של בית-ספר לקולנוע אינם מתייחסים לסרטים כמו צרכני קולנוע התובעים סיפוק והנאה בתמורה לכרטיס שנקנה בקופה; בשבילם הסרט הוא בראש-ובראשונה חומר ללימוד ולפרשנות. ומאחר שעוד בארוחת-הצהריים הבחין שיש במחוז הצלייני הזה נטייה לחפש סמל מאחורי כל פרט, הוא גומר בדעתו להיות סבלני גם כלפי ספקולציות אלגוריות. כשמציע אחד המורים הוותיקים

פירוש מוזר לרעד שנראה על המסך בסצנה האחרונה, הוא אינו מסגיר את ידו הבלתי-מיומנת שאחזה במצלמה, אלא משבח אותו על הפירוש המקורי, אך מוסיף שממרחק הזמן אין הוא בטוח אם בדיוק לכך היתה הכוונה. אולם שאלותיהם של התלמידים נוטות לעניינים טכניים ולא-דווקא לסוגיות רוחניות. העובדה שסרט ישן-נושן, של קבוצת חובבים במדינה קטנה וצעירה, אשר צולם בתקציב כה דל, מחזיק מעמד בשיני הזמן, נוטעת אופטימיות גם בהם, הצעירים. ולאחר שהכומר חושף את אמו של מוזס כמי ששיחקה את הזקנה הראשונה, עולות שאלות צפויות, כגון, האם היה לך קשה לביים את אמך? האם היא נשמעה לך? האם כעסה עליך כשראתה את דמותה על המסך? למה לא ניסית לשלב בסרט גם את אביך? הוא הלוא היה יכול למלא את תפקיד הגוסס במקום האיש הצעיר יחסית ששיחק אותו. אכן, לא תמיד נמצאת למוזס תשובה הולמת מהירה.

אחר-כך עוברת תשומת-הלב לשחקנית, שהניחוח הרענן של הופעתה בסרט עדיין מרחף באולם. אחת הסטודנטיות אינה נרתעת מלברר אם החיוך שהאיר את פניה בסוף הסרט היה אמיתי או שנוצר רק במצוות הבמאי. במלים אחרות, היא נשאלת על האפשרות שאילו היתה הסצנה האחרונה מתרחשת במציאות, בלי מצלמה, ורוח-רפאים לבנה, שגוררת את עמודי האינפוזיה שלה, היתה מגיחה לפתע מתוך האפלה כדי לנחם אותה - האם גם אז היתה נענית לה, או שהזעזוע היה מבריא אותה. ותשובתה של רות נחרצת, אם כי באנגלית קלושה. לגוסס הזה היא היתה נענית ברצון, וטיפולו הלילי היה גורם לה להישאר בירושלים ולא לברוח ממנה עם בוקר.

ואז קם ממקומו אחד האיכרים הקשישים ומבקש את רשות הדיבור, ובעוד גולגולתו החשופה מאדימה מהתרגשות, הוא שואל אם מותר לו לחשוב שאותו גוסס, שקנה לא רק את האמון של הצעירה אלא גם את אמונו-שלו כצופה, נאבק לאחר תום הסרט עם המוות והצליל לגבור עליו. האם תקווה כזאת מצדו אפשרית, ומתאימה לכוונת היוצר?

לא מתאימה אבל גם לא סותרת, עונה לו מוזס בחיוך, כי תקוותך כבר אינה שייכת לסרט הזה מרגע שנדלק האור באולם. סופה של יצירת אמנות הוא סוף מוחלט, ומי שמנסה לדמיין את ההמשך, עושה זאת על אחריותו בלבד.

האיכר המאוכזב מתיישב לאט בחזרה במקומו, אבל אז מזדקפים כמה מחבריו ועומדים לבקש את רשות הדיבור, אלא שהכומר, החושש שהאיכרים המקומיים ידרדו את הדיון, דוחק בהם לקצר בשאלותיהם, ומבלי לתרגם אותן לאורחים, הוא עונה בחיפזון במקומם, וכדי לחתום בכבוד את הדיון הוא מפנה אל חתן הרטרוספקטיבה שאלה נוקבת מטעם עצמו; האם אתה-עצמך מאמין ברעיון של הסרט שיצרת, כלומר, האם אכן כל מטופל הוא גם מטפל?

מוזס מופתע מן השאלה, אך מזדרז לענות. התסריטאי שלי האמין בכך, ובאותן שנים כיבדתי את הרעיונות שלו והסכמתי לביים סרטים שנכתבו לפיהם. לאחר שנפרדו דרכינו נראה לי הרעיון מופרך, כי הרי יש מטופלים נצחיים ועיקשים, שעסוקים רק בעצמם ואין להם שמץ של סבלנות לאחרים. אבל היום, לאחר שצפיתי בסרט הנשכח שלא ראיתי עשרות שנים, אני מוכן לתת לחזון שלו סיכוי נוסף.

מירה שנצר

לוולט וויטמן, אני כבר לא שומעת את הארץ שרה

בְּעֶרְבִים

האור מעל חרשות האלונים הוא צמר גפן מתוק
ועננים מתקצפים על הפרמל,
אבל אני כבר לא שומעת את הארץ שרה.

חרשנו, זרענו, קצרנו.

סתתנו.

פסענו.

דברנו, ברכנו.

בכינו.

צחקנו.

אחוזים בצדפים ובחול, חלמנו על עיר שהיא שמש.
ובאותה נשעה
צל ארב בקרנות רחוב.

בדרכים החוצות את הארץ, אתה שומע,

לא שקשוק עגלות או הלמות פטישים.

לא עלים מרשרשים. הקול אחר.

זה לא הסתו - כאן הסתו אינו אלא חלום של משוררים,

אני אומרת לך: הקול אחר! וגם אמריקה,

עם החיות והמרחבים ושדות הכתנה, גם אמריקה

כבר לא שרה - - -

רק מפת הלב עודנה תחכה כמו ששרגה סבתי

לפני עין המכונות והגלובליזציה.

אנחנו מזליפים בשם על עורק הצנאר

ומחכים לפעימות,

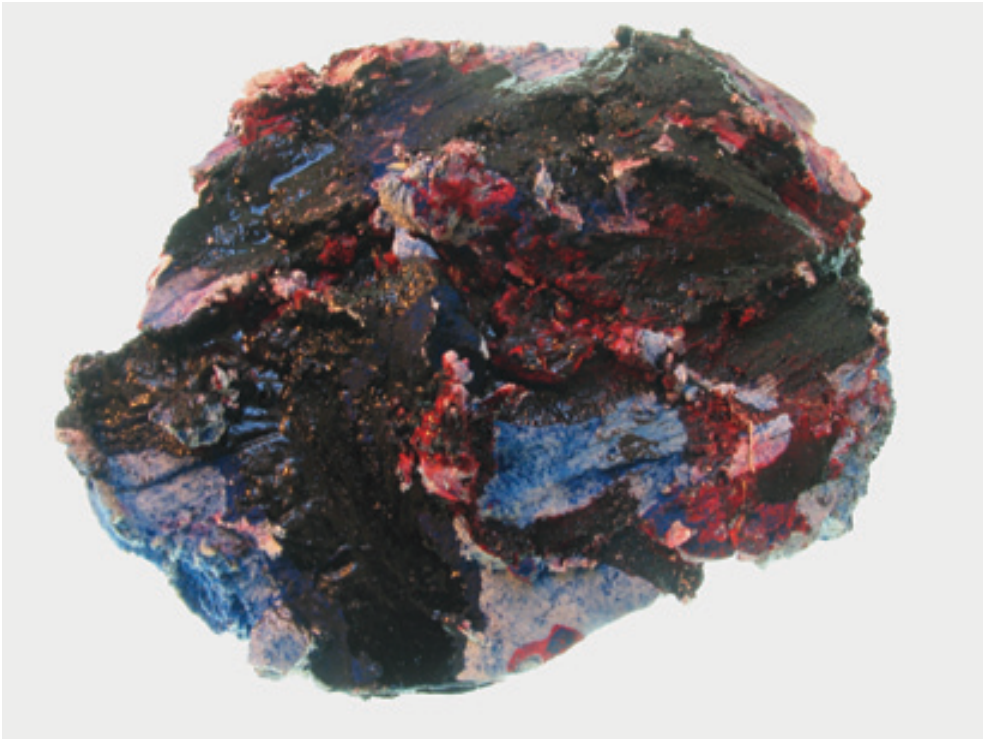
אתה שומע?

גלעד אופיר, ללא כותרת, 2010, צילום צבע, הדפסה דיגיטלית על נייר

גלעד אופיר, ללא כותרת, 2010, צילום צבע, הדפסה דיגיטלית על נייר

גלעד אופיר, ללא כותרת 2011, הדפסת דיו דיגיטלית על נייר

גלעד אופיר, ללא כותרת 2011, הדפסת דיו דיגיטלית על נייר

הבריחה מאנושיות

"הצגת את החזק כקובע ואני לא בטוח שאני מקבל זאת".
הוא הייך אלי. החיוך הפך עד מהרה לצחוק. "כן, ו...".
"צריך לעמוד על אנושיות בסיסית".
"האומנם?" אמר ועצר. הוא לחץ את ידי המרצה מיוון והתפנה אלי.
"מדוע לעמוד על אנושיות בסיסית? בעצם, מה זה אנושיות בסיסית, הָרָ ...".
"גזית".
"האם יהיה לך זמן שנשב על העניין?".
הפרופסור האוסטרי, האנס קורץ, השתהה. הוא סידר את מעיל העור השחור שלו, בחן אותי והיסס.
"כן, יש לי ישיבה באוניברסיטה בתשע בערב ועד אז נוכל לשתות בקפה Hacher. נצטרך לצעוד לשם. יש לך כוח או חשק?"
"תודה, כן. היכן זה?"
"עוד תראה".
התרגום באוזניות מגרמנית לאנגלית טרד אותי וחשתי שעלי להשלים את הפרטים ובעיקר לשאול.
שעה וחצי לפני כן הוא ישב באולם פרידריך שבקצה אוניברסיטת גרץ והתקין את מצגת הפאוור פוינט שלו. היתה זו שעת ערב ובאולם המעוטר בפסלים ובעיטורים נותרנו מעטים להאזין. התקציר היה מבטיח וכך גם שיחה שהייתה לי בשעת צהריים עם המרצה מיוון.
"תישאר לערב. לא תתחרט. Although you'll need a strong heart for him".
הבטתי מסביב וחשתי כי האולם מתרוקן לאטו. החושך חדר מבעד לחלונות הזכוכית הארוכים והצרים והתאורה לא הצליחה להפיץ אור חזק. הווילונות הכבידו על האווירה. שמעתי את צעדיהם של האחרונים שנמלטו חרש כאשר עסק במחשב ולא הביט בהם. הוא הרים מדי פעם את עיניו מהניירות שלפניו וחייך חיוך קטן, מסמן בעיניו כי הוא עומד לפתוח בכל שנייה.
למולו ישבה על כיסא גלגלים קולגה מהאוניברסיטה, אף היא פרופסור לפילוסופיה. הוא קד לה קצרות בראשו. בבוקר האזנתי לה, מקריאה מדף בעת שאחת מהסטודנטיות שלה, צעירה שפניה מבוהלות, ניסתה נואשות לחבר בין השקופיות לבין הדברים המקוטעים על גוף, מרחב ויצירתיות.
"לא, לא. אחד אחורה", אמרה-נזפה בה בגרמנית.
"כאן. לא, לא, אחד קדימה".

"אחורה".

"אלה רק מחשבות שזרקתי לחלל המצגת", אמרה. הרימה עיניים מהדף שהיה עמוס במילים בגרמנית והמשיכה להקריא במונטוניות. הדקות נעו לאיטן.

"שום רעיון לא מתחבר כאן אחד לשני", לחש לי קול באנגלית, במבטא צרפתי.

חייכתי, בוחר את משקפיה של הדוברת אלי.

"סָה אֶמְפוֹסִיבֵל. אֵי דוֹנְט אַנְדְרֶסְטֶנְד. אני מבלגיה, דוקטור מארי פֵייר אמִי", הושיטה את ידה ולחצה את ידי בעדינות.

"חשבתי שאת צרפתייה."

"כן, במקור אני מפיז. תרגמתי עכשיו את ליפמן, הפילוסופיה עם ילדים". הושיטה לי את הספר האחרון של פרופסור מתיו ליפמן. על העטיפה היה תצלום של מגדלור יפה ניצב בראש גבעה עירומה.

"איני מבין צרפתיית, לצערי".

"לא נורא. התרגום היה מעניין מאד. הלוואי שיתנו לי עבודות רבות כאלה. I love. גם אתה בפילוסופיה?".

הנדתי בראשי. "מתעניין. חינוך, מורים".

"אהה, אתה מהצפון בישראל", הביטה בתג הזיהוי שלי שחשף אותי.

הסטתי את מבטי חזרה לפרופסור שהביט בספורים שנותרו באולם, מפחרים בין הכיסאות שכוסו ב בד אדום. מבטינו הצטלבו. השתרר שקט והוא החל בהרצאתו באנגלית. הורדתי את אחניותיי.

תוך דקות עבר לגרמנית, נדמה לי שחיך, כאילו מנסה להתל בי. חזרתי לאוזניות בחוסר נחת.

"הרצאתי תעסוק בפילוסופיה של הלא-מוכר. אלה אותם אנשים שמשתנים בחייהם. אנשים שהיו משהו והפכו תוך מספר שנים למשהו אחר לגמרי, לא מוכר לנו. הרי אנו לא נהיה אותם אנשים בעוד חמישים שנה וגם החברים שלנו לא וגם אלה שקדמו לנו וגם אלה שאחרינו".

היכן אהיה בעוד חמישים שנה, נדדתי במחשבותי.

"ניצולי השואה, למשל, הם הלא-מוכר עבור הצעירים היום. הם לא היו כאן כשזה קרה ועתה הם נתבעים להכיר בהם, להכיר במעשי אבותיהם. גם ניצולי השואה מביטים אל הצעירים בגרמניה ובאוסטריה כלא-מוכר ותובעים מהם להכיר. הדור הבא יהיה הלא-מוכר מבחינת נפגעי עזה. המשמעות של הפילוסופיה של הלא-מוכר היא ההכרה הבסיסית שיש מקום לשאול על מה אנו מבססים את הצורך של מתן וקבלת פיצויים שנים אחרי שזה קרה, מה שקרה".

הוא הרים את ידו ולחץ על העכבר, מריץ את השקופית קדימה.

אנטישמי, אמרתי בתוכי. אבל יש שם משהו. "גם את מתרשמת לרעה?", פניתי לבלגית.

"לא, הוא לא אנטישמי", אמרה בחיוך. נחרדתי. קוראת מחשבות?

שערותי היו לבנות מסורקות היטב. מצחו הגבוה בהיר ומשוש. משקפיו הבליטו מבט נוקב ועיניים כחולות. מעילו השחור החביא חולצת שרוולים סגולה כהה. הגרמנית שבפיו הקישה בקצב. הוא סרק את האולם השומם ברובו והיה מרוכז בעצמו, בחיוכו ובתזה שהלכה ונערמה שקופית אחרי שקופית.

לא יכולתי להסיר את עיני ממנו ולא חדלתי לחשוב על האנשים שכבר אינם דומים למה שהיו. אותם אנשים אשר כעבור חמישים שנה דומים לנחל שזורם והוא אינו אותו נחל. הם כבר אינם אותם אנשים. מה הם זוכרים? מי מחויב להם?

הפרופסור המשיך אל היכולת של האדם לצעוד קדימה, לעבור ממצב חלש למצב חזק, ואני

הפלגתי במחשבותיי אל היידגר, אל הֶלְדֶרְלִין. אל יום הסתיו שעליו כתב כי הֵנָּה בְּשִׁפְעָתוֹ, צֶלּוּל זֶג הָעֵנָב, אָדָם הַחֹרֵשׁ מִפְּרִי, אִם גַּם רַבִּים מִן הַפְּרָחִים נִפְּלוּ אַרְצָה לְאוֹת תּוֹרָה.

קולו המתכתי החזיר אותי לאלום. "הפילוסופיה של הלא-מוכר מביאה להכרה בחשיבות כוחו של החזק. החזק שולט והוא יהיה המוכר תמיד. החלש ישלם לעד את המחיר אם לא יצעד לעבר שחרור מחולשתו הזמנית. חולשה אינה מצב תמידי".

אי נוחות כבדה עלי ככל שהדקות נקפו. ביקשתי לגרש מעלי את הצל שתמיד סוחף אותי לאותה סמטה חשוכה, מוכרת ומפחידה, שיש בה גרמנים ורכבות. היא מודחקת. הייתי מרותק אליו אך נסער. ניסיתי להחזיר עצמי לאותו אולם גבוה, מעוטר בעיטורים אוסטרניים. ואז שמעתי את צחוקה של הבלגית. חייכתי אליה במבוכה.

פספסתי את המשפט האחרון.

הבטתי בשקופית והכיתוב הגרמני לא עזר לי רבות.

"הפילוסופיה של הבלתי ידוע מעניקה לנו חופש ממחויבות ומעלה שאלות של צדק חברתי והרלוונטיות שלהם. אנסה להדגים את דברי על ידי המהלך הבסיסי של רולס שהוא אנטי-תועלתני. בני האדם, אמר, הם יצורים נפרדים שלא ניתן לקבצם יחדיו בשקלול כולל של תועלת, אושר או הנאה. כלומר, אין שוויוניות. רולס מציע את נבדלות בני האדם שפירושה הוא שמעמדה המוסרי והפוליטי אינו תלוי בשום ערך מופשט או קולקטיבי. קודם צריך לבוא הצדק ואחר כך הטוב. אני אקשור זאת לפילוסופיה של הלא-מוכר. עלינו להיות חזקים. עלינו להימנע מקשר עם חלשים. עלינו לייצג עוצמה בתוכנו ועל ידי מעשינו כחלק מהצדק. הטוב יגיע אחר כך".

ספרתי שתים-עשרה שקופיות. רעיון אחד, ארבעה טיעונים וארבעה ציטוטים שהקריא אשר התגלתה ביניהם דיאלקטיקה שהותירה אותי עם חלל פסימי.

"יש שם קפה טוב?", שאלתי מובך.

"בוא", אמר בנחישות, מביט בי. מותיר אותי ללא יכולת לסרב.

הייתי זר כאן. רק הבוקר סיירתי ברחובות הצרים של העיר העתיקה אבל הוא בן בית.

גררתי את רגליי אחריו. הבטתי בנעליו השחורות והאלגנטיות שנדמה כי צוחצחו באותו בוקר והבריקו. טיפות הגשם טפטפו עליהם ועל משקפיי.

הוא פתח את מטרייתו וכיסה את ראשי. חשתי את כף ידו אווזת בכתפי. "קר לך? באיזראל נִיחָט קְאֵלֵט יִיצֵט".

"אני לא מבין גרמנית", גמגמתי באנגלית.

"אבל את זה הבנת, אתה הרי יודע יידיש בטוח".

"כן, מהבית. מבין אבל לא יודע לדבר".

"גוט, זייער גוט".

הוא חגג את מבוכתי שהתגברה. מכנסיו הלבנות הגבירו את הצעדים. חצינו את הרחוב ועברנו ליד חנות לחמים שדלתה נפתחה. ריחות האפייה הציפו ובלבלו אותי. הם השליכו אותי במהירות לסמטה העכואית וריחות הפיתות הטריות של מוצאי יום הכיפורים.

הצעדים המהירים של שנינו, אני בנשיפות, חצו את נהר המורה והערב התערבב בהם כמו גם החששות שלי.

"אז תחום ההתמחות שלך הוא דיאלוג בחינוך?"

"כן, בפרספקטיבה של חינוך הומניסטי".

"שטויות. אין דבר כזה. רק החזקים יקבעו כאן. אתה הרי מבין זאת".

"למה אתה מתכוון?"

"הקשבת לי ושמעת שהלא ידוע, או הלא מוכר, לא חשוב. חשוב הכאן והעכשיו. יש לנו רק אפשרות להיאבק למען השתייכותנו לחזק. אל תהיה נאיבי".

"זה רחוק?", שאלתי.

"הישראלים חזקים". צחק. "אל תתעצל, צעד. בוא נגביר את הקצב".

הגברתי. ליבי הלם בתוכי. תוך שניות מצאנו עצמנו בקתדרלה הגותית.

"זה המקום העתיק ביותר בגרץ. שנעלה למגדל הפעמונים?", הציע בפקודה.

לא הספקתי לטרב. צעדתי פנימה ראשון.

"פִּינְף יורו", אמר השומר והביט בי. "עבור שני כרטיסים", באנגלית. הוא שילם ודחף אותי קדימה אל המדרגות. "קדימה", אמר.

בתום עשר מדרגות שהלכו וכבדו עלי, חשתי מסוחרר.

"אל תיעצר, אל תיעצר. החזקים לא עוצרים".

"זה תלול", ניסיתי להסביר, מסדיר את נשימותי. הוא צחק.

הגעתי בקושי לראש המגדל. הסרתי את מעיל הצמר השחור. "איזה רוח", אמרתי. "יופי. זה בשבילי".

הוא שם את ידו על כתפי ולחץ. "תראה. זו גרץ שלנו. לכאן היטלר הגיע, עמד על המרפסת במרכז העיר, על המרפסת בעירייה ונאם".

"האמנם?", שאלתי.

"לא ניכנס להיסטוריה", אמר. הבטתי במצח שלו, רחב וגבוה ובלי טיפת זיעה.

"היה כאן ניצחון גדול של החזקים על החלשים. ללא קשר ליהודים. הגרמנים ניצחו כי היו חזקים. אתם הייתם חלשים, אז חוסלתם. היום אתם חזקים ולכן אתם תנצחו כי אין מקום לחולשה בעולם הזה. אתם צריכים לזכור זאת".

"זה נשמע לי פאשיסטי".

"אין מחויבות של החזקים לחלשים. המחויבות היא של החלשים לעצמם, להיות חזקים בלי לסמוך על אחרים. הומניזם הוא המצאה מטופשת שאין לה אחיזה במציאות. היא פיקציה שלא מייצגת ולא תייצג דבר".

"ולִינְס?".

"אל תספר לי על לִינְס", הרים את קולו. "תיכף תספר על ההומניזם של האדם האחר, על לתת למען האחר, על הפנים שזועקות אלי. שמעתי אותך מדבר על כך בהרצאה שלך. די, די".

חשתי נעלב ורציתי להגיב אבל המבטא הגרמני שלו עצר אותי.

"בוא נלך לאכול", אמר ואז עצר.

חמשת הפעמונים בראש המגדל הגבוה החלו לצלצל. הרמתי את ראשי. הוא התיישב על המדרגות. אטמתי את אוזני שהחרישו מהצליל. המנגנון החשמלי הפעיל את כל חמשת הפעמונים בזה אחר זה. ההד היה מחריש וקשה מנשוא. הוא התרומם. הסיר את ידי בתנועה חדה, אחזן בידי החמות ולחש: "איזו עוצמה, תקשיב, כל העיר שומעת. עצום את עיניך. תתמכר לפעמון. הוא קורא לנו. הוא קורא לך".

חשתי צמרמורת בלתי מובנת בכל גופי. הבטתי בפעמונים והוא לא שחרר את ידי. "אין צורך. תאמין בי. אתה חלש כעת. אתה חלש. תתמכר לכוח החזק של הפעמונים שקורא לך, החודר לתוכך. תלחם בי, תשתחרר. אתה יכול". הייתי קפוא.

דוד וקשטיין, גירוש החופש, 2009, פסיפס אבן טבעית, 115x115; צילום: רן ארדה

דוד וקשטיין, גירוש החופש בצהוב, 2010, טכניקה מעורבת על בד, 90x112; צילום: רן ארדה

עם תום הצלצול שחרר את ידיי והתחלנו לצעוד במורד המדרגות הפתלתלות. הוא צעד אחרי, מבטיו הקיפוני. הגענו לקפה Hacher. הוא הסיר את מעילו וגם אני.

"עכשיו אספר לך את עיקרי אמונתי. היש ישנו והאין איננו. ההנחה שהיש ישנו והאין איננו מקובלת על הכול. היה מי שהוביל אותנו, צעד אחר צעד, למסקנה שהעולם הוא היין (האין המוחלט) המוחלט. הפילוסופיה הסינית פותרת פרדוקס רב שנים זה. את היש צריך להגדיר כמהות של יין ויאנג. החלוקה היא לא בין היש הייני לאין היאנגי (היש הייני לאין היאנגי), אלא בין היש היאנגי ליש הייני. אתה הרי זוכר מה כתב פְּרָמְנִידָס:

בוא, אפוא, אני אגיד, ואתה שמור את דברי מששמעתו,

מהן דרכי החקר היחידות להכרה: האחת – שישנו,

ואי אפשר לא להיות, היא נתיב השכנוע

והאחרת – שאיננו וחיבב הוא לא להיות...

כי לא תדע את אשר איננו וגם לא תוֹכְנוּ.

הנחל הזורם אל הים כבר אינו אותנו נחל וגם אנחנו, בני האדם, איננו אותם בני אדם. אבי היה קצין במלחמת העולם. הוא היה החזק כאשר היהודים כאן בגרץ היו החלשים. הוא וחבריו הגרמנים-האוסטרים ניהלו את העולם. לא משנה כמה טעו. משנה שהיו החזקים".

אני מביט בו ומחשבותי נודדות אל סבתא של סנדרו ששמונה חודשים אחרי האנשלוס עדיין מאמינה ששערי כל הארצות פתוחים לפניה וב-1 בנובמבר 1938 כותבת ליוז' בארצות הברית שחזרה לגרץ והתחילה לעבוד, שיש לה סלון יפה אבל כיהודיה היא לא יכולה לחיות כאן כי מוכרחים לעזוב. וחודש לאחר מכן כותבת שהיא חייבת לעזוב את גרץ ושיש שמועות שעומדים לגרש את כל יהודי המקום.

והוא ממשיך בשלו: "החוזק הוא המאפשר לך לשרוד, לנצח. הסיפור שלכם, היהודים, הוא סיפור של היחלצות. אתם לא אותם יהודים מלפני שישים ושבעים שנה. אתם יהודים חדשים, יהודים חזקים. מהותית, אתם אנשים אחרים. אתם המים האחרים בנחל. החוזק שלכם מאפשר לחלשים לא להפוך אתכם לאבק אדם. החוזק שלכם הוא העובדה הנוכחית. הוא העוצמה. היא נקשרת להיסטוריה שלכם, להישרדות שלכם, למדינה שלכם אבל היא העובדה המהותית והקיימת. עבורנו, החלשים של העת הנוכחית, האירופיים, אתם הקוף האמיתי בעולמנו. אתם גם מייצגים את המונותיאזם הקשה, המייסד, הגרעיני וגם עדיין מבהירים כי הנכם עם הבחירה העולמי. על כך אין אנו יכולים כמעט לסלוח ולכן חוזקכם כה חשוב לכם, אבל גם לנו".

אני מביט בו אבל במחשבותיי אני עם 400 הגברים היהודים שנלקחו כאן ללילה שלם, שהכו אותם מכות רצח ומחזיקים אותם כבני ערובה עד שיקבלו סכום עתק לשחרורם. אני עם סנדרו שכותב כי אין ספק שאסור ליהודים להישאר בארץ הזאת, אבל כל הגבולות סגורים. נשים מעל גיל 65 שיישארן במקום אוימו בגירוש לווינה. עם האישה שמקבלת ב-1.3.1939 צו גירוש ורישיון העסק עומד להישלל ממנה בתוך ימים ספורים, אבל היא עדיין לא תופסת את חומרת מצבה. זאת למרות שהמצב בגרץ מדורדר במהירות ואין כבר עבודה. סגרו את בית הקהילה. הרב, החזן, עורכי הדין, בעלי החנויות טובלים קשות.

הפרופסור ממשיך בדבריו: "כל הפילוסופים היהודים שלכם שמדברים על דו-שיח עם האחר, על האחרות, על האני-אתה' הבוריאני. כל אלה צריכים היו להגיד לכם רק דבר אחד. בקיום החזק שורד. ההומניזם המזויף הזה לא יוביל אתכם לדבר, לא הוביל אתכם לדבר. היום אתם החזק החדש. אל לכם לרחם על איש. מספרים לכם שאתם פוגעים אבל אתם לא. אתם מתגוננים".

אני מנסה לאתר הפסקה בנשימה ונדחף. "הדרך אחרת. המורשת של המלחמה כאן מלמדת על הצורך באנושיות. נלך לְלוֹיֶנְס, אשר מהטענה ההיידוגריאנית על היות של הוויה מודעת למוותה, מבקש לצעוד צעד אחד קדימה ודורש להכיר בהיעדר האפשרות להתנער מהאחריות כלפי האחר, אל היעדר האפשרות היותר מבלתי אפשרית לצאת מעורנו, אל החובה הבלתי מעורערת העולה על כוחות ההיות".

"לא, לא", הוא מניף ידיים מולי, מרים את קולו. לוגם מכוס היין האדום שלפניו ונוגס בפסטה. "אני לא נותן את עצמי למען האחר. האחר נאבק למען היותו חזק ופעיל וחי. אני דורש מעצמי את מה שאני דורש מהאחר. אני לא חי בעולם של אנשים שצריכים אותי יותר ממה שאני צריך אותם. אני לא מטיל את עצמי על האחר".

"אבל היהודים כאן היו צריכים אחרים שיצילו אותם", אמרתי, "לוינס לפחות מעמיד את היעדר האפשרות להתנער מהבחיירה, שהופכת את האנושיות שהיא קונטינגנטית לבעלת זהות ולבעלת ייחודיות. האחריות דורשת מהעצמי להיענות מיד לקריאת האחר בלי לשקול דבר מבעוד מועד ואף בלי שיהיה לו הפנאי לעשות כן. זו צייתנות לאחריות שתחילתה בסימן".

"אף סימן", הוא בשלו. "אף סימן. הסימן היחיד הוא המאבק של היחיד למען היותו חזק. לחיות את החיים בחוזק. אספר לך. אני בנו של קצין נאצי אוסטרי שהיה כאן, שאסף יהודים, שהסגיר את האבות היהודיים שלך. הוא נענה לכוח השרירותי ולא נלחם בו. אני לא רוצה שתצטרכו להיות יותר חלשים. אתם צריכים להיאבק בכוח למען העצמאות שלכם ולמען היותכם לא-חלשים. החלש לא ישרוד במאבק הנוסף הזה".

הבטתי בעיניו הכחולות. השתררה דממה. "אני לא פאשיסט. אני יוצא כנגד אבא שלי בקריאה שאתם וגם אחרים תהיו חזקים. לא על חשבון אחרים אלא למען העצמי שלכם, שלי, של כולם. הפיצויים לא יסייעו. הפיצויים מנציחים את החולשה של החלש אל מול החזק. אני כואב את הכאב שלכם על מה שהיה אבל לא מוכן להתמכר לתעשייה של הכאב. החוזקה שלכם היא האלטרנטיבה שלכם. היא הפיכתם מלא מוכר למוכר".

"אבל...".

"אין אבל. אסור לכם להיות חלשים יותר אל מול הרוע הזה", אמר ופרץ בבכי. הוא כיסה את פניו בידי ואת ביקשתי את סליחתו.

יצאתי לשירותים. משם נטלתי את מעילי ונמלטתי בדלת האחורית אל הרחוב הרטוב. הערב ירד על גרץ. התרחקתי והבטתי בו יושב שם בתוך בית הקפה, מושך עוד לגימה וממתין לי. פתחתי בריצה. היא התגברה מרגע לרגע ונפסקה כאשר עמדתי על ידי בניין העירייה. הבטתי על הבניין הצופה אל הכיכר. הרכבת החשמלית חלפה וצפרה. על המרפסת ההיא ניצב לו היטלר והריע להמונים. הרמתי יד ועצרתי מונית שהסיעה אותי לאכסניה בקצה העיר. בירכתי לשלום את השוער בכנסיה.

Gute Nacht השיב לי והסיר את כובעו. האצתי את צעדי ונכנסתי לחדרי, רטוב. הבטתי בצלב הקטן שהיה תלוי מעל ראשי ובכיתי.

אריה רוטמן, מתוך הסדרה 'אז מה?', 1981, טכניקה מעורבת על נייר
8.5x8.5 ס"מ; באדיבות משפחת רוטמן

אביטל גבע, ביצת כובעים, 2010, מיצב בגלריה באורנים, מתוך שחזורים; צילום: בועז לניר

נעה מלמד, הרכבות, 2010, עט על נייר, 30x21

נעה מלמד, ללא כותרת, 2008, טכניקה מעורבת, 80x60; צילום: איילה לשר הראל

אמיר ברזל

עוצמת הרוח

עצמת הרוח לא חִיבֶת להפיל עץ,
היא יכולה גם
להרקיד עלה.
כך אמי
מתהלכת בבית
שלוה כמו מטפחת,
מקלפת מעצמה תאים של פחד
ונוגעת במהות.
רגליה - משוטים
צפדיה - שיוט גלי על פני אוקיינוסים, פתוחים
הרבה יותר מד' אמותיה.
לפעמים, אנשים אומרים לה: מסע -
אבל זה לא מתאים לצניעות שלה.
"טיול", היא מתקנת, מנקה,
"רק טיול".

טנסי ויליאמס

ילדי

ילדי, שניב אין בשפתיו,
שכה רפות אצבעותיו,
צעיר כל כך, וכה להוט
הוא אל המידי יעוט,

איני מחזיק בו, זה לא קל,
הוא רץ ליער הבוער.
שמר צעדי, אם רק תוכל!
יצא משם אדם בוגר

ולא יזכר את מי נשק,
מי על מפרק ידו הדק
שם על עדין, אותו רתק,
והוא, מבלי משים, נתק.

מאנגלית: חגי רוגני

רותי הליביץ כהן, פרט מתוך מיצב **Mind The Gap**, 2008
ומתוך הספר: **שערה במקום הפשע** הוצאת חלפי, תל אביב 2011

יהושע סובול

תינוק

מתוך שעה במקום הפשע, הוצאת חלפי 2011

בְּצַעֲקוֹתוֹ הָרִאשׁוֹנָה הִדְהִדוּ

צַעֲקוֹתוֹ הָאַחֲרוֹנָה

וְכָל הַצַּעֲקוֹת

שְׁבִינִיהוֹן

יהושע סובול

התאמצנו

מתוך שעה במקום הפשע, הוצאת חלפי 2011

הַתְּאִמְצָנוּ מְאֹד לְהִיּוֹת

בְּיַחַד בְּלִי מַחְצוֹת

בְּלִי תַעֲלוֹת

הַגָּנָה

אֶת בְּתוֹךְ אֲנִי בְּתוֹךְ אֶת

הַתְּאִמְצָנוּ מְאֹד לְהִיּוֹת

בְּיַחַד בְּלִי

עֲכָשׁוּ אֲנַחְנוּ

בְּלִי

אֶת

בְּלִי

אֲנִי

בְּלִי

אֶת

רותי הליץ כהן, ללא כותרת, 2010, טכניקה מעורבת על נייר 21x29
ומתוך הספר: שעה במקום הפשע הוצאת חלפי, תל אביב 2011

רועי רשקס

רלפי מאושר

[ספסל אל מול הקהל. נכנסת נעמי דוחפת כיסא גלגלים. היא אשה בגיל 40-50, שמוטה משהו, יוצרת תחושה של עקרת בית. על כיסא הגלגלים יושב רלף, בעלה. מעט מבוגר יותר. נראה שעבר אירוע מוחי. אינו מסוגל לדבר. ראשו נשמט מידי פעם ונעמי מחזירה אותו למקומו. רלף לבוש חליפה שחורה עניבה וכ"ו, בניגוד גמור למצבו הנוכחי. משהו שמרמז על מה שהיה קודם. הוא ממלמל כל הזמן, ברור שהוא מבין ומגיב לכל הנאמר אם כי במצבו אינו מסוגל לומר מילה.]

נעמי: הנה... [מתנשפת] לא זכרתי את זה... כל כך גבוה... אתה זכרת את זה כל כך גבוה רלפי? או שהייתי יותר צעירים אז... או ש... העגלה... [מתיישבת על הספסל, מנגבת זיעה ממצחה] תראה הכל מסביב רלפי... כלום לא השתנה פה! הנה ההרים מסביב, השדות שם למטה... אתה זוכר את כל זה? זכרת כמה יפה פה? עכשיו אני יכולה לגלות לך רלפי... מה שהכי פחדתי כל הדרך, שאנחנו מגיעים סוף סוף למעלה... ומסביב הכל בנוי... הוילות המגעילות האלה שנראות אותו דבר... המחלפים שלהם... והנה, כלום! ניצלנו! האנשים החשובים שכחו את הפינה הזאת שלנו... איזה יופי! [נושמת עמוק] האוויר... אתה מצליח להריח את האוויר כאן רלפי? ממש כמו פעם... גם אתה מתרגש כמוני רלפי? אתה זוכר את המקום הזה? אתה זוכר את הפעם הראשונה שהייתי פה? [מחבבת את צווארו מאחור ומניחה את ראשה על כתפו] לא ידעתי אפילו איך קוראים לך... האמת שאפילו לא ראיתי את הפנים שלך... עלית כל כך מהר... לפני... ממש רצת כל הדרך... זוכר? ואני רצתי כמה שיכולתי מאחוריך, וראיתי כל הזמן רק את הכתפיים שלך מאחור... הכתפיים האלה שלך, זה מה שהרס אותי... חזקות כל כך, ומצד שני, כפופות טיפה, כאילו מחכות שבכל רגע ייפול עליהן משהו כבד... משהו לסחוב... ואז הגעת לספסל הזה וישבת, ואני מתקרבת אליך מאחור... כל כך פחדתי לראות את הפנים שלך... להתאכזב... אז התיישבתי ככה לידך... בלי להסתכל... ופחדתי לפתוח את הפה... ואז פתאום, אתה אמרת לי... אתה זוכר מה שאמרת לי? [מנד לשלילה] אמרת לי - את לא שותה מספיק מים! זה מה שהיה לך להגיד לי! את לא שותה מספיק מים!

ומצד שני זה אומר שכל הזמן הזה שמת לב אלי! שמת לב שאני לא שותה מספיק מים! נכון ששמת לב אלי? תגלה את האמת רלפי! נכון שכל הדרך הרגשת את העיניים שלי בגב שלך? אני נעמי, אמרתי לך, ואז, אז אתה חייכת אלי, ואני ידעתי שמצאתי אותך... מה הרגשת אז רלפי? אף פעם לא סיפרת לי מה אתה הרגשת אז? גם אתה הרגשת שמצאת אותי, נכון? אני לא אומרת שמהרגע הראשון אהבת אותי, אבל הרגשת משהו, נכון? נכון שיש הרגשת משהו? אבל מה אני מקשקשת לך! אחרי כזאת עלייה אתה חייב לשתות! ולשתות הרבה! [פותחת בקבוק, מגישה לשפתיו והוא מסרב לשתות בכל תוקף]

הנה קח, תשתה... מה זה אני לא רוצה לשתות! כל בן אדם חייב לשתות מים אחרי עלייה כזאת!

בטח בן אדם במצב שלך רלפי! אני לא מתבדחת איתך! מה אתה רוצה, להתייבש לי פה? מה אני אעשה אם תתייבש לי פה?! בלי רופא?! תשתה רלפי! תעשה לי טובה ותשתה! רק שלוש לגימות! [מסרב. מסמן כלפיה.] בסדר בסדר... [היא לוגמת בעצמה.] נו? בסדר? [נותנת לו והוא שותה בשקיקה] רואה? נכון שזה טוב? אין כמו מים קרים! יותר טוב מהמיץ עם כל השטויות שמכניסים בפנים... [מוציאה קציצות ברוטב עגבניות בקופסת פלסטיק סגורה] עכשיו נאכל... [הוא מסרב] עכשיו נאכל אמרתי! [מסרב] מה אתה ילד קטן! זה שעה שאתה צריך לאכול! [הוא מהנהן לשלילה בפחד נורא] לא! זה לא מה שאני אומרת! זה מה שהרופאים אומרים! תאכל! [מסרב] אני הכנתי לך את האוכל הזה במיוחד! קמתי מוקדם בבוקר להכין לך במיוחד! עכשיו מה אתה רוצה? שנזרוק הכל? תאכל את מה שהכנתי לך! [מסרב] אתה לא רוצה לאכול ממני, זאת הבעיה? אתה לא רוצה לאכול את מה שאני הכנתי לך?

[פגועה. מוציאה תמונה מכיס החליפה שלו ומקרבת אותה לפניו]

רואה? רואה אותה? זוכר? לפני כל כך הרבה שנים... לא ידעת שאני יודעת, מה? שמצאתי את התמונה שלה בארנק שלך... כל כך יפה... כל כך צעירה... איזה עור יפה... חלק... רך... איזה שיער ריחני... היית מאושר לאכול משהו שהיא תכין לך, אה? ממנה היית זולל! מהידיים שלה היית מלקק את האצבעות! אבל אתה יודע רלפי, אני עומדת כאן, אני מסתכלת סביב, ואני לא רואה אותה! אני לא רואה אותה באה! אני לא רואה אותה מחפשת אותך! רק אני כאן יחד איתך. וגם אם היא תבוא הנה... גם אם היא תזכור אחרי כל כך הרבה שנים! גם אם היא תעמוד כאן ממשי! גם אם היא תסתכל ישר עליך רלפי! מה היא תראה? את מי היא תראה? מה אתה אומר? היא תכיר אותך? [הוא מהנהן] אל תצחיק אותי רלפי! הנה! הנה רלפי שלי! [מושיטה לו מראה] תסתכל! תסתכל על עצמך? אתה היית מכיר את עצמך רלפי? אתה היית מכיר את עצמך? [הוא בוכה] אתה בוכה... אתה בוכה מתוך שלי...

[מנגבת את דמעותיו כמו לילד קטן. מחבקת אותו בניגוד ברור לרצונה]

אל תבכה... אני איתך... אני יחד איתך רלפי שלי... אני שומרת עליך... על תבכה... אני לא אשאיר אותך לבד... אני נשארת איתך... אל תבכה... אני לא הולכת לשום מקום... [הוא נרגע] הנה... עכשיו תאכל כמו ילד גדול... [מסרב] תאכל! תאכל אמרתי לך! תאכל! אתה תאכל כשאני אומרת לך! רוצה את זה בכוח! רוצה את זה בכוח!?

[מאבק, מנסה לדחוף לו כף לפה. ללא הצלחה.]

הנה! ככה! ככה טוב!

[מורחת לו את רוטב העגבניות על הפנים]

ככה אתה נראה טוב! כמה חבל שהיא לא יכולה לראות אותך עכשיו! היא הייתה מתאהבת בך מיד רלפי! אני בטוחה! פשוט לא יכולה להוריד את העיניים שלה ממך! גבר אמיתי רלפי! גבר אמיתי!

[הוא מרוח כולו, היא מדברת בקול מתיילד וגבוה]

מה אתה אומר מתוק? מתי כבר נוכל להיות ממש ביחד? נמאס לי כבר מהבתי מלון האלה כל הזמן! אתה אוהב אותי, נכון? אז מה יש לך להתבייש ברגשות שלך? פשוט תלך אליה ותגיד לה - תשמעי מאמי, מה שהיה בינינו היה בינינו, עכשיו הכל נגמר, מבחינתי לפחות, ואני הולך קדימה לפתוח פרק חדש בחיים שלי! פרק מאושר יותר, שלם יותר... אז נו הרד פילינג בייבי, לא נורא, אולי זה יעשה לך טוב. תצאי סוף-סוף מהבית, מהמטבח... בלי לפגוע אבל לפעמים יש לי הרגשה שאת בילד אין במטבח בדיוק כמו הדיש וושר והמיקרוגל... [שקט]

בסדר, אני מבינה... אתה יכול ללכת... איתה... תוכל להתחיל הכל מחדש... אני לא רוצה שבגללי לא תהיה מאושר רלפי... כל אחד צריך לעשות את מה שטוב בשבילו...

רק דבר אחד אני רוצה לבקש ממך, רק דבר אחד ואז אתה יכול ללכת אליה... אל האישה הצעירה והיפה שמחכה לך במכונית בחוץ... לא, לא את הבית, גם לא את הכסף... הילדים? לא תהיה שום בעיה... אני לא מתכוונת לערב את הילדים בפרידה שלנו...

רק דבר אחד רלפי... אל תצחק עלי, מבטיח? רק דבר אחד אני עוד רוצה... בפעם האחרונה להכין לך לאכול... [הוא משתנק מצחוק] אתה צוחק עלי! תפסיק! הבטחת לא לצחוק! אתה חייב להודות רלפי שאני מבשלת מצוין! אתה חייב להודות שאתה פשוט מת על האוכל שלי! מה יש לך להפסיד? אם היא באמת אוהבת אותך היא תחכה לך עשרים דקות במכונית! הנה... תריח... הפה שלך כבר מתמלא ברוק... נכון? אני יודעת רלפי איך שאתה משתגע על הקציצות ברוטב עגבניות שלי... הנה... תאכל...

[מנסה להאכיל אותו. הוא סוגר את הפה]

תאכל ותלך מיד... אני לא הולכת לעצור אותך אל תדאג... אני לא הולכת לעשות צחוק מעצמי... כבר מזמן ידעתי שאיבדתי אותך... מה אתה חושב, שלא הרגשתי שהפסקת לדבר איתי? לדבר איתי באמת אני מתכוונת... היו לנו ימים יפים ביחד, ואתה מספיק חשוב לי בשביל לרצות שתהיה מאושר... באמת רלפי! חשוב לי לדעת שאתה מאושר! איתה אתה מאושר, נכון רלפי? נכון שאתה מאושר? הנה, תאכל. תן לי בפעם האחרונה לעשות אותך מאושר... בבקשה רלפי... רק לראות אותך מאושר...

[הוא אוכל]

טוב רלפי! טוב! כן! ככה! מהר! בלי ללעוס כמעט! זה טוב, מה? נכון שזה טוב? נכון שזה עושה לך טוב רלפי? נכון שאני עושה לך טוב? עד הסוף! עד סוף הרוטב רלפי!

[מנגבת רוטב עם לחם ומגישה לפיו]

עד סוף הרוטב! שתלך מימני עם טעם של רוטב בפה רלפי! עם טעם של רוטב! [הוא מתנשף] זהו... גמרנו עד לטיפה האחרונה. [מנגבת את פיו] עד לטיפה האחרונה... [מביטה בשעון] עכשיו נשאר לנו רק לחכות... נשאר לנו יחד רק עוד שתי דקות... שתי דקות...

אתה לא רוצה להגיד לי משהו רלפי? משהו אחרון לפרידה? [הוא ממלמל משהו] אתה רוצה לבקש ממני סליחה? [ממלמל, וברור שהתכוון למשהו אחר] אתה רוצה להגיד לי שאתה מצטער על הכל? [הוא ממלמל] אתה מתחנן שאני אסלח לך? [הוא ממלמל] זה בסדר רלפי... זה בסדר... [מחבבת אותו] אתה יכול ללכת לישון בשקט... זה בסדר... אני סולחת לך... אני סולחת לך על הכל... זה בסדר... אני כבר לא כועסת... אני הרי ידעתי כל הזמן שעמוק עמוק בלב שלך רק אותי אהבת כל הזמן... [מקרבת אותו לקדמת הבמה. הוא מנומנם]

הנה הגענו לקצה רלפי, הגענו לפסגה סוף-סוף... לנקודה הזאת שאפשר לראות ממנה פתאום גם קדימה, וגם אחורה. הנה שם רחוק אני עולה אחר כך רלפי... אחרי הכתפיים היפות שלך... הנה החיים שלנו יחד... כל הרגעים... המקומות... הדברים שקרו... הנה אנחנו כאן עכשיו... ושם, בצד השני... מה אתה רואה שם רלפי? מה אתה רואה שם? חושך? בדידות גדולה? חור שחור? כלום גדול כמו הים? אתה הולך לשכב שם רלפי, לשכב שם לבד בחושך, בקור, וכל הזמן הזה, אתה תדע, אתה תדע רלפי, כמה שאני אהבתי אותך...

[משאירה אותו מת על הכיסא ויורדת בחזרה אל מחוץ לבמה.]

רועי רשקט

*

אֶתְמוֹל בָּא אֵלַי אָבִי בְּחִלּוּמֵי
וְאָמַר אֵלַי - כִּמָּה זְקֻנַּת בְּנֵי.
וְאָמַרְתִּי אֵלָיו - כִּמָּה הַצְטַעַרְתָּ אָבִי.
וְחִבְּקֵתִיו אֶל חִיקִי
כְּדֵי שְׂיַחֵם לוֹ.
וְהִקְפַצְתִּיו עַל בְּרַכִּי
כְּדֵי שְׂיִצְחַק.
וְשָׂרְתִי לוֹ שִׁיר עֶרֶשׁ
כְּדֵי שְׁלֹא יִחְשַׁשׁ
מִפְּנֵי הָאִפְלָה.

חושך

חושך.

את עדיין שוכבת.

פתחת את העיניים לבוקר סתווי-שרבי, אבל במקום לספוג קרני שמש באה הרגשת ריקנות, שמובילה אותך לאזורים אפלים.

"טשה, תפתח את החלון! " תגידי, ושום דבר לא יכין אותך לתשובה הביישנית, "אבל החלונות פתוחים..."

החששות מתחילים להשתלט – מה לא בסדר, וחמור מכך, מדוע הדמויות שבחלום היו מוחשיות ואילו עכשיו במציאות הפכו לצלליות רחוקות?

לוקח זמן מה, אבל העולם מתחיל להתבהר. תרגיעי את עצמך שהכול בסדר, חלום רע, שלא שמת לב והשתלט עלייך. תנסי לקום מהמיטה ואז תגיע המכה. שכחת איך ללכת. אפילו צביטה לא תעשה את המוטל עליה.

זעקות לעזרה יביאו אליך את סשה במהירות. שירי עם רוסיים מתנגנים ברקע בבית שמבקש לעטוף אותך בטוב וברע, אך גם לא מצליחים לנחם.

"אני כנראה צריכה לנות, התרגשות מהחג המתקרב" תגידי לסשה ותראי את המבט המבוהל שלו, שמחפש את התשובה הנכונה. הוא לא ימצא אחת כזאת. הוא בעלך האוהב, ולכן יכבד את בקשתך ויניחך שוב במיטה, אך כשתשקעי בחלומות הוא יזעיק את הרופא.

את מתעוררת מדקירה חדה בצד ימין, הפעם בבית שאיננו שלך. רופאים מתרוצצים סביבך, מתלחששים. מעניקים לך חיוך נבון, שרק מעלה את רף העצבנות. הלוואי שרק היה לך הכוח להתעצבן. את כבר לא מסוגלת לעשות דבר.

רגע ההודעה על גידול בראש תופס אותך לא מוכנה. "אבל מה עם ארוחת צהריים לילדים?" אף אחד לא יגלה לך שהעירו אותך לפרידה אחרונה, שהילדים לא מסוגלים לאכול.

את שוב שוכבת.

המיטה הרבה יותר צרה ולוחצת.

שוב, החושך הנוראי.

כולם עומדים סביבך, אבל את משקיפה עליהם. אם יש משהו שמפחיד אנשים, זהו הרעיון לדמיין את ההלוויה של עצמם. אצלך זה פה ועכשיו.

זה לא מפחיד, זה רק עצוב. מה שנשאר לך היא התהייה, האם זה אגואיסטי לבכות על עצמך?

אירית כרמי

*

רוצה לטיל אתך
בסמטאות הזמן
היכן שענבי בטר
עדין תלויים על העצים
ושועלי הידיעה
עדין לא פלסו דרכם.
היכן שהצבעים הם הם עצמם
בועות סבון
המפריחות שמחה
בעצם קיומן.
היכן שיד קטנה
מוצאת לה יד גדולה
להרגע
וחם שם ונעים
ללא הידיעה
שסוף לה, סוף לה
לסמטה.

תפרים

הספה פתאום הפכה למיטה מוצעת נקייה וקרירה, נשכבתי עליה והיא כיסתה אותי. פתאום אימהית כזאת. היא מדריכה אותי כיצד לפתוח את הפה ולנשום. במקום להרפות אני נדרכת מזה שזמן כל כך יקר הולך על כל ההסברים האלה. אני רוצה להגיע, לא להתעכב.

היא מבקשת ממני לחזור אל בית ילדותי ופתאום אני קולטת, שיש תקופה שלמה שמחוקה לי ובית שלם שמחוק לי, הבית הישן, שאליו עברנו כשהייתי בת שנתיים או שלוש, אחרי הצריף. אני זוכרת את היום שבו עברנו דירה. אבא העמיס יחד עם שמיל את הרהיטים ואחר כך גם עלה בעצמו על העגלה לשמור עליהם ושמיל צעק הויסה. שני סוסים רזים מוקפים זבובים משכו בקושי את העגלה הכבדה ויצאו לאט מהחצר לכיוון השדרה שהסתירה את הצריף שלנו. אנחנו הלכנו עם אימא ברגל אל השיכון החדש, עם חפצים ושמיכות מגולגלות בידיים. גם הצריף מחוק? היא שואלת.

זה טיפול מיוחד, שעובד על תנועות עיניים מהירות ומכניס לאיזושהו סחרור, העפעפיים צונחים כמו בהירדמות, אבל נשארים ערים. היא שואלת שאלה ואז מניעה במהירות זוג אצבעות ימינה ושמאלה ואני צריכה לעקוב אחריהן עם העיניים בלי להזיז את הראש. את חושבת שתוכלי לחזור עכשיו לצריף? היא מנסה.

עד עכשיו זכרתי רק את המעבר משם. תמיד חשבתי שזה הזיכרון הראשון שלי, למרות שאיכשהו אני זוכרת את גם את הצריף עצמו, אולי מביקורים חוזרים אצל בבה וזיידה שהמשיכו לגור שם והיינו חייבים ללכת לבקר אותם כל שבת בצריף הטחוב עם הריח של העובש ושל הנפטלין ושל תנור הנפט הכבוי, ולאכול שם את הדולצ'אסה הדביק ששמים אותו בתוך סודה.

אחרי עשרים ניעות אצבעות היא מניפה את אצבעותיה במעגל גדול שמחזיר אותי למיקוד, עכשיו אני צריכה לנשום עמוק ולענות על השאלה.

רגע. בעצם אני כן זוכרת משהו. אני עומדת במיטה, ליד החלון. אני רואה כל מי שעובר בחוץ וכל אחד שעובר רואה אותי ואת הבית. פעם חשבתי שבא גנב, אבל אימא אמרה שזה רק האיש של הקרח.

אני רוצה לצאת מהמיטה. למיטה יש סורגים מברזל. אני נושכת את הסורגים, מקלפת מהם את הצבע, מרגישה בלשון את החומר המחוספס. לברזל יש טעם קר ומוזר. זה עושה צמרמורת בשיניים.

היא שואלת האם היה לי חדר משלי?

לא. לא היה לי. חיינו שלושתנו בחדר שהפך ביום לחדר עבודה ומדידות.

והחורים?

הם ישנו על הספה בסלון שנפתחה בלילה ונסגרה ביום.

מי עוד נמצא בבית? היא מתעקשת.

בבה וזיידה נכנסים ויוצאים בלי לדפוק בדלת, כאילו זה הבית שלהם ולא של הבן שלהם. גם כשאבא בעבודה. אומרים לאימא תעשי ככה, אל תעשי ככה. בודקים אם הבית נקי. בודקים כמה באו.

נשים באות, נכנסות הביתה. הן באות למדוד. אימא עם סיכות בין השפתיים, מדברת איתן בפה סגור. היא עסוקה. היא צריכה להספיק הרבה. היא לא יכולה להוציא אותי עכשיו מהמיטה. אחת מהנשים האלה, כל פעם אישה אחרת, מוציאה אותי מהמיטה, מחזיקה אותי על הידיים עד שאימא תתפנה. אני נדקרת מהסיכות. משתוללת, בועטת, מתקפלת לאחור. רוצה לרדת, ללכת יחפה על רצפת העץ החמה.

הן שואלות, למה הילדה כל כך קלה? היא בסדר? נותנים לה בכלל לאכול? לא חסר לה ברזל? אימא יושבת כפופה עם ברך אחת על הרצפה, מסמנת מכפלת, מרימה עפעפיים שמוטים: היא דווקא ינקה יופי, אבל הצטריתי להפסיק ומאז היא לא מוכנה להכניס כמעט שום דבר לפה, ואני נשארתי עם חלב שלא מפסיק לזרום ועם עלים של כרוב בחזייה.

כשהן הולכות בבה נכנסת: תכיני לה ממליגה, שתתמלא קצת. אימא מדליקה את הפתילייה. מתחת לכיור תלוי וילון ומאחוריו סירים, מחבתות שחורות, פיילות, וגם קמח וסוכר. פעם יצא משם עכברוש וכולנו צרחנו. באותו לילה שמעתי את אימא אומרת לאבא שהיא לא מוכנה לגור בצריף הזה יותר.

אימא נאנחת ומרימה אותי על הידיים. תכף אבא חוזר. האוכל חייב להיות מוכן. בזמן שהיא מבשלת היא מחזיקה אותי אבל רחוק, שלא ישפריץ עלי מהסיר. אני רוצה לראות את הבועות של הממליגה מתפוצצות. בבה אומרת תערבבי שם קצת חמאה, שתשמין קצת. כשהממליגה מוכנה, אנחנו עושות עליה פו שתתקרר. אימא מנסה להאכיל אותי. היא מנסה ב-א-ווירון.

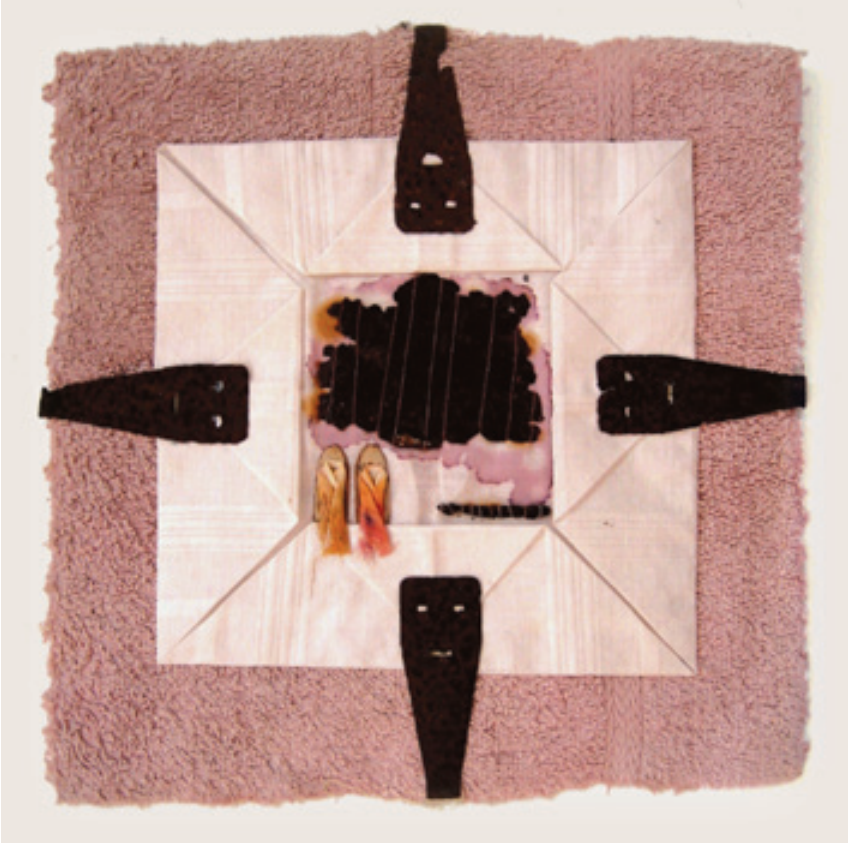
היא מנסה ב-שוטר. היא מנסה ב-עוד מעט אבא יבוא, יראה לך מה זה.

עצרי כאן! תנשמי עמוק. תעקבי אחרי. אחרי עשרים ניעות אצבעות: עכשיו תמשיכי.

אני סוגרת חזק את הפה. היא לא תצליח.

טלי גיל, מסיבות שהזמן גרמן, 2010, טכניקה מעורבת, 18x28

טלי גיל, תגיע לחוף 1, 2010, טכניקה מעורבת, 28x28

שמיכת טלאים

הוא מוסיף מלה
היא במחט דוקרת,
מחברת רגע וצליל:
משב של רוח באלונים,
מפל עלים מכסה גוף,
קמטים.
חיוך מגהץ בתמונה
צחור כשמלת הנצח.
הבטחה של שנים
רקומה בתחרת שולים.

כמעט הסוף

מסדר זכרונות בארץ אחרון
לוקח טוש ורשם: שביר,
מרים גבוה,
יורד מדרגות בנשימה כבדה.
לפתע הבהוב.
אור הפנס כבה
מעיר חשך נסדק,
מטלטל מחשבות בידיים רועדות,
קדימה.
נוסע בלי להתחרט,
קדימה.
מבטיח לשוב
וימתרחק.

ורדה קנול-יהלום

גם השקיעה יפה (שם זמני)

מתוך המונודרמה גם השקיעה יפה (שם זמני)

חמישה מונולוגים כמונודרמה

המחזה עוסק בחמש דמויות במשפחה אחת של עוזבי קיבוץ. חמש הדמויות מגולמות על ידי שחקנית אחת שהיא גם גיבורת המחזה. הספור נמסר ע"י הדמויות השונות, כל אחת מנקודת מבטה שלה. סיפורה של הגיבורה חושף סודות בעברן של הדמויות ומאיץ את התפוררותה של המשפחה. החילופים בין דמות לדמות נעשים על הבמה, לעיני הקהל, באמצעות שינוי בבגד, פיאה, שפת הגוף, קול וכו' כשברקע החילופים נשמע שיר הנושא.

המונולוג של רוני, כבת שלושים ושלוש, בהריון מתקדם

[נכנסת לבמה כשהיא צועקת לעבר אחותה]

את לא יכולה להתפרץ לי ככה לחדר באמצע המדיטציה, הבנת אותי? [מנסה להרגיע את עצמה באמצעות נשימות אבל ללא הצלחה] אין פה פינה של שקט בבית הזה! נכנסים לך לתוך הווריד כאילו אין גבולות. מה זה? [שוב מנסה להירגע. נושמת עמוקות] בסוף ייצא לי תינוק דפוק לגמרי רק מהרעש שהבית הזה מייצר. [לבטן] שליחה תמודי, לא התכוונתי. אל תיקח את זה באופן אישי. [הטלפון מצלצל. לא ממהרת לענות] הנה, גם הוא. [צלצל] זה בטח אמא, לפי התוקפנות [צלצל] בטח! היא הרי לא תותר! [צלצל] אני לא עונה לה. אני לא כאן. [צלצל. מרימה בעצבנות] מה?? [מרחיקה השפופרת מאוזנה] מה – מה?

'מה' זה 'הל' בידיש, בסדר? [מרחיקה השפופרת מאוזנה, נושמת נשימות- כלב] לא, לא הבאתי כלב. ככה אני נושמת. [עונה בלאקוניות מופגנת] לא.... כן.... תלוי... לא.... כן.... לא.... לא.... אולי.... [קצה הסבלנות] אם את רוצה יותר פרטים אז תבואי הביתה. יש לך בית, את יודעת, בעל ושתי בנות וכדאי שתזכרי בהם לפעמים. וחוף מזה, מרקיזה, הכל בסדר. איך במרכז המפלגה? [סוגרת] אני לא בטוחה שהיא קלטה אותי. [ממשיכה ללכת בחדר ולנושם נשימות-כלב, כפי שלימדו אותה בקורס הכנה ללידה. מעכשיו הדיבור שלה מכוון יותר ויותר לבטן, כלומר לתינוק]

אל תתרגז ילד שלי, אל תתרגז. הנה, ניקח אויר, ננשום עמוק ונירגע. צפוף לך בבטן, אה? אני יודעת, אתה רוצה כבר לצאת, גם אני, אבל תזכור שלא יהיה לך מקום יותר טוב מאשר כאן, אצלי. [בועט] אל תבעט באמא! זה כואב. ככה לא מתנהגים. [ממששת את בטנה] מה זה, רגל או מרפק? אני מקווה שמרפק. אתה יודע שמרפק זה האיבר הכי חשוב אצל הבנאדם. זה והאגודל.

בשביל השלֵט. כמעט יותר חשוב ממוח. אולי הגזמתי קצת אבל באמת כדאי שתהייה מצויד בשני מרפקים כאלה ואם אפשר גם בשני אגרופים כדי שתוכל להילחם על שלך. כי אף אחד לא יעשה את זה בשבילך. אף אחד. [מלטפת את הבטן] יהיה לנו קשה ילד שלי, יהיה קשה. ואני לא חזקה כמו שחשבתי. לא, אל תבין אותי לא נכון, אני אשכב על כל גדר כדי לפלס לך את הדרך, אני אנקר את העיניים לכל מי שינסה להגיד משהו על האבא שלך, אני - - - אבל לא נוכל להילחם בכולם. אפילו כאן בבית רק מחכים לרגע שאני אצא. ואני באתי הנה כמו פליטה, כמו אוניה נטרפת שחוזרת לנמל-האם שלה אחרי סערה איומה. וכל מה שרצייתי זה חיבוק ושקט. ובלי שאלות. בלי שאלות! כי אין לי תשובות. אין לי! ובעיקר לא לשאלה "ומי האבא?" כי על השאלה הזאת אני לא יכולה להשיב. לא! אל תבעט! אני אסביר לך. אתה צריך לדעת.

[נשמעת מוסיקה בווליום גבוה מן החדר השני]

שחר! תסגרי כבר את הרעש הזה! אני צריכה שקט. אני צריכה לחשוב. אני רוצה לדבר עם הילד שלי. [המוסיקה נחלשת] תודה! אתה רואה? יש התחשבות בבית הזה.

[מתהלכת קצת בחדר כדי להירגע תוך כדי נשימות]

קשה לי היום ויותר כואב. אולי זה סימן שאתה מבקש לצאת. אבל חכה קצת. עוד לא הספקתי להתארגן עם עצמי. עוד לא הספקתי לספר לך.

אז ככה, לפני שנה בערך התארגנו, כמה סטודנטים מהחוג לתיאטרון בתל אביב, כדי להעלות הצגה עם קבוצת סטודנטים ערבים במזרח ירושלים. הצגה שכתבנו יחד ושעסקה כמובן ביחסים בינינו לבינם. משהו די שטחי בעצם, סיפור אהבה בלתי אפשרי בין שני המחנות, אבל מאד פרובוקטיבי. היה לנו חשוב לעורר את דעת הקהל. להרגיז. אני הייתי אז מאד פעילה בכל מיני ארגונים של השמאל והשתתפתי בכל הפגנה אפשרית. כל קבוצת אנשים שזזה לכיוון אחד, אני הייתי אתם - עם שלט ביד. [נותקפת כאבים] רק רגע, אתה מכאיב לי. תן לי לסיים, אחר כך כבר לא יהיה זמן. היה שם שחקן אחד, אמיר, עם עיניים כחולות ובלורית דבש... כאילו שיצא מהסיפורים של אבא על הקיבוץ. אמיר... ערבי כמובן. למה כמובן? שאני אחמיץ הזדמנות להסתבך?? אז הסתבכתי. ועוד איך. התאהבתי בו עד הנה [מסמנת בידה], רדפתי אחריו לכל מקום בלי שום בושא. הייתי מחכה לו בבית הקפה שבו הוא עבד עד שסיים את המשמרת שלו. לפעמים שעות. יושבת מול כוסות קפה מתרוקנות ומחכה שיגמור לעבוד. הוא היה מתעלם ממני אבל אני לא יכולתי להרפות. ההצגה הייתה מסווה מצוין לפגישות בינינו אבל היא כבר לא הייתה חשובה. גם ההפגנות איבדו מערכן. רק אמיר. החברים שלי הרגישו בזה וניסו להזהיר אותי, בעדינות, כדי שאני לא אחשוב שהם גזעניים. אחרי הכל, אחוות עמים וכולנו אחים לא היו סתם סיסמאות בעינינו. יריב, שהיה חבר שלי באותו זמן, חבר של כמעט חתונה, החליט לוותר. הוא הבין שאין לו סיכוי מול הטירוף שלי. כן זה היה טירוף מוחלט. אבל אמיר לא רצה לתת לי להיכנס לחיים שלו. הוא ניסה להרחיק אותי ממנו. לא רצה להכיר לי את בני המשפחה שלו, למרות שביקשתי. הצגה, הפגנות, סקס - זה כן, אבל לא יותר מזה. [כאב פתאומי] בסדר, בסדר אני יודעת שזה לא חומר להצגה לילדים, אבל אתה ילד מסוג אחר, וגם אני אמא מסוג אחר. אי, אתה מכאיב לי. אתה מכאיב לי. לא. זה לא אתה, זה הוא. הוא הכאיב לי. אולי מתוך אהבה, אולי כדי להציל אותי מן האהבה שלי אליו. לא יודעת. בפעם האחרונה שנפגשנו, זה היה בחדר שלו, הוא גר אצלו ביזו בעלת-בית זקנה נוצריה שהייתה מסתובבת במסדרון ודואגת שהדלתות בחדרים תשארנה פתוחות, כבר היה אחרי שתיים-עשרה בלילה ואמיר אמר שהוא רוצה ללכת לישון כי יש לו מחר בחינה באוניברסיטה. הוא ביקש שאלך והוביל אותי החוצה. אני נצמדתי לדלת ואמרת לי שאני

רוצה להישאר אצלו... איתו... לתמיד. העיניים שלו התמלאו דם. לא ראיתי אותו אף פעם מביט בי ככה. כמו סכינים. הוא התקרב אלי... [לא אומרת את המלה "היכה אותי". מתקפלת מהתקף של כאב. ממשיכה לדבר].

החברים שלי ניסו לשכנע אותי להגיש תלונה במשטרה אבל לא הסכמתי. ידעתי שזה יהרוס אותו. ידעתי גם שאני אשימה בזה לא פחות ממנו, ובעיקר עוד קיוויתי שאוכל לשכנע אותו לחזור אלי. אז עוד לא ידעתי שאתה מתחיל שם את חייר. בדיקת כשהכל מסביב נהרס. עם ההצגה הפסקנו. התחילו מריבות בתוך הקבוצה ובינינו לבנים. והכל התפרק.

[הכאבים מתגברים. נדמה לה כצירים. מסתובבת בהיסטריה ונושמת] הגוף כאב לי מרוב געגועים אליו. אף פעם לא התגעגעתי ככה למישהו או למשהו. אני זוכרת שנועה מהחוג שלנו הייתה צריכה להיפרד פעם מרועי שלה לחמישה ימים. מילואים. כשבאתי לבקר אותה בערב הראשון היא הראתה לי את השער שלה וניערה אותן מולי. הוא היה מלא בקשקשים לבנים. את רואה, היא אמרה לי בבכי, אפילו השיער שלי בוכה, מרוב געגועים. נשארתי איתה את כל חמשת הימים עד שרועי חזר. אבל לי לא היה מי שיישאר איתי. יריב עזב, תברים אחרים מהקבוצה התרחקו ממני, או שאני מהם... לבית של ההורים בטח לא הייתי יכולה לחזור. הם לא היו מסוגלים להבין מה עובר עלי. אמא אמנם מאד התגאתה בי על פעילותי הפוליטית, וההצגה שהשתתפתי בה הייתה בשבילה הוכחה ל"גנטיקה האידיאלוגית" המשובחת שאני נושאת, כפי שאמרה לאיזה עיתונאי, אבל הרגישות האימהית שלה התחילה ונגמרה במילים. היא לא הייתה מסוגלת להבחין בכך שאני מתמוטטת ובטח לא לספוג את המהלומה הקשורה בהריון שלי. בתוכה היא הייתה ונשארה פולניה חרדה שרוצה שהילדים שלה יהיו מסודרים. ואם הולכים עם זה פירסום ויוקרה - מצוין. אם לא - צריך להכחיש. [הכאבים מתגברים וכך גם קצב הנשימות] רק עוד רגע ילד, תן לי לגמור לספר לך. אני מבינה שאתה רוצה כבר לצאת אבל לפני כן אתה צריך לשמוע את הסיפור עד הסוף. אולי תתחרט ותחליט להישאר בפנים. אולי תרצה להישאב לאחור: לגלגל את עצמך לאחור, מן ריווינְד, אל המצב שלפני הכל. סתם, בצחוק. עכשיו אני כבר לא הייתי מוותרת עליך. [הכאבים גוברים]. עוד לא התחלתי לארוז ועוד מעט נצטרך לזוז לבית-חולים. אני אפילו לא יודעת מה לקחת. [מתחילה לארוז].

ככה נסעתי להודו. ברגע האחרון זרקתי כמה דברים לתרמיל והצטרפתי לנועה ורועי שהחליטו לנקות את עצמם באשראם בפּוּנָה. לא היה לי מושג מה מחכה לי שם. לא ידעתי מי זה אושו מה זה קְנְדוּלִינִי, זה נשמע לי אז כמו סוג של אטרייה איטלקית. ולא היה איכפת לי. רק לנסוע מכאן. אבא נתן לי כסף ושאל אותי: "מה איבדת שם בהודו?" ואני לא יכולתי לענות לו. "מה את הולכת לחפש שם?" "את עצמי" עניתי לו וזה היה נכון. כי באמת מצאתי שם את עצמי אחרי ש"מצאתי" אותך. אתה הצלת אותי, ילד שלי. אתה נתת לי את הסיבה הכי טובה להמשיך לחיות, כשכבר כמעט ויתרתי על הכל.

נשארתי שם לבד, כי נועה ורועי המשיכו לטייל בצפון. עבדתי באשראם וגרתי שם, עשיתי את כל סוגי המדיטציה האפשריים כולל מה שנקרא פילינג מדיטשן. אתה יודע מה זה? קילוף תפוחי אדמה - אבל כמדיטציה. כשסיפרתי על זה לאבא שלי הוא אמר לי: "אצלנו בקיבוץ היו קוראים לזה תורנות מטבח". גם אחרי שנים הוא ממשיך להגיד 'אצלנו בקיבוץ'. והיה לי טוב שם, ושקט. וגם בודד ופוצע. מחוץ לאשראם הסתובבו ילדים חדים רעבים וקיבצו נדבות. הם היו הילידים העניים ואני הייתי הקפיטליסטית העשירה. אני, רוני מהקיבוץ. זכרתי איך הגננת הייתה אומרת לנו כשלא רצינו לאכול את הקציצה: "אתם יודעים כמה ילדים עניים יש בהודו?"

עכשיו ידעתי. ויותר מהכל, תתפלא, התגעגעת לקיבוץ. למה התגעגעת? לצלליות של הברושים בלילה, לשדות של הכותנה כשהיא עמוסה ונשפכת בעונת הקטיף, לבריכות דגים... אתה יודע, כשההורים החליטו לעזוב את הקיבוץ הלכתי לי לבד לבריכות, חפרתי בור בתוך הבוץ, נשכבתי בתוכו ואני זוכרת שאמרתי לעצמי שפה אני רוצה למות לתמיד... מה שאני חטפתי על זה... לא יודעת למה, הבריכות דגים היו בשבילי מין סמל של הבית... [שהייה. מחייכת לעצמה].

יום אחד, באחת ההפסקות יצאתי החוצה לשתות קפוצ'ינו בקפה ההולנדי הסמוך לאשראם ובדרך עמדה משפחה של מקבצי נדבות הודיים. צעירים יחסית. בעל, אישה, בהריון כמובן, חמישה ילדים קטנים ועוד תינוק קטן צמוד לשד של האישה. הילדים, בעצם תינוקות, הסתובבו בין האנשים כשידם מושטת קדימה לנדבה. "מוני... מוני..." הם קראו. כאילו זו המילה הראשונה שלהם. "מוני, מוני" ולא "אמא". אחד מהם הפסיק לרגע את "עבודתו" וחיך אלי. אימא שלו ניגשה אליו ונתנה לו מכות הגונות כדי שיתחיל לבכות. אחרי הכל ילד בוכה מעורר רחמים ומרוויח יותר כסף. ברגע הזה הבנתי שבמקום כזה לא ארצה ללדת אותך. האשראם היה בשבילי בועה למרפא, כמו גלד של פצע שתחתיו מתבצעת פעולת ההחלמה, אבל צריך למצוא מקום אחר כדי להביא ילד לעולם. צריך לעשות תיקון.

[צירים. ניגשת לטלפון. מחפשת מספר טלפון].

מוניות אביב? אני רוצה להזמין מונית לבית חולים. יש כאן יולדת, זאת אומרת אני יולדת. לאיזה בית חולים? בית חולים העמק, כן... זה בעמק... זה רחוק? אין דבר. לשם אני רוצה. שם אני רוצה ללדת... אני אחכה למטה. [סוגרת. גומרת לארוז בחיפזון]

זהו ילד. עכשיו אנחנו מוכנים. [מתחילה ללכת וחוזרת לקחת דיסק].

את המוסיקה הזאת אני רוצה שתשמע ברגע שתצא. זהו, הולכים! שחר!! אני נוסעת לבית חולים העמק ללדת את אורי. אם את רוצה לבוא איתי - אני למטה. בטח אצטרך מישהו שיחזיק לי את היד. את באה?

[יוצאת]

דפנה נסים, אמא לא מתפקדת, 2011

דפנה נסים, אמא לא מתפקדת, 2011

בצל מטוגן או מרגרינה

מאז עברנו לכאן, יש לי חלון מעל לכיור במטבח. מבעד לחלון מציץ אלי עץ גויאבות זקן שנראה עכשיו מצויין, עמוס עלים ירוקים ופרי, שכבר גדל להיות ירוק ועדיין לא צהוב ובשרני. עכשיו סוף נובמבר ועדיין סתיו, אין סימני חורף באויר פרט להתנצלויות מזרות ומעצבנות של החזאים בטלויזיה, המשתפים פעולה עם מגישי החדשות ועושים לנו את ההצגה הידועה בשם "האם אביא לכם את הגשם השבוע? .. לא!" על כן העץ מול חלוני ממשיך בתצורת הסתיו שלו. את העץ הזה נטע אבא שלי למען סבתי, אם אשתו. שם סבתי הוא רבקה.

הבהייה המועדפת עלי היא מן הכיור לחלון ואל העץ. לאחר שהמים מהברז במטבח הגיעו לטמפרטורה הרצויה, כשהכלים רטובים, כשאפשר לעצור את ברז המים ולהתחיל לסבן, אני מרימה מבט לעבר עץ הגויאבות ותנועות הסיבון כבר נעשות מעצמן.

לכל כלי בכיור יש טמפרמנט סיבון משלו, אין לי כבר צורך להסתכל, הידיים יודעות את המלאכה. כוסות, צלחות, סכו"ם, סבון על הספוגית והעסק רץ. תוך כדי עבודה, נתלות עיני בעץ שבחוץ ואני מהרהרת בעברו ובעתידו ושוכחת מההווה השגרתי והנוח. בצמרת העץ יש רחש מתמיד ומדי פעם קופץ מתוכו בולבול או דרור ועומד על אחד הענפים. רק הסירים מוציאים אותי מאדישותי. הם קוראים לי לחזור לכאן, להיזכר – מה נשרף, מתי ולמה, ואיך לעזאזל נפטרים מכל השחור הזה. אז ניתן להזיז את העיניים מעץ הגויאבות האהוב והמרתק ולקרקרף במרץ את עקבות חוסר תשומת הלב שלי מאתמול.

כשרק הגענו, קיבל את פנינו העץ, שנשתל עוד בימים שסבתי רבקה גרה כאן, בעומס פרי ירוק וקטן. כשאחרון הקרטונים נפתח בסתיו, גדל הפרי ונהיה עסיסי ובשל. ריח חזק של סתיו ישראלי מילא את החצר ואת הבית.

את הגויאבה יש מי שאוהב ומי ששונא – אין מי שנשאר אדיש לריחו של הפרי ואי אפשר, אלא אם כן בורכת בתרונות, לאכול אותו בלי שהריח ימלא את נחירייך, אפך, את חלל הפה, את הגרון ואת כל הגוף.

ריח הגויאבות הוא הסתיו שבו נולדתי, החורף המתקרב, ריח שהגעגועים אליו מלווים את הקיץ. ריח שאומר לי אל תחששי, גם לכאן תגיע הקרירות, עוד זמן מה גם את תוכלי להישיר מבט ולהסתכל על העולם בעיניים שאינן טרודות עד כאב מעצמת השמש היוקדת. ריח שיש בו רגע מוכר של פתיחת דלת לבית ריק ונוכחותו החזקה מקערת הפרי יושבת שם ומרמזת, חזרת הביתה. גם היום הגעת למחוז חפצך והעולם לא השתגע לגמרי. גם היום עברת את כל מבטייך ומחשבותייך והלכת, וחזרת. ואהבת, ושנאת, ולא היית אדישה, ושוב אפשר לשים את התיק הכבד, לחלוץ נעליים, לרוץ לשרותים, להשתין בדלת פתוחה ולנשום.

הריח היחיד שמתחרה בו על אהבתי הוא ריח קרם הלחות, שסבתי רבקה נהגה למרוח על פניה.

העץ בעליו הגדולים עמד שם כשהגענו והכריז בקולו העצי "הכל בסדר, יש כאן בית, יש כאן עבודה, יש כאן סבתא אמא וילדה, הגעת למקום הנכון. כן, יהיו לך גויאבות בסתיו". איזה גויאבות ואיזה נעליים, יחד איתי חמדו את הפרי קבוצות עקשניות של בולבולים ודרורים ועד שהספקתי לחשוב מה עושים, הפכתי את הפרי וראיתי שאחת מהציפורים כבר נגסה בו לפניי, או שתולעים זדוניות כבר חלחלו לתוכו והפכו את הפרי להמון ציורים יפיפיים של תעלות שאין בהן תועלת עבורי.

ונתתי הרבה ביסים באותו פרי, מנסה להיזהר ולאכול מפי הציפור ולא מפי התולעת. האמת, די סיקרן אותי לנסות, משהו בנגיסות של התולעת משך אותי ודחה. הרבה יותר משעשע לנגוס מהביס של הציפור. כל זמן שאין אלו עורבים אוכלי נבלות, אפשר לנגוס מהפה של הבולבול או הדרור ושעם התולעת כבר יגיע ממנו.

מדי פעם, כשניסיתי לנגוס בין הביסים של נקירות הבולבול, חייכתי בפנים חיוך של הבטן, ונזכרתי איך לעיתים הייתי נוגסת לילדי את האוכל במקום בלנדר, מתעלמת מכל אזהרות ההיגיינה וחושבת מה סבתא רבקה הייתה עושה במקומי. היה לי ברור שהיא הייתה מתחפשת גם היא לאמא ציפור ולועסת עבור ילדיה את הקטעים הקשים בהיותם גוזלים. לאפרוחים היא הייתה מניחה ללעוס לבד, אולי. הצחיקה אותי המחשבה שאני מתמרה עם ציפורים על חלקת גויאבה.

הגן הזה, שהיה בעבר גנה של סבתי, ידע ימים בהם כמויות תות השדה והסיגליות צומחות שצמחו בו הספיקו על מנת להפוך אותנו, נכדיה, לכמעט חולים כרוניים. מי שהיה חולה וקיבל את הפריבילגיה הנכספת לא ללכת לבית הספר ולהישאר בבית, קיבל ממנה במרוצת הבוקר: תות שדה בסוכר בקערת זכוכית קטנה, לביבות תפוחי אדמה, כוס מיץ תפוזים, פרוסת לחם שחור מרוח בבצל מטוגן שהייתה נוהגת לשמור במקרר בפלסטיקים של גיל או אשל. וזר סיגליות צרו בעלה.

כל אותם פולשים זרים, גויאבה, תות-שדה, סיגליות ותפוזים לא הצליחו לנצח את חדותו הבצל המטוגן והלחם השחור. לפעמים מרחו לי אחרים מרגרינה על הלחם ושום ממרח, אפילו לא ממרח השוקולד העסיסי שעשו לבד בקיבוץ שבעמק, לא הגיע לקרסולי הבצל המטוגן על הלחם השחור.

לפעמים אפילו ירדו לי לראש פנטזיות שאני חיילת צעירה בשורותיו של אורד וינגייט ואני לומדת ממנו לאכול לחם ובצל חי. אני מתקבלת כחברה בפלוגות הלילה והשדה, וחולת בחולות על מנת להציל את בני עמי המעונים, שהגיעו מאירופה. או לחילופין שאני בכלל מבני משפחת אהרונסון ויודעת לנהוג את עגלתי בשדרת הדקלים מזכרון יעקב לים, מביאה ידיעות סודיות מהטורקים. הייתי בטוחה אז, בעודי יושבת על ספסל העץ בעגלה המתנדנדת, שבכיסוי נמצאים זרעי החיים של אם החיטה, ובשום פנים לא נראה לי שקראו לה בשם המוזר קינואה.

פעם קיבלתי היתר לעבור לחמאה. חמאה היא אוכל לעשירים ולא ניתן היה להחליף, חס ושלום, את המרגרינה הענייה בחמאה. כששבתו הפרות לאחרונה והביעו שאט נפש מחום הקיץ, הסתיו והחורף, העדפתי לחזור לבצל ולא לגלוש, בגלל מחסור בחמאה, לשימוש הנלוו

במרגרינה. אבל נלוז זה עכשיו – ופעם גם במרגרינה היה קסם מודבק בדבק ציוני ומגן טבע. לעטיפות המרגרינה התלוו ציורים של פרחי ארצנו, ודרך בלונד וגולדבנד למדנו לחלק למשפחות, למיין לפי אזורי גידול. קיבלנו אפילו שני משטחי קרטון בעלי פינות משונות, עם מגרעת בצורת ביס עגול, ושתי גומיות רחבות.

החרוצים שבינינו אספו פרחי בר וייבשו אותם בין משטחי הקרטון. כך למשל הכרתי פרח קטן, בנוי לתפארת, בעל שם מסעיר: נזמית לופתת. בכל פעם שריכזתי בה את מבטי, הרפתה הנזמית מאחיזתה ולא לפתה דבר.

פרי עץ הגויאבה לא זכה ממני לשקיות נייר ולא בניתי דחלילים. על מנת להלחם בציפורים ובתולעים נזקקתי להלך מחשבה חקלאי, שאף פעם לא ממש היה לי. הרי תמיד יישארו לי כמה גויאבות לכרסם – ועם כל גחמותיי לשווק פרי גויאבות אורגני, לא אצליח להתחרות בחקלאי האזור הענקים. וכך, מובסת מראש, נשארנו עץ הגויאבות ואני שותפים לעצלות מתוקה.

רק בבקרים, בעת הכנת הסנדביצ'ים, נהגתי לזרוק לציפורים את קצוות כיכרות הלחם, בלי לדעת אם קוראים להן נשיקות או לשיקות. את הלחם כיום כבר אין צורך לפרוס. רוב הכיכרות מגיעות חתוכות לקרש החיתוך ובאזני לא נשמע יותר קולו של אבי, המשבח את יכולותי המופלאות לפרוס לחם ביד שמאל. השוב.

כשמכניס סנדיצ'ים בבוקר ויש חלון מעל, פותחים את החלון ומשליכים החוצה את הקצוות. במקרה שאין מספיק לחם, ניתן להשכיב את הקצה על חלקו השטוח ולחלץ משם עוד שתיים שלוש פרוסות.

כשבאנו לחפור יסודות להרחבת ביתה של סבתא, כך שיתאים למשפחה עם ילדים, עצר לפתע הטרקטוריסט את הבובקט העצבני והחזק מהפירתו וקפץ לעבר עץ הפקאן הצעיר, שנבט בטעות וכעת נחרץ גורלו להיעקר.

האיש החזק הזה רץ לעבר העץ וכופף את אחד הענפים. משם הביא, כמו מרים תינוק קטנטן, קן זעירי ובתוכו ביצים מנוקדות, יפיפיות. קן של בולבול.

הקן, להפתעתי, היה מרופד מבחוץ בפלומה רכה ותוכו עשוי זרדים קטנטנים וקשים. לא נרגעתי מן ההיפוך הזה. אישה שידועת הרבה על ציפורים הסבירה לי, שהבולבול הגיע אלינו מארצות משוונות חמות ועל מנת לקרר את הקן יש צורך בריפוד חיצוני, מעין שכבת בידוד נגד החום. שום גוזל לא בקע מן הקן.

יום-יום אני זורקת את קצה הלחם לציפורים וכבר לא חושבת לשם מה.

בסתיו השני, הפתיע אותי העץ בפרי ענק, ללא תולעים ועם מעט מאוד תחרות ביני ובין הבולבולים והדרורים על נתחי גויאבה עסיסית וריחנית עד חנק.

השפע הזה נמשך עד לחודש מאי.

נמשך לי הסתיו לתוך האביב, בלגאן מפתיע ומסעיר עורר את חושיי ונתן לי נקודות בהייה נוספות במשך שטיפות הכלים המרובות. ידעתי, בידיעה של ספק, שהכל רק מתחיל, ועכשיו עדיין סתיו ויש עוד זמן להגזים ולחלום, ועוד פעם מחדש.

אולי ציפורים מעדיפות גם הן לחם, מעכשיו אנסה גם בצל מטוגן.

חובב רשלבך

עודני מספר

מוקדש למתרגם. למשה רון, מתרגם הספר
'בית המרקחת של אפלטון' מאת ז'אק דרידה.

עוֹדְנִי מְסַפֵּר עַל

מַצְבֵּת הָאוֹתִיּוֹת,

וְהֵנָּה

מִבֶּט מְכִיר

חולֵף אוֹתִי בִיעָף.

הֲרִי זֶה הַמְתַּרְגֵּם.

דְּרָכֵי הַיְתָה דְּרָכֵי

אֶל וְעַל מִשַׁל 'מִנְחָת

תִּיּוֹת'

שָׁם, הָאֵל דוֹחָה

אֶת תְּשׁוּבָתוֹ שֶׁל תוֹת.*

עוֹדְנִי שָׁח בְּחַיִּית

זֶהוּת הַנְּבֻדִים, וְהֵנָּה

מוֹשָׁה אֲנִי

רָגַע מַחֲיִי אוֹגֵד אֲמִין.

הֲרִי זֶה הוּא,

כְּ-זֶה,

הַדּוֹבֵר דְּבָר

שֶׁנִּמְצָא נִבְדָּל מִכָּל הַשָּׂאָר.

הֲרִי זֶה הוּא,

זֶה רֵן,

הָאוֹגֵד מְלִים

כְּמַעֲשֵׂה שֶׁל מְשִׁיחַ שֶׁקָּטָה -

מְשִׁיחַ שְׁתוּקָה, אִיטִית,

נְחֻשְׁקוֹת וְנִמְשָׁכָת.

* על פי אפלטון במשל 'מנחת תינות' הכתוב מוגש לאל האלים המצרי רע על ידי האל תות כנכס, אלא שאבי האלים רע תופס את מערכת הכתב כבעייתית בהשוואה לדיבור.

מה זאת אומרת

מתוך ספר הנמצא בכתיבה, ששמו הזמני **מה זאת אומרת**

אני בטוח שגם לכם זה קורה. בודאי גם אתם שומעים שאנשים אומרים דברים מוזרים. הם מדברים בעצם שפה רגילה וברורה, אבל מדי כמה מילים או משפטים הם מגניבים משהו לא הגיוני. איך זה קורה? איך זה שאמא שלי, למשל, משמיעה לפעמים ממש שטויות? ואחותי הגדולה, אצלה זה יותר גרוע. אמא, לפחות, מנסה להסביר לי או להתווכח אתי, אבל אחותי מקניטה אותי שבסוף אשאר לדבר רק עם עצמי.

אשאר לדבר רק עם עצמי, או אולי אמצא מקומות שבהם מדברים בהיגיון.

אחרי נסיעה ארוכה ומעייפת הגענו סוף סוף לתחנת האוטובוסים המרכזית. לקחנו את החפצים שלנו מתא האחסון באוטובוס. לאמא היו שני תיקים וכמה שקיות ניילון גדושות. לאחותי היו אולי שלושה תיקים, וגם לי היו תיק נשיאה על הגב ותיק צד. אחרי שהתארגנו לסחוב את כל זה, שמתי לב שתיק הצד שלי איננו. אוי, דווקא תיק הצד שבתוכו הארנק שלי עם הכסף שחשכתי, המון כסף בשביל נער צעיר כמוני. לא בזבזתי אותו בחופשה שלנו, כי לא מצאתי משהו ממש שווה להוציא עליו את החסכונות שלי. מה נעשה? בואו ניגש לאבדות ומציאות, אמא אמרה.

לאן?

לאבדות ומציאות, אמרה אחותי.

למה צריך ללכת לאבדות? שאלתי. לא מספיק שכבר איבדתי משהו?

טומטום, אמרה אחותי.

אבדות ומציאות זאת אומרת משרד שבו מבררים אם מצאו חפצים שאיבדת, אמרה אני.

מי אומרת?

אני אומרת, אמא עונה.

אז למה אמרת זאת? מי זאת שאומרת?

טומטום, שוב אמרה אחותי.

אני רואה שמרוב דיבורים לא נגיע לאבדות ומציאות, אומרת אמא.

אבדה זה משהו שאיננו, אמרתי. איך המשרד יכול לתת לי אבדה? למה לא קוראים למשרד הזה

משרד לחפצים שנמצאו?

אחותי חזרה שוב על המילה המעליבה ההיא, ואמא צחקה. זה שם כזה, היא אמרה. העיקר

שכולם מבינים מה מחפשים במקום כזה. אני לא מבין דברים מזורים ולא הגיוניים כאלה. אני כל הזמן מחפש מקום שבו אנשים לא ישמעו שטויות כאלה, ופתאום אמא אומרת משהו משמח: אתה יודע, ההצעה שלך לא רעה. בצרפתית קוראים למשרד כזה משרד לחפצים שנמצאו, בדיוק כמו שהצעת. שיילך לגור בצרפת, כך אומרת אחותי. חשבתי לעצמי שיום אחד אנדוד בארץ ובעולם ואחפש מקומות שבהם מדברים באופן יותר הגיוני.

חיפשנו את המשרד לחפצים שנמצאו, סליחה, את המשרד לחפצים אבודים, בעצם לאבדות ומציאות. זה צריך להיות עוד כמה מטרים מימין, אמרה אמא. הלכנו והסתבכנו ולא מצאנו את המשרד. אחותי אמרה שאולי המשרד מצד שמאל. אמא בכל זאת התעקשה על צד ימין. הלכנו עד הקצה ולא מצאנו. חזרנו על עקבותינו, והלכנו הפעם יותר לאט, מסתכלים לכל צד. תסתכלי טוב שמאלה, אמרה אמא לאחותי. אני זוכרת שזה היה כאן משמאל. אתם מבינים איזה שטויות וסיבוכים? כבר לא יכולתי להתאפק וצעקתי: אמא, קודם אמרת שהאבדות והמציאות הן מימין! ומה עושות אמי ואחותי, שכל הזמן מתבלבלות? פורצות בצחוק.

ובינתיים, עד שנמצא את המשרד, חשבתי על המשרד לאבדות ומציאות. אם קוראים לו כך אצלנו, הוא בוודאי מחולק לשני חדרים או לשני מזורים, ועל כל אחד אחראי עובד אחר.

מדור האבדות ומדור המציאות

בכל מדור היו קבועים מדפים רבים על הקירות. במדור המציאות היו המדפים מלאים בתיקים, במזוודות, בצעצועים, בקלסרים, בנגנים, בטלפונים ניידים. אני מוכרח להגיד, שהחפצים נראו די ישנים. איפה כל החפצים החדשים והטובים שאנשים מאבדים? לדוגמה, התיק שאיבדתי? יש לי על כך מחשבות, אבל אני לא רוצה להאשים אנשים בלי שיש לי הוכחות. העובד במדור המציאות היה עסוק מאוד. הוא ניגש למדפים וחיפש חפצים לפי התיאור שנתנו לו אנשים שעמדו ליד אשנב הקבלה של המשרד. מדי פעם חזר עם תיק או עם צעצוע, הראה למְחפֵש, החזיר למדף, הביא חפץ דומה אחר, ולא נח לרגע. במדור האבדות המדפים היו ריקים לגמרי, כי הרי זה משרד לשום דבר. אבל העובד באבדות זקוק לעבודה שלו וצריך לעבוד באבדות לשם הפרנסה.

פניתי למדור המציאות, שם היו אנשים רבים, וכולם נראו לא מרוצים. מה שהעובד מצא על המדפים – הם לא רצו, ומה שהם רצו – לא היה על המדפים. אחרי שהם הלכו מאוכזבים, אמרתי לעובד שאיבדתי את תיק הצד שלי ותיארתי איך הוא נראה.

אני מצטער, הוא אמר, אין לי כאן תיקים כאלה.

אבל זה היה תיק אחד, לא תיקים.

אמרתי לך, אין כאן תיקים כאלה.

אתה רוצה לומר שאין כאן תיקים כזה, כמו זה שהיה לי?

שמע, בחור צעיר, אתה מבזבז את זמני. כאלה, כזה. אל תבלבל אותי עם כל מיני מילים, חצוף שכזה!

ניגשתי למדור האבדות ושאלתי את עובד האבדות:

תסלחו לי, אתה עסוק?

ודאי שאני עסוק.

אבל אין כאן כלום, אמרתי.

אתה לא רואה שאני ממונה על כל האבדות? אתה לא מבין שיש הרבה יותר אבדות ממציאות?

ומה אתה עושה עם האבדות?

אני עסוק בחישוב מספר האבדות שלא נמצאו, ובמספר המציאות שלא אבדו. יש אנשים שהשליכו את החפץ שלהם בכוונה, אבל לא איבדו אותו. חפצים רבים כאלה מגיעים למדור המציאות, ואף אחד לא ידרוש אותם. בינתיים המדפים במדור המציאות מתמלאים. ואתה, בחור צעיר, לא רצית אף פעם להיפטר ממה שהו? לא רצית להיפטר ממעיל ישן, כדי שחוריק יקנו לך מעיל חדש?

אבל אני לא רציתי להיפטר מהתיק שלי. איבדתי אותו, או מישהו גנב לי אותו.

איזה מין תיק זה היה?

תיארתי בפירוט את התיק הצד שלי.

האם היה בתיק כסף? שאל עובד האבדות.

כן, אמרתי בצער.

העובד נראה פתאום ערני ומלא מרץ.

זה אומר, הוא אמר, שתשתייך למדור שלי, מדור האבדות, יותר מאשר למדור המציאות.

מי אומר? מיהו זה? מישהו סיפר לך על התיק שאבד לי?

לא, לא דיווחו לי על אבדה כזאת. אבל עכשיו אכניס את האבדה שלך לחישובי האבדות שלי.

היו לי שם מאתיים שקלים, כסף שחשכתי הרבה זמן, אמרתי.

גם אם היו לך אלפים, זה לא יעזור. כשמדובר באובדן כסף, כאילו זרית לרוח כספך.

זרית?

פיזרת. אלפים, מאתיים, עשרים.

עשרים?

עשרים או עשרים, ממילא הם עפו ברוח.

זה נראה לי פתאום מעניין. יש לעובד הזה דרך מיוחדת של חישוב. הוא מחשב דברים שלא

קיימים במדפים ריקים, ויודע שאם מאה ועוד מאה הם מאתיים, אז עשר ועוד עשר הם עשרים.

כבר הרבה זמן שאני מנסה לחשב בכל מיני דרכים אחרות, אבל כולם אומרים לי שאני מדבר

שטויות. אולי עובד האבדות יודע על חישובים אחרים. ופתאום הוא אומר:

אני רוצה שיחליפו את שם המשרד.

קפצתי משמחה והצעתי לו את השם הצרפתי – משרד לחפצים שנמצאו.

לא, לא, לא, אמר עובד האבדות. אתה לא מבין שכל דבר עזוב שימצאו בסביבה יגיע הנה? בסוף

לא יישאר מקום במדפים של מדור המציאות, ועלולים חס וחלילה להניח הפצים במדפים של מדור האבדות.

אבל יש כאן המון מקום, אמרתי.

אתה לא מבין, בחור צעיר, שבמדור האבדות אין מציאות, והמדפים חייבים להישאר ריקים? אנחנו לא מתכוונים לבלבל את הקהל שלנו.

על איזה שם חשבת?

חשבתי על שם אנגלי, משהו כמו "רכוש אבוד", כך קוראים למשרד כזה באנגליה, או "חפצים אבודים", אבל העובדים במדור המציאות לא מסכימים, וגם ההנהלה מסרבת.

למה?

כי הם חוששים שגם המדפים במדור המציאות יישארו ריקים, ולא תהיה להם עבודה.

איזה שם אתה מציע?

"אבדות שנמצאו". אני מתכוון לקבוע פגישה עם שר הפנים ולהציע לו את השם הזה. אני בטוח שזה יעזור למדינה ושיהיה פה סוף סוף סדר.

עיר הבלשים

החלטתי לנסוע לעיר הבלשים, ולגשת למשרד בילוש מקצועי כדי לברר מיהם כל האנשים המסתוריים האלה – זה שאומר, זאת שאומרת, ואולי לגלות מי גנב לי את התיק. בעיר הבלשים, כך שמעתי, בודקים כל רמז, מתחקים אחר עקבות, משתדלים לפתור את כל התעלומות. כשהגעתי לעיר הצטערתי שלא חבשתי כובע. אור מסנוור הכה על פני ולא היה מקום להסתתר מן השמש ומההשתקפויות שלה בשמשות חלונות הבניינים. רבי-קומות גבוהים מאוד הזדקרו מסביב, וכל חלונותיהם מזכוכית. הרחובות והבתים היו מסודרים בקווים ישרים, ולא נראו בסביבה לא בית נמוך, לא מבנה מבטון או מאבן. חלונות הבתים היו סגורים כולם. הרחובות היו ריקים. איש לא הציץ מחלון, איש לא עבר ברחוב. ברחובות לא נראו חנות או גן, עץ או שיח. זוגיות הבתים היו כמו מראות ששיקפו את הבתים מולם או את הדמות שלי, כשעברתי על ידם, אך אי אפשר היה לראות בעדן פנימה.

זמן רב שוטטתי והתבוננתי בשלטי הבניינים, שהיו קבועים על הקומות הגבוהות. עוז ומעוז בילושים, היה כתוב על שלט גדול של בניין זכוכית בצבע כחלחל-ירקרק. סוד הסודיות, נכתב על שלט של רב-קומות אחר, שקומותיו העליונות יצרו צורת חרוט צהבהב. מתחתי את הצוואר לקרוא את השלטים: מעקב ובגידות, העין חקירות, האוזן האזנות סתר, אקספרס חקירות, ב' את ב' צילום סמוי וגלוי, לוינזון מעקבים, צל צילומים סמויים, ינשוף מעקבי לילה, חץ חקירות וצילומים, נץ בילושים, גן גירושים ונישואים, א.א.א גילוי גניבות.

גילוי גניבות, זה המשרד שאני מחפש. שמתי פעמי לבניין א.א.א. גילוי גניבות. זה היה רב-קומות גבוה ומרובע, דומה לרוב הבניינים האחרים בעיר הבלשים. דלתות קומת הכניסה נראו כשתי מראות זכוכית גדולות. דחפתי את אחת הדלתות ונכנסתי. רחש עמום החליף את השקט שבחוץ. המקום נראה כמו קניון גדול בעל קומות רבות. סוף סוף ראיתי אנשים, אנשים רבים. אה, כאן חיים האנשים. כולם נעו במהירות ממקום למקום: עלו או ירדו במדרגות נעות, שהיו קבועות בכל צד של הקומה, נכנסו למעליות זכוכית או יצאו מהן, מיהרו במעברים וכמעט לא דיברו.

אם זה רב קומות, אעלה קודם כול למעלה במדרגות הנעות, חשבתי. החזקתי במעקה המדרגות והבטתי מסביב. מכל קיר זכוכית הביטו עלי אנשים ונשים, ואני עצמי הבטתי בדמותי שנשקפה אלי מכל הצדדים. אולי כך עוקבים כאן אחרי חשודים? משרד העין שולח אנשים מכל הכיוונים לצפות בחשודים, משרד האוזן שומע את כולם. אולי יחשבו שאני הגנב? איך יבדילו ביני ובין הנערים הדומים לי שאני רואה מסביב? אולי אני צריך לבלוש אחר הנערים האלה הנראים כמוני, שמקיפים אותי מכל צד?

הרגשתי סחרחורת קלה. תקעתי מבט באחד האנשים שהביט אלי מקיר הזכוכית, ואז נתקלתי במשטח של הקומה שבקצה גרם המדרגות וכמעט נפלתי ארצה. אנשים עקפו אותי בחוסר סבלנות, בדרכם לגרם המדרגות הבא. הצטרפתי לזרם העולים. אבל מה קורה? אני עולה או יורד? המדרגות הנעות למעלה והמדרגות הנעות למטה נעו במקביל, ועולים ויורדים הצטלבו זה בזה עד שאיבדתי את חוש הכיוון, ושוב נתקפתי סחרחורת.

אני צריך לשאול איפה המשרדים של א.א.א. גילוי גנבות. אבל כולם כל כך ממהרים כאן, וכנראה אין להם זמן לדבר. אבל כשהם מדברים, בודאי הם מדייקים מאוד. הם נראים מתוכננים, חרוצים ועסוקים. הם בטח לא מאבדים זמן על שטויות. הם לא מבולבלים כמו אמא שלי ואחותי.

התרחקתי מהמדרגות הנעות כדי לחפש אנשים פחות ממהירים. הבחנתי בגבר ואישה לבושי חליפות עומדים ומשוחחים זה עם זה. זאת הזדמנות מצוינת לשאול שאלה קצרה:

סליחה, איפה המשרדים של א.א.א. גילוי גנבות? שאלתי.

אתה צריך לרדת שלוש קומות, ענתה האישה.

היססתי. במדרגות הנעות לא ברור אם עולים או יורדים, או כמה קומות עולים או יורדים בסופו של חשבון.

אני יכול לרדת במעלית? שאלתי.

הגבר והאישה הביטו בי בפליאה.

אתה ודאי לא מכאן, אמר הגבר. לא ידעת שבמעלית עולים ולא יורדים?

ואיך יורדים? שאלתי.

במוךדית, ענו הגבר והאישה בקול אחד, ושבבו לשוחח זה עם זה בלי לשים לב אלי עוד.

מעניין. בעיר הבלשים הכול מאורגן ואנשים מדברים דברים מדויקים מאוד.

קיוויתי שברחבת המעליות יהיו שלטים המכוונים למעליות עולות ולמעליות, יותר נכון למוךדיות, יורדות. מכל צד ניתן היה לראות מעליות זכוכית שקופות, חלקן עולות וחלקן יורדות, ומעליהן לא היו שום שלטים. נראה היה שכל אחד מהיוצאים והנכנסים יודע בדיוק לאן מועדות פניו.

לבסוף נכנסתי לאחת המעליות, ירדתי ועליתי, ירדתי ועליתי, ולא ידעתי אם לצאת או להישאר, עד שהבחנתי באחת הקומות, כשנעצרה לרגע המעלית, שלט מואר: א.א.א. גילוי גנבות. אבל לפני שהספקתי לצאת, נסגרה דלת הזכוכית והמעלית החליקה למטה, או אולי למעלה? הצמדתי את פני לקיר הזכוכית של המעלית, וחיכיתי שהיא תגיע שוב לקומת א.א.א. גילוי גנבות. בקצה הנגדי של הקומה הביט בי מישהו דרך זכוכית מעלית אחרת, וגם הוא הצמיד את פניו לקיר הזכוכית של המעלית.

שוב עצרה המעלית. שני אנשים יצאו ממנה. מיהרתי לצאת גם אני. אם צריך לחזור ולעלות, הרי שצריך להחליף מוקדית במעלית.

אחרי שהחלפתי פעמים אחדות מעלית במעלית, הבחנתי באחת העצירות בשלט המואר א.א.א. גילוי גנבות, ופרצתי החוצה.

איך נכנסים? הדלת היתה סגורה. איש לא עמד בחוץ. לא היתה מצילה כדי לצלצל ולהודיע על בואי. באמצע הדלת היתה קבועה עינית קטנה ואור אדום הבהב בה. לאחר דקות אחדות נשמע קול: אם רצונך להיכנס, נא להתקרב לדלת. מוזר. מי מדבר למי?

בחור צעיר, נשמע שוב קול. אינך שומע? בבניין שבו שוכנת חברת האוזן האזנות סתר מוטב לך שתשמע היטב. נא להתקרב לדלת.

התקרבתי והבטתי היטב בעינית. הדלת נפתחה. העינית הפסיקה להבהב. במסדרון הכניסה לא נראה איש, אך מיד נשמע קול: נא להיכנס לחדר השני מימין. ימין, שמאל. כאן אסור להתבלבל. אסתכל לכל צד ואראה איפה יש בלשים המחכים לי.

בחדר השני ישבו שני אנשים, כל אחד ליד שולחן נפרד. נא להיכנס, אמר הבלש שלבש חליפה שחורה.

שב כאן, אמר הבלש שלבש חליפה אפורה, אך לא הצביע על מקום כלשהו. כן, אתה יכול לשבת שם, אמר הבלש השחור, אך גם הוא לא הצביע על מקום כלשהו. התיישבתי בהיסוס על אחד הכיסאות מול שולחנו של הבלש האפור. הכיסא הזה תפוס, אמר הבלש האפור.

איזה כיסא לא תפוס? שאלתי.

ההוא, אמר הבלש האפור.

זה, אמר הבלש השחור.

נשארתי עומד.

במה נוכל לעזור לך? שאל הבלש השחור.

אני רוצה להתלונן על גנבה ולברר חשדות על אנשים הקשורים לזה.

בדיוק לשם כך אנחנו פה, אמר הבלש השחור. אבל קודם כול צריך לברר פרטים אחדים.

מאיזה כיוון הגעת למשרד שלנו?

מכיוון שמאל, אמרתי בהיסוס. או אולי ... מכיוון ימין.

אני מתכוון, איך הגעת לקומה הזו, באיזו מעלית?

חשש התגנב ללבי. ידעתי שלא הייתי זריז דיי להחליף מעליות ולהקפיד לרדת במוקדית ולעלות במעלית, כמנהג המקום.

בהתחלה ירדתי במורדית, אמרתי. אחר כך החלפתי למעלית, אחר כך למוקדית, אבל לצערי המוקדית חזרה לעלות ולא הספקתי לצאת ממנה, וכך הגעתי לקומה שלכם.

ומדוע, בחור, אתה מחליף מעליות? מישהו עוקב אחריך?

עוקב אחריי? לא... היסטתי, ונזכרתי בנער שהצמיד את פניו לדלת מעלית הזכוכית בצד הנגדי של המעלית שבה עליתי. אמרו לי שכאן מפרידים בין מעלית למוקדית.

מפרידים, אמנם כן, אמר הבלש השחור, אך למה להחליף?

תבין, אמר הבלש האפור, אם אתה מחליף מעליות ללא צורך, אתה גורם לעיכובים בתנועת המעלית.

הבלש האפור הבהין במבוכתי ואמר: אותה מעלית נקראת מעלית כשהיא עולה, ומורדית כשהיא יורדת. כשמתחלף התפקיד שלה, מתחלף השם שלה.

כנראה גם בעיר הבלשים אנשים מתבלבלים, חשבת. שאלתי:

אז אותה מעלית היא גם מורדית? איך זה יכול להיות? חשבת שאצלכם בעיר הבלשים הדברים קבועים ומדויקים.

נסעת פעם באוטובוס או ברכבת? שאל הבלש השחור.

כן.

ואיך מכנים אותך באוטובוס או ברכבת?

דן, תמיד דן. ברור מאליו.

לא דייקת. הנהג מבקש מהנוסעים כרטיס נסיעה, נכון? הוא קורא לך ולאנשים האחרים שעלו לאוטובוס – נוסעים, אבל כשאתה חוזר הביתה, בני הבית כבר לא קוראים לך נוסע. כשאתה קונה בחנות, אתה והאנשים האחרים שבאו לקנות בחנות נקראים קונים או לקוחות, אבל לא תרצה שאמך תקרא לך: קונה, אכלת כבר ארוחת צהריים? לקוח, אולי תכין שיעורי בית? כשאתה מתארח במקום כלשהו, אתה נקרא אורח, אבל כשאתה בביתך, כבר אינך אורח, נכון? השמות שלך משתנים לפי מצבים שונים.

נזכרתי בתיק שלי: התיק שלי, אולי גנב אותו אחד הנוסעים?

או אולי אחד מהעוברים ושבים? אמר הבלש האפור.

עוברים ושבים זה תפקיד אחד או שני תפקידים? שאלתי. אם הגנב עבר במקום, הלך ואחר כך לא שב, איך תזהו אותו?

נצטרך לברר ולבדוק את התנועות שלו.

זה מתחיל להיות מסובך, חשבת. יש כל כך הרבה אפשרויות. אני יכל להחליף דמויות וכינויים.

איזה כינוי באמת מתאים לי? אפשר גם לכנות את הגנב בכל מיני כינויים. יש לו כל מיני דמויות, וכך הוא יכול להתחמק בקלות. אולי בגלל זה זקוקים בעיר הזאת לכל כך הרבה משרדי בילוש?

הבלש האפור ביקש ממני לרשום את שמי וכתובתי, ולתאר איך נראה התיק שאבד לי ומה הוא הכיל.

שב כמה דקות בזמן שאנחנו מתייעצים על העניין, אמר הבלש האפור.

איפה לשבת? שאלתי.

כאן, אמר הבלש האפור.

שם, אמר הבלש השחור.

נשארתי עומד.

הבלש האפור לקח את כסאו וקירב אותו לשולחן של הבלש השחור. הם התחילו לשוחח בקול נמוך. השתדלתי להקשיב לכל מילה.

מוכרחים לברר מי זה. מישהו לקח תיק לא לו, לא לה, לא לי אלא שלו.

של מי?

של זה.

זה לא זה.
זה לא זאת.
זו לא זאת.
אני חושב שזה זה.
תראה, זה לא זה, זאת אומרת שמי שגנב את זה זה הוא ולא אחר.
זה עושה לנו המון בעיות.
זה אומר שצריך למצוא את זה, להעביר את זה לכאן או לשלוח לשם, אבל בשום פנים לא להשאיר את זה כך.
נכון, ככה זה לא ילך. עלולים לגלות את זה.
אבל אם זאת היא?
אם זאת היא, אז היא היא היא.
ואם זה הוא?
אז הוא הוא הוא.
אבל ברור שהגנב זה הוא.
או שהוא זה הגנב.
אני לא מתפלא שהוא עשה את זה.
מתי זה היה לדעתך?
בוא, אני אגיד לך בדיוק - זה היה בדיוק אז, לא לפני כן ולא אחרי כן.

שני הבלשים המשיכו לברר ביניהם פרטים מדויקים מאוד. סוף סוף מישהו מטפל בעניין שלי ברצינות. הרגשתי שהחקירה מתקדמת יפה.

אחרי זמן רב אמר לי הבלש האפור: אתה יכול ללכת עכשיו. אנחנו נטפל בעניין ותחזור אלינו בעוד שבוע. אנחנו מקווים שלא תעכב את המעליות.
יצאתי למסדרון. הדלת נפתחה מאליה וצעדתי אל מחוץ למשרד.

איך לרדת ולצאת מכאן? במעלית או במוקדית?

מסה או מסע בין שפות

לעתים המקרה מביא אותי לזכור שפות נשכחות. איני מתכוונת לשפת הגוף או לשפת הציפורים, דומה ששתיהן היו לי זרות, אף כי בהבלחות של ידיעה מוזרה, שתיהן נעשו לי קרובות במידת מה. כוונתי לשפות ממשיות, רוסית למשל. כאשר ביקרתי בקייב עם אסתר נתן ועוד חברים במשלחת של אורנים, הרגשתי אבודה לחלוטין הן בפני הכתיב הרוסי והן בשפה המדוברת. אך לפתע שמעתי מילים מוכרות בצליל קולה של אמי, "מולודיאץ" למשל, מילה אהובה עליה מאוד. היא נאמרה על ידי אחד הנוסעים במונית שהסיעה את המשלחת לאזור האומנויות, שמעל זרמו של הדניפר. הנהג נרגש מאוד מהימצאו עם אנשים מישראל, השתדל למלא את רצוננו ברוח של שמחה ידידותית. יום אחר, בהרבייט שבמוסקבה, עמדנו בתור לגלידה ואני שמעתי שמדברים על "מארוֹזְנָה", מילה שהייתה משתחלת ביום יום שבבית ילדותי בין המשפטים המעורבים בידיש ובספרדית.

אותו קסם פתאומי מתמשך לשפות... תמיד אהבתי את צליל השפה הצרפתית, פלא גדול שהלימוד בתיכון לא הרס את התחושה הזאת. לקרוא את וֹרְלֵן או קטע מפרוסט אפילו מבלי להבין הכל, איזה תענוג. או לשמוע את הדיאלוגים בסרטים הצרפתיים השונים כל כך מן הסרטים האמריקאים, כל זה מהנה אותי עד היום. אבל לדבר צרפתית נראה לי תמיד משימה בלתי אפשרית. כך קרה שבביקורנו בפריס לא הצלחתי לבטא מילה נכונה בצרפתית, אולי כי הגענו מספרד ונשארתי קשורה לצליל המוכר והביתי של השפה הספרדית, בה נולדתי ובה גדלתי עד גיל עשרים.

את השפה האנגלית מעולם לא חיבבתי אף כי היא נחוצה והמועילה ביותר. כאשר למדתי באוניברסיטה סבלתי לא מעט על מנת לתרגם טקסט עיוני מאנגלית ולרוב הבנתי בערך, על אף עבודת המילון. יש להודות שהאינטואיציה עמדה לימיני בתחום הזה. תלמידי במכללה בוודאי היו מאושרים מן העובדה, שבביבליוגרפיה של הקורסים שלי היו מעט מאמרים באנגלית.

לגבי הספרדית, בשנים האחרונות אני מרגישה כאילו בגדתי בה על שכה מיידית התאהבתי בעברית. בלי ספק שהתקופה בסמינר עליית הנוער שבירושלים תרמה רבות לקירבה שלי אל השפה ואל התרבות העברית. בתחום הלימודים נחשבה ההוראה לתפקיד חלוצי ויותר ממנה, החינוך, בגלל המסגרת הייחודית של עליית הנוער. ללמד בסמינר נחשב לפריבילגיה בין המרצים. וכך היה, שזכינו לפגוש את לאה גולדברג בשנים ששיקרה הוראתה הופנתה לאוניברסיטה והמצווה

התקיימה בהוראה בסמינר. באותה גישה למורים - מרצים כצבי אדר במקרא, עוזי אורנן בתחביר, חיים תדמור בהיסטוריה של המזרח, גרשון שקד בספרות עברית, ועוד ועוד. מצחיק להיזכר במורים הייחודיים כנחמה לייבוביץ' בתחום האגדה ואחיה המפורסם פרופסור לייבוביץ', שאז לימד אותנו בצניעות רבה לימודי ביולוגיה באכסניה של המכון הביולוגי שבהנהלתו, ליד הסמינר במושבה הגרמנית.

גם המשורר חיים גורי הופיע לפנינו לאו דווקא כמורה כי אם כמשורר שדבק בו משהו מן הבוהמה עם שובו מאירופה, שם פעל בהצלה אחרי המלחמה. הפוזה של משורר ובפיו מקטרת, לבוש במעיל ארוך שחור נראתה טבעית בזמן ההוא. מה שהפליא אותי, הייתה הזרימה של זיכרונם כאשר אמר בעל פה שירים שלמים תוך כדי שיחה על משוררים שונים. האהוב עליו מכולם היה אלתרמן (נאמר על ידי הביקורת שבראשית דרכו בכתובת שירה, חיקה גורי את המשורר הגדול בזמנו, אלתרמן, בטרם הותקף על ידי המורד נתן זך).

"זול זאין", מטבע לשון שאפילו ילדי ידעו לבטא במקום ובזמן. היידיש נולדה בי או שאני נולדתי ביידיש. הורי, כל משפחתי מדור ההורים, הסביבה, שניסתה את דרכה במציאות בשפה הספרדית, היו דוברי יידיש. הם גם היו צרכני תרבות בשפה הזאת: תיאטרון יידיש היה חזיון בלתי נדיר במחוזותינו. בית הספר, הספרייה ועבור אמי גם השירים שהביאה משם ושרה אותם בבית, בקהל המשפחתי האהוב (כי בפני זרים השירה אסורה "קול אשה ערווה" לא כן?)

את הוויית היידיש לא דחינו במודע, אף כי אמרנו לא פעם שכל התופעות הגלותיות אינן רצויות. כצעירים רצינו להיות ארגנטינאים עם כל המשתמע מכך או יהודים ישראלים, לא גלותיים, לא. השירים, התיאטרון, הספרים, כל אלה היו מובנים מאליהם, כך בכל תרבות, חשבנו. תרבות אמרנו, כי דת הס מלחבב. אפשר עם יהודי או אומה יהודית אך לא דת. החשיבה הזאת התחזקה אצל צעירים שהפכו להיות חברים בתנועות הנוער הציוניות. אצלי היידיש נשארה קיימת וחיה, הן בגלל שירה של אמי, שהשמיעה אותם שוב ושוב גם אחרי עלייתה לארץ בזקנותה והן כאשר פגשתי את השפה בלימודים בחוג להיסטוריה, שם מורה יליד צ'ילה לימד יידיש ופתח בפני הסטודנטים טקסטים ספרותיים קלאסיים במקום לימוד של שפה זרה אחרת, כגון גרמנית שהיתה שנואה עלינו באותה תקופה.

גם בביקורנו בארגנטינה אחר שלושים שנה, כאשר יידיש הייתה השפה היחידה בה יכולנו לתקשר במשפחה אני ואישי, וגם בביקורים בקהילה התברר לי שהיידיש עדיין הייתה הגשר התרבותי בין יהודים מארצות שונות. לא אכחיש, כפי שקורה בזקנה, חוזרת אני בחיבה אל מחוזות ילדותי הכוללים את השפה, המנהגים בבית אמא, המגנינות, האימרות, הטעמים של בית יהודי על שבתות וחגים ואפילו אל בית הכנסת, שהיה עבור הנערים דאז יותר מכל, מרכז חברתי. לא במכוון כי אם לפתע נאמרים מפי ביטויים ביידיש בתוך השיח היומיומי. יותר מזה, שמעתי את עצמי מספרת שאמא הייתה שרה, אולי כדי לנמק את חוסר חיבתה לבייליים החביבים על אבא, כגון קולנוע ותיאטרון, כך:

ווס טויגמערדער תיאטער
 אַס געײט פון אים ארױס
 מגעײט אראין אַ זאטר
 ומאײנערט זעך אױס...

זיכרון זה עלה בי ערב אחד בו ישבנו עם יונת סנד וסיפרתי על אמה, ואחר כך שרתי לה באופן טבעי את השיר עם המנגינה תוך כדי ששאלתי את עצמי מניין שאבה אמי את השירים ושפת האמירות והפתגמים... שוב הופיע לפני חומת אי-הידיעה על נעוריה בבנדר שבבסרביה, על ילדותה שחלפה בחותם עזיבתו של אביה לאמריקה ובחותם עבודתה של אמה, סבתא שלי, עליה סיפרה "מאין מיטער איז געוועזן אַ פּאַסקאַקע". כך סיפרה אמי רחל, בנמקה בזה האופן, את מומחיותה בבישול דגים.

כל עת שמתחילה שנת לימודים במכללה, אני חושבת באיזה אופן לשתף סטודנטים ששפתם ערבית ורובם מתקשים בקריאה של טקסט עברי ולפעמים גם בביטוי בעל-פה של מחשבותיהם. טבעי על כן שהם נרתעים מהשתתפות ספונטאנית ואם מתבטאים, הרי שזה קורה בסיטואציה של סבב, כאשר הם שומעים שגם דוברי עברית רגילים מהססים בדבריהם. בסופו של דבר הם מרגישים חופשיים לבטא את עצמם, אחרי תהליך ארוך בסמסטר שהוא קצר עבורם לצורך זה. אפשר שהמרתיע הוא דווקא בתכנים הלא רגילים או אולי בקשיחות מסוימת בחינוך הבית-ספרי או בהרגלי הבית.

ברור היה לי כבר בשנים הראשונות של מגעי עמהם, שלא אוכל ללמוד ערבית ועל כן אפילו בביקורי בבתי-ספר ערביים כמדריכה דידיקטית, יכולתי להתרשם אך לא לדייק בהבחנותי. לעתים התלמידים העירו בערבית והמורה המתנסה השתמש באלמנטים של תרגום, או להיפך. ולמה בעצם לא ללמוד ערבית? אני יודעת שזהו עיוות הנובע מן המצב הלאומי אך גם מן הסיטואציה התרבותית של היות מהגרת, הטורחת ומתאמצת בתודעה מלאה לרכוש את העברית עד כדי דחיקת שפות האם שלי, היידיש והספרדית.

הצליל של השפה הערבית נשמע לי ידיוותי מאוד, כאשר שמעתיו מפיהם של הבדווים בסיני, ידידי בתי אשר קראו לה סואלמה, שלומית בעברית. בכלל, כל הצעירים ששהו בבית-ספר שדה בסְנֵטָה תקשרו בערבית באופן טבעי. אבל המציאות הפוליטית הרחיקה את תקופת סְנֵטָה מאיתנו וכיום בנדיד אשמע את השפה הערבית מפי אחד מבני משפחתי. הניתוק הלשוני הוא פונקציה מפרידה גם כשמתארחים הדדית וגם כשהצעירים לומדים יחד באותו בית-ספר.

שפת השירה, אותה השפה שהחילתי לשרבט כנערה בת חמש עשרה, יושבת על ספסל הלימודים בתיכון מוֹסְקָאט שבעיר קוֹרְדוֹבָה ומחפשת את הלימוד המשלים ואולי החשוב ביותר במקומות רוחניים - ריגשיים שמחוץ לבית-הספר. תחילה בחברת נוער אנטי-פּוֹנוֹסִיטי ואחר כך בתנועת הנוער הציונית השומר הצעיר. בתנועה, כבר במערכת העיתון של הקו, מצוי שירי הראשון המודפס לפרסום (היה לי מצחיק לכתוב פרט זה כתשובה בשאלון של אגודת הסופרים). שפת השירה האהובה עלי בצורתה הדוחסת, הרומזת, המרכזת מילים מחוברות למשמעות גלויה

או נסתרת, לעתים נסתרת לקורא ולעתים לכותבת עצמה. מעניין הוא רגע הגילוי בקריאה רחוקה מזמן הכתיבה. כמה גילויים מפתיעים גיליתי על עצמי ועל חיי באופן זה.

שפת השירה מושכת אותי בהיותה תערובת של מודעות ויצירתיות בלתי מודעת בכלל או מודעת למחצה. הנכון הוא ששירה כצורך קיומי מתקיימת בחיי בתקופות של משבר או שינוי. אפילו עונות המעבר, עם השינויים המצופים והחוזרים, מעוררים אותי לכתיבה. לאחרונה הפכתי יותר ויותר לייצור קונטמפלטיבי, מביטה, משקיפה, מקשיבה, שותקת החוצה ושוקטת בפנים, לכאורה נירוונה... יש בזה רגעי אושר של מפגש עם חיי ועם אהובי אך גם רגעי עצב, כאילו מעגל של בדידות סוגר עלי.

בשעה זו צץ לו פתאום זיכרון של צליל, כשנכדי הראשון חוזר על המילה ירח ירח כמנטרה קסומה, בערב הראשון של נסיעתו משדה התעופה בואכה גזית, ביתי, אחרי חודשים של היעדרות מן הארץ.

אמיר ברזל

ראיתי את אטלס

ראיתי את אטלס
מציץ מבעד לתריס שבור
אל הרחוב.
הוא גר עכשו
בדירת שני חדרים דחוקה בדרום העיר,
כבר לא סוחב דבר,
רק נשען.

הגוף
זה לא מה שהיה -
הגב כפוף
הידיים רועדות,
יש לו
בעקר קמטים

גם הנכדים לא מגיעים,
הוא לא מלהיב אותם יותר,
הרי
איך הם יכולים להאמין
שפעם,
כשעוד היה מתוח וצעיר,
גרוד קטן שלו באף
היה הופך את העולם?

סוגר את 'אנה קרנינה'

נראה שהתחלתי לקרוא את הנפיל הזה
כעשור לפני שטולסטוי נולד
אך הוודקה וההתאבדות הן עתה מאחורי,
כל חיות החרף, ההחלקה על הקרח והרכיבה.

זה גזל ערבים כה רבים ושעות פנאי,
חשבתני: פקיד רוסי בכיר יופיע
להחליק מדליה מעל ראשי המרפן
כשאגיע לעמוד האחרון.

אך מצאתי שם רק מלה אחרונה,
נראית כחפץ חסר שמוש, תקועה שם,
מסימת את משפטה ואת הספר כלו באחת.

ללא כל עלייה לטוות לארצה ודבר
לא לחשף, זו המלה האחת והיחידה ללא עתיד.

היא נועצת מבטה בחלל ומפזמת את שמה שלה
כטייל שדרכו נעלמה
החיב לבהות, שדות ריקים נכחו,
יודע שאינו יכול לפסע לפנים, לא לאחור.

מאנגלית: חגי רוגני

הערת המתרגם: המילה האחרונה ברומן "אנה קרנינה" מאת לב טולסטוי בתרגום האנגלי היא it

יואל הופמן

מתוך: מצבי רוח, כתר ספרים 2010

[128]

אֲנַחְנוּ גַּאִים מְאֹד בְּפֶרֶק הַקּוֹדֵם. חֶבֶל שְׂאִינֵנוּ יְכוּלִים
לְהִרְאוֹת אוֹתוֹ לְבְנֵי הַמִּשְׁפָּחָה הַמְּתִים.
בְּמַחְשְׁבָה שְׁנִיָּה, אֲפֹשֶׁר לְלַכֵּת לְמַמְחָה שְׁמִזְמֵן אֶת
הַמְּתִים לְעוֹלָם הַזֶּה וּמַדְבֵּר אִתָּם. פֶּעַם הִכְרַנוּ אִישׁ
כֶּזֶה אֲבָל הוּא מֵת וְעַכְשָׁו צָרִיךְ מִיִּשְׁהוּ אַחַר לְזַמֵּן
גַּם אוֹתוֹ. אוּלַי צָרִיךְ לְחַפֵּשׂ בְּסִפְרֵי הַטֵּלְפוֹן בֵּין מַה
שֶׁקוֹרְאִים מְקַצְעוֹת רוֹחְנִיִּים.

תִּגְאָרוּ לְעַצְמְכֶם שְׂאֲנַחְנוּ מְנַסִּים לְזַמֵּן אֶת הַדּוֹדָה
אֲדִית וּבִטְעוֹת מוֹפִיעַ אֲטִילָה הַהוֹנִי. אוּ בֶן גּוֹרִיוֹן.
מַה נֹּאמֵר, סְלִיחָה שֶׁהִטְרַחְנוּ אִתְּכֶם? מוֹטֵב לְהִשְׁאִיר
אוֹתָם בְּמִקוֹמָם וּלְחַכּוֹת שְׂאֲנַחְנוּ עֲצַמְנוּ נִגִיעַ
אֲלֵיהֶם.

מִן הַצַּד הַשְּׁנִי, יִתְכַּן שְׂאֲנַחְנוּ כֶּבֶר מְתִים וְהָעוֹלָם
שְׂאֲנַחְנוּ רוֹאִים סְבִיבֵנוּ הוּא הָעוֹלָם הַבָּא וְגַם מִשְׂרָדֵי
הַמִּמְשָׁלָה וְהַמִּמְשָׁלָה עֲצָמָה כָּלֵם מֵעֵין צְלוּם נִגְטִיב
שֶׁל הָעוֹלָם הַקּוֹדֵם אֲלֵא שְׂאֲנַחְנוּ אִינֵנוּ יוֹדְעִים.

פֶּעַם הִכְרַנוּ אִשָּׁה שְׂאֲמָרָה כָּל הַזְּמַן אוּי אֲנִי מְתָה.
אוּלַי הִיא יִדְעָה יוֹתֵר מִמָּה שְׁנֹרָאָה לְעֵין.

[129]

אולי זהו הספר האחרון שאנחנו כותבים. מענין
 מה תהיה מלת הסיים. ג'ויס למשל סים את ספרו
 האחרון במלה the.
 תמיד חשבנו עד כמה מזר שסרטים (וגם ספרים)
 מסתיימים במלה סוף. ולפעמים מוסיפים אפלו את
 הא הידיעה.
 אולי נסים במלה אחרת לגמרי. נעשה כמו שעשינו
 כשהיינו ילדים. נעצם את העינים ונפתח את המלון
 (או ספר אחר) ונשים את האצבע על אחד הדפים
 והמלה שהאצבע תגע בה תהיה המלה האחרונה.
 תארו לעצמכם שהמלה תהיה חרטום. או בנימינה.
 או כתפיות. או הידראולי, או חרחור (שהיא מן הסתם
 אונומטופיה). או נים (מתוך נים ולא נים). או המלה
 את (שיש בה גם את האות הראשונה וגם את האות
 האחרונה של האלף בית).

[130]

אנחנו יכולים, לקראת סופו של הספר, לספר ספור
 של רצח ואז, כשהאשה שואלת ומי רצח אותו הבלש
 אומר את.
 או אנחנו יכולים לספר ספור של אהבה והאשה
 תשאל ומי היא אותה אשה שאתה חולם עליה כל
 הזמן והאיש יאמר את.
 ומה אז? מה קורה בספרים אחרי שהם מסתיימים?
 אז, רק אז, מתחיל הספור האמתי. שוב אין גבולות.
 אין חציצה בין דבר לדבר. כל הצבעים באים בבת
 אחת. הצורות שלובות אלו באלו אפלו במחיר של
 סתיקה (כמו מעגל מרבע וכלי). ריחות מתערבבים.
 ישנו ספקטרום של קולות שמריה קאלאס אפלו לא
 חלמה עליו. הדפים (שאחרי הדף האחרון) גדלם
 אינסופי. הם לבנים כמו הטונדרה של סיביר בחרף.
 מי שקורא בדפים ההם קורא את עצמו למות.

[131]

סרויאן הבין את הדברים האלה. הוא כל הזמן נפל אל הדפים האחרים וחרזר (בכחות החמלה) אל הספר עצמו. הוא הכיר את הזקנות שממינות עדשים ואת כלביהם של הפועלים המקסיקניים. לא היה אדם דתי יותר ממנו ועל כן שתה והמר בקלפים והלך לבתי זונות (בספרים ומחוצה להם) וכל מלה שכתב היתה טעונה, כמו קוי המתח הגבוה, באלפי וולט.

והוא גנב גדול. אם חסר לנו מפתח אנחנו בטוחים שהוא בכיס השמימי של החליפה שלו. הוא לוקח מאתנו את השכם ואפילו את האשה. אנחנו בכלל שוכחים את שמנו וחושבים שקוראים לנו סרויאן. כשמישהו אומר יואל הופמן אנחנו חושבים שהוא מדבר אל אדם אחר. לא פלא שקשה כל כך להפריד בין תאומים סיאמיים. מכיון שיש להם רק לב אחד בדרך כלל אחד מהם מת.

[132]

היום המוזות, ימח שמן, הלכו למקום אחר. ברצונן
הן באות וברצונן הולכות ואנחנו נתונים בידיהן כמו
שבשבת ברוח.

לא ראינו אותן בעיני הבשר שלנו אבל אומרים שהן
שבע. ואכן, כשהן באות כלן יחד, הרעש הוא בלתי
נסבל. אחת אומרת כתב כך והשנייה כתב אחרת והן
רבות ביניהן ולפעמים הן מפתות אותנו לכתב דברי
הבל או מה שגרוע יותר, דברי אמת.

לרב הן שרות כמו מקהלת מלאכים או כמו אותן
נשים בהואי ששמות על צנאן ענק של פרחים
ומנידות את אגן הירכים. אבל כשהרוח הרעה
נכנסת בהן הן הולכות, כל אחת לפנה אחרת של
החדר, וצוחות. ואז אתה שוקע אל תוך נמיכות
הרוח ומתחיל לרשם, כמו פקיד אפסנאות, כל
מיני עבודות. והיא הלכה. והטלפון צלצל. והרכבת
הגיעה. והרחוב נרטב בגשם. והם שלפו אקדחים
וכלי וכלי.

אלו הן המוזות השכיחות, עוכרות האמונות, שמפתות
סופרים ומשוררים לבוא אתן בברית הנשואים ואחר
כך שולחות אותם להוריד את הפח או לתקן את
הברז.

אירית כרמי

*

איך מחבקים צל?
אפשר לחדר דרכו
אך לא לגעת בו.
צל הוא יש
שאי אפשר להרים
מהמקום אליו נפל.
איך מחבקים צל?
עושים תפנית
ומחבקים את הנסתר
שהטיל אותו.

אני ואתה

זה מתחיל מכלום. חלל ריק. דף לבן. זנב של נחש חומק בחולות. גבר עומד במרפסת. אתה נותן לו מבט. אתה נותן לו צעדים. ריח. כן. אפילו ריח. למחרת אתה פוגש אותו באותו מקום. על המרפסת. מול השמש המאדימה והציפורים השחורות שעפות בשמיים כמו משוגעות. אתה נותן לו זיכרונות. אתה נותן לו געגועים. אתה מתחיל לחבב אותו. הוא שתקן. קצת מר נפש. אתה רוצה לשמח אותו. אתה רוצה לתת לו תקווה. אתה רוצה לתת לו אהבה. אתה מכיר לו בחורה. היא מנפנת לו מהחוף. הוא מנפנף לה בחזרה. הוא יורד אליה. הוא נועל את דלת החדר. פותח את הדלת לגג. נועל. יורד במדרגות. הוא מהסס. אתה מעודד אותו. הוא יורד במדרגות ויוצא לרחוב. הוא לא רואה אותה. היא לא שם. אידיוט הוא אומר לעצמו. זו בטח מישהי אחרת, דומה לה. היא מתנפלת עליו מאחור ומחבקת אותו. הוא מסתובב, מופתע. חיוך על פניו.

תזהר, מחר הוא כבר יגיד לך מתי לקום בבוקר, מתי לפתוח את המחברת. עכשיו! עכשיו! מיד! יש משהו שהוא חייב להגיד לך עכשיו! יש לו זיכרון שעומד לחמוק. געגוע שעומד לפקוע. תזהר! הוא לא ייתן לך לחיות. בסוף לא תהיה ברירה, מישהו משניכם יהיה חייב למות. תשתדל שזה לא יהיה אתה. תהרוג אותו! תהרוג אותו עכשיו! כשהמחברת עדיין סגורה. אחר כך יהיה מאוחר מדי.

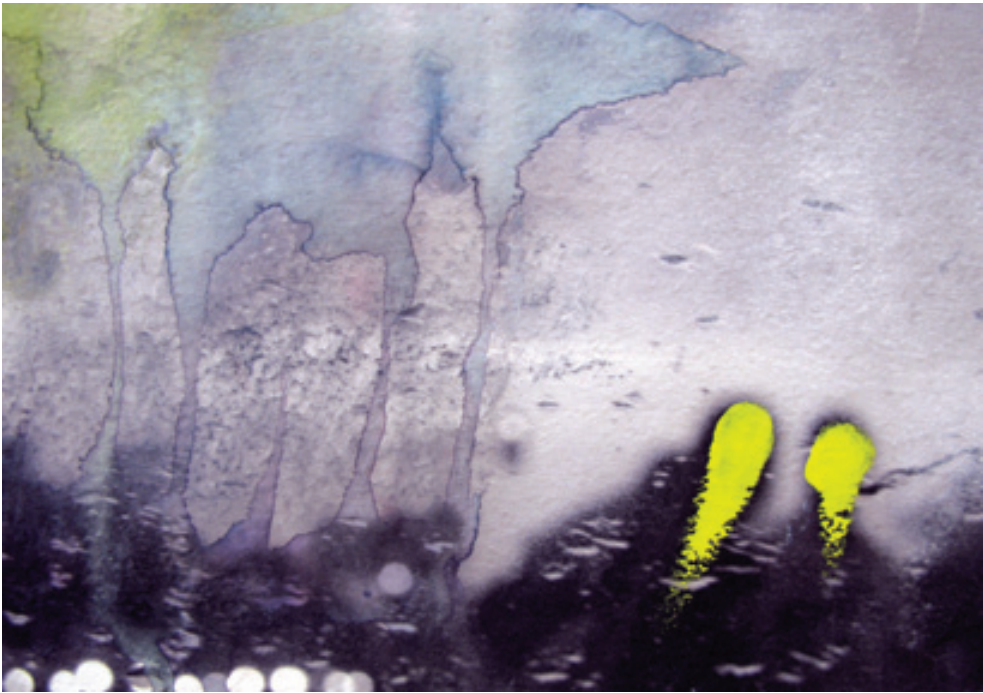
- מאחורי הגב?

- כן. מאחורי הגב. תראה, כמעט עשית תאונה בגללו. אמרתי לך. כשהמחברת סגורה.

- אבל הוא לא יידע. שהוא מת, זאת אומרת.

- זה לא משנה. העיקר שאתה תדע. תזהר! הוא מנסה להרוג אותך. תסגור מיד את המחברת. אתה על הכביש המהיר.

- אני לא מסוגל. אף פעם לא הרגתי מישהו.

דנה פורת, מתוך: **מחשבות שקופות**, 2010, טכניקה מעורבת על נייר, 13x18; צילום: דרור גלבוע

דנה פורת, מתוך: מחשבות שקופות, 2010, טכניקה מעורבת על נייר, 13x18; צילום: דרור גלבוש

אתי טרגש

אורה לרגע

הייקו

יקיצה מתרדמה עמקה:

זמן מה

מתבוננים זה בזה

הזבוב ואני

ביום חמישי האחרון זה קרה. הרגע שבו הצטלבו מבטינו שינה את חיי מהקצה אל הקצה. העיניים הגדולות הכהות האלה שהתבוננו בי, שהביטו ישר לתוך עיני במבט עמוק וארוך – ואני הבנתי הכול.

עד לאותו רגע הרה גורל חייתי את חיי בשגרה יומיומית קבועה וחדגונית. קמה בבוקר לאחר לילה של שינה טרופה. השינה שלי מאוד קלה, אפילו הרעש שעושה הזבוב על הקיר שממול מעיר אותי. את הזבוב הזה אני מנסה לתפוס כבר שבוע, אבל הוא מגיע רק בחושך, כל כמה דקות עושה סיבוב מהיר מעל לאוזן ועף בחזרה לקיר שלו. אחרי לילה הפוך כזה אני יוצאת מהמיטה והופכת את הארון המבולגן במילא, שותה קפה עם אחד וחצי סוכר ויוצאת לעוד יום עבודה סטנדרטי. אני עובדת במועצה האזורית במחלקת התברואה. ימי עוברים בסידורי עבודה של משאיות הזבל, במיגור החרקים, היתושים והזבובים במקורות מים ובטיפול בחיות משוטטות. כשמסתכלים על זה ככה אני חייבת להסכים עם חברותי שאומרות שהחיים שלי בזבל. הרבה עבודה אין שם, ככה שיש לי הרבה זמן לחשוב. זה מה שאני עושה בכל רגע פנוי. חושבת. וחושבת עוד. הופכת בדברים לכאן ולכאן, בודקת כיוונים, משחזרת דברים ומנסה להבין. בשבוע האחרון אני חושבת הרבה על איך אני נפטרת מהזבוב הזה.

לאחרונה אני גם מוצאת את עצמי חושבת על חיי ומה הספקתי לעשות איתם. נו טוב, הגעתי לגיל שבו סוקרים מה עשיתי ומה עוד נשאר לי לעשות. אני רווקה בת 37 שגרה בדירה שכורה במושב פרובינציאלי קטן. כל שנתיים עוברת מקום מגורים, מחליפה מקומות עבודה, אבל כל זה מעולם לא הפריע לי וגם עכשיו לא. את זה אני דווקא אוהבת. ככה שרוב המחשבות נעות במישור הרומנטי. מעולם לא הצלחתי להחזיק במערכת יחסים ארוכה ממש. אני טוענת שזה בגלל שלא הגיע עדיין האובייקט שימיס אותי במבטו ויאתגר את מוחי החושב, תברותי טוענות

שאני פשוט ברגנית מדי. ככה או ככה, את הלילות בשנים האחרונות אני מסיימת במיטת הקינג-סייז שלי, ישנה באלכסון.

כשאני ממש משועממת במשרד אני מרשה לעצמי לחפור קצת יותר במוח ולנסות להגיע לתובנות מעמיקות יותר. אני אוהבת כשקורה שאני מצליחה להבין. בשבוע שעבר הבנתי, שאני לא מבינה את עצמי לבד ואולי אני צריכה מישהו שיעזור לי בזה.

ביום רביעי האחרון, רגע לפני שיצאתי מהמשרד לכיוון הבית, הכתה בי ההכרה שאני צריכה שני דברים. הראשון, שאני צריכה מישהו איתי קרוב אלי במיטה, והשנייה, שהוא צריך להיות אחד כזה שיעזור לי להבין את עצמי. אלו לא דרישות גדולות, חשבתי לעצמי. וככה יצאתי לי מהמשרד מאושרת קצת יותר כי הצלחתי למקד את הבעיה, אבל עדיין לא יודעת מה לעשות כדי לפתור אותה. כמו שאני לא יודעת איך להיפטר מהזבוב הטורדני הזה. הרי אני מטפלת בבעיית הזבובים כל יום. לא מקובל עלי הקטע הזה של הסנדלר הולך יחף. וככה הגעתי הביתה, רגועה ואפילו עליזה יחסית, הכנתי לי ארוחת ערב של ביצה מקושקשת וסלט, נכנסתי למיטה ועצמתי עיניים. זה היה הלילה הראשון, אני חושבת, שישנתי כל כך עמוק שאפילו הזבוב שלי לא הצליח להעיר אותי.

ביום חמישי בבוקר, כשהשעון צלצל וקרני השמש הראשונות האירו את חדר, התחפרתי עמוק מתחת לשמיכה מסרבת לפקוח את עיני, נפעמת מהעובדה שלא התעוררתי בלילה אפילו פעם אחת. לפתע שמעתי את הרעש הזה שאני שומעת כבר שבוע שלם, אבל הפעם קרוב ממש. עיני נפקחו ופתאום קלטתי: הוא פה, ממש על יד. אסור לעשות תנועות מהירות. לנקות את הראש ולהתמקד רק בו. האטתי את הנשימה, מתרכזת בזמזום החרירי. להפתעתי מצאתי את עצמי נהנית מהמקצב. עיני נעצמו, הרעש המונוטוני חלף בי כמו מנטרה. אז הכתה בי ההכרה שזו הפעם הראשונה שאני לא חושבת על כלום. המוח שלי נקי ממחשבות. חיוך עלה על שפתי. פקחתי את עיני לאט-לאט, הרמתי קלות את הראש כך שרק העיניים והאף הציצו החוצה והנה ראיתי אותו, עומד על הכרית במרחק אצבע מהאף שלי. יכולתי לראות את כנפיו השקופות-ירוקות, את עיניו הכהות הגדולות מסתכלות ישר לתוך עיני, את רגליו המתחככות, והוא מזמזם חרישית. חשתי מהופנטת, לא מסוגלת להסיר את מבטי. וככה הסתכלנו אחד בשני במשך דקות ארוכות; הוא היה כל כך חמוד, כל כך קטן. בטח ליצור כזה קטן אין מחשבות. טוב, אולי מחשבה אחת על זה שהוא צריך לחיות. ופתאום זה הכה בי – גם אני פשוט צריכה להפסיק לחשוב. להפסיק לחשוב, ולתת לחיים לזרום בקלות. לזמזם. זבובים, חשבתי, בעוד הוא עומד, קל כמו כתם אבק, על הכרית, הנה לך, גם זבובים יכולים להיות מועילים.

עדי מזרחי, התפשטות, 2011, צילום (מונטאז')

עדי מזרחי, ללא כותרת, 2011, צילום (מונטאז') (מונטאז')

בתוך כל הירוק כחול

הייקו

בְּתוֹךְ כָּל הַיֶּרֶק כָּחֹל

דְּוֹקָא הַשְּׂקִיפּוֹת

צוֹרְבֵת

מרחוק הים בגוונים של כחול, מקרוב הוא ירוק שקוף, מתחתיו מתנועעת קרקעית צהובה, צהוב אוקר. בחיפה לא כל יום יוצא ים כזה.

מתלבשת במכונית, תולה את המפתחות על כתפיית בגד-הים. משאירה את השעון מאחורי. מרכיבה משקפי-ים עם גומי מסביב, כאלה שאף פעם לא מצליחים למנוע חדירת טיפות מים מלוחות, משקפיים שמשאירים עיניים אדומות וסימני לחץ על הלחיים ועל המצח. צוללת בתוך מעגלי האור. סלעים מרופדים ירוק משתרעים לאורך שובר הגלים. דגים צצים ונעלמים בתוך הצללים, מניעים את האצות שבחגווי הסלע. קרירות נעימה עוטפת אותי. אני שוחה בין ריצודי השמש במים. לא מעניין אותי חשבון הזמן.

משהו רך וחלק נוגע בי, שקית ניילון. דווקא ביום צלול כזה. אני מתרחקת. עוד שקית אחת. ועוד אחת. מהיכן צמחו כל הניילונים האלה. לא בדיוק שקית, אולי ממולאה במשהו.

הן מקיפות אותי מאחורי מלפני ומצדדי. משקפי הים לוחצים. מנסה להזיז אותם. הם מתמלאים אדים. העיניים מתחילות לשרוף לי. קשה לראות ברור. צריבה ביד. גם ברגל.

מהחוף אני שומעת את המציל קורא לי ברמקול שלו: "גיברת עם כובע לבן, את בתוך להקת מדוזות, תתקדמי לכיוון הדגל"....

נזכר עכשיו להגיד. הוא לא ראה אותן מרחוק?
רק השם שלהן עושה לי רע.

אני שוחה הרחק מהסלעים ואומרת לעצמי, זה לא מדוזה, זה גלי-פיש. תחשבי עליהן בתוך רוטב סויה.

מאיפה זה בא לי. לא מצליחה לדמיין, גל שוטף אותי. בולעת מי מלח.
אולי חוטית נודדת.
עוד יותר גרוע, בתוך הים שהפך עוין אני חשה את החוטים האלה נשלחים לעברי, נודדים אחרי.
לא יכולה לראות דרך המשקפים, מלח בעיניים.
תחשבי על סוכריות הג'לי- בִּינ'ס הצבעוניות.
לא עוזר. עוד גל מתקרב, עוצרת את הנשימה ונותנת לו לסחוף אותי.
אני דווקא חושבת על המפלצת המיתולוגית ההיא, עם הנחשים במקום שערות.
שוחה במהירות לכיוון היבשה, המשקפיים מתנדנדים על צווארי יחד עם המפתחות, איך הגיעו לשם.
מסתכלת אחורה: אולי המדוזות עוקבות אחרי.
אני בכלל לא מעניינת אותן. הן בתוך העולם הגולמי שלהן עם מערכת העצבים הפרימיטיבית,
פולטות את הפסולת שלהן דרך הפה, שולחות את שמונה הזרועות שלהן סביבן.
בלי ראש, בלי מוח, בלי לב.
איך אפשר להגיד להן משהו, להסביר להן, לדבר על ליבן שילכו מפה?
הן לקחו לי את הים. בשקט, בגסות הלא אכפתית שלהן.
בהדרגה, בלי לשים לב שזה קורה, התרחקתי מהמים. נשארתי על החוף.
ורק בפעמים הנדירות כשהים שקט ושקוף אני רוצה להיכנס אל הקרירות הירוקה המחבקת.

המיטה שאתה מציע בעצמך

פרק הפתיחה מתוך רומאן בכתובים

יום שני, שחר

1

זה לא היה רק הצבע שלו, ולא הריח החריף שלו, וגם לא המראה שלו באור הקלוש המוקדם של טרם בוקר, זה היה הצבע והריח החריף והגמישות הפראית גם יחד, שטבעו בו איזה יופי מושחת. ובכל זאת, הוא ידע, רוסו, באיזה מהירות עלול הכל להשתבש; שקית ניילון מקרית שמתעופפת ברוח, זמזום טורדני של צרעה, נביחה חדה של כלב, פרץ רוח פתאומי – שבריר שנייה, שיבוש קל שבקלים, זה כל מה שדרוש כדי שייבהל פתאום ויאבד את הצפון. והוא לא שכח את הפעמים הראשונות שניסה להתקרב אליו ובן-רגע נבהל – מקרה קלאסי של מוות מהיר או פגיעה קשה זה היה יכול להיות, אבל בעיקר זה היה מעליב ומרגיז.

הוא עמד בגדרה מולו באלכסון, כדי שיוכל לראות אותו בבהירות, והסתכל לו עמוק בתוך העיניים. הסוס, בָּאָרְב, כתש את הקרקע, נרתע לאחור על עמדו, עצבני. רוסו המשיך להחזיר מבט.

הסוס נרעד, קלט את מבטו. התחיל להקציף. טלטל באימה את ראשו הגדול והפנה לצדדים את אוזניו ופער את ארובות הנחיריים והתחיל להשתולל; רץ לכאן ולשם, ופתאום הוריד את ראשו הגדול והזניק את רגליו האחוריות באוויר והתחיל לבעוט בהן וגבו כמעט אנכי. רוסו משך חזק בחבל וגרר אותו בכל כוחו אל עמוד השער, עד שהחבל נכרך והתהדק בלולאה על צווארו של הסוס וכמעט חנק אותו.

עיניו של בָּאָרְב היו לחות ונוצצות כנחושת, והוא הביט בו במבט יציב ולא מתגרה, רק דרוך: הנה אחד שעליו אי-אפשר לסמוך.

אילו ניסה להתיישב עכשיו על גבו של הסוס, לא היה לו סיכוי. הוא צעד צעדים אחדים לאחור וכרך וקיצר את זנב החבל בליפוף על האמה ומשך את הסוס בכוח עוד קצת אליו ופנה עד שכיוון השמש שהחלה לנבוט הייתה בגבו, ובלי להסיט את עיניו הסתכל בסוס אלכסונית ומחה את פניו והמשיך להתבונן בו במבט שואל, וצדודיתו המוטה נשארה קפואה בלי לזוז.

הסוס נרעד. תשובה אחת קצרה היתה לו בשביל זה; הוא נעקש על מקומו וזקף את אוזניו קדימה, ואחר-כך הטה אותן לאחור ונעל את לסתותיו ולטש מבט מהיר ימינה ומבט נוסף קדימה, ובבת-אחת התרומם באוויר על שתי רגליו האחוריות וערבל בפרסותיו הקדמיות את האוויר שלפניו. זמזום עלה מכל עבר; זבובים ירוקים ויתושים שהגיעו השד-יודע-מאיפה התקבצו רוחשים על מטח פתאומי של גללים לחים שהטיל הסוס אל החול האדום שתחתיו.

הרחק מאחורי גבו של רוסו, מתוך רכס הגבעות שבמזרח, בקע אט-אט חלמון השמש כמתוך קליפת ביצה, ורוסו הרים את פניו ונשם עמוק והתעטש. יותר מחמש שנים הוא מתעסק כאן עם הסוסים בחווה, ועדיין הוא מתעטש מהריח החרוף הזה של הגללים.

ברחוב הכפרי הסמוך לא נראו אנשים באותה שעת בוקר מוקדמת, וערפילי טל של טרם יום כיסו את חלונות הבית ואת חלונות הבתים הסמוכים, ורוח משתנה הניעה את ענפי הצפצפה הכסופה, המלכותית, ואת שער הברזל הישן החורק על ציריו החלודים, וטלטלה את שלט הפח העתיק שהוצמד אליו. 1010 הוטבע שם, עדות מתכתית מוזנחת ליד התקיפה שריקעה את האותיות הרבועות בנחישות ובביטחון גמור שתמיד יהיה השלט הזה תלוי כאן ככה בכניסה.

רוסו נעצר מול הסוס, דרוך. הוא לא רצה לחשוב עכשיו על כף-היד ההיא שתלתה את השלט בשנה שנולד, כף-היד שנגעה בו תמיד באצבעות מסוקקות מדי, גם לא על היד השרירית שהייתה מחוברת אל הכף הזאת, ולא על הזרוע ולא על הכתפיים השחוחות מעבודה קשה, ולא על הגוף הגרום הגבוה, וגם לא על הפנים המזוקנים הכהים שמעל לכתפיים האלה, הפנים שרכנו אליו ערב-ערב לפני השינה לבדוק אם כבר נרדם, בוחנים בדבקות, במבט אפל של דרישה, את עפעפיו ואת ריסיו ואת תווי פניו ואת נמשיו ("עכשיו תעצום עיניים ותישן, וכשתקום כבר תהיה גבר"). הוא עצם עיניים. חזק ובצייתנות הוא עצם אותן ונרדם, ולפרק זמן ארוך מכפי שיוכל לשער, כאילו זו גאולתו האחת. שנים ארוכות נמנע מלפקוח אותן, נלחם בזיכרון בעיניים עצומות, ניסה להיחלץ מאותו מבט; שלא יבקש ממנו כלום ולא יצפה ממנו לכלום ולא יחקור אותו על כלום, ובעיקר שלא יצטרך להסב בגללו את פניו לאחור ולראות את מה שראו אז, באותו בוקר שבת רחוק במטע.

כשחשב באקראי על אותו בוקר רחוק תקפה אותו תמיד רוח נכאה. אבל הבוקר, משום-מה, הרגיש דרוך וערני בהחלט. אחרי הכל, זאת השעה הרגילה שלו, וזה הסוס שלו, בָּאָרְב, ועד שתעלה השמש לגמרי הוא חייב לשים עליו רסן.

הוא הביט למעלה ובחן את השמים; גם על מזג-האוויר בארץ הזאת כבר אי-אפשר לסמוך; בוקר שמתחיל ברוח קרירה נהפך בצהריים לשרב. ואף שהאור עדיין רך ומתון, כבר חרצו יובלים קטנים של זיעה את מצחו ואת פניו ואת צווארו ואת מורד גבו. לעזאזל. הוא התעטש שוב, ובצליפת מבט מהירה בחן שוב את הסוס ומשך בבת-אחת את החבל וליפף אותו במהירות סביב אגרופו ונשם עמוק וחיכה.

הסוס פלט סילון אוויר ורקע ברגליו באדמה והצליף בזנבו בעצבנות וחיכה גם הוא. הוא שאף במהירות וחרחר והקציף והפשיל את שפתיו הרחבות מעל חניכיו וחשף באיום את שיניו הצהובות. עיניו נדלקו כמו שני לפידים ומבטו בער בתדהמה, בייאוש, בריתוי, עד שנחשף כל לובנו. הוא ניסה להבין, בָּאָרְב, ולא מצא מנוח. גל חרדה הציף את גופו והוא טלטל שוב ושוב את מצחו קדימה ואחורה כמנער מתוכו איזו מחשבה תוקפנית שדבקה בו.

רוסו הניח לו והתרחק מעט. עקשן לא פחות מהסוס הוא היה ולא התכוון לוותר לו, ועם זאת, הניסיון הורה לו שזה הרגע להרפות. הוא שחרר יד אחת מלפיתת החבל העבה, והרכין מעט את פניו ושלף מכיס החולצה הקדמי סגריה מעוכה והרטיב את שפתיו בלשונו ובלע את הרוק המר שהצטבר בתוך פיו ודחק את הסיגריה אל בין שפתיו, בלי להדליק.

בָּאָרְב הניע את ראשו והחבל נמשך. רגלו האחורית בטשה באדמה שוב ושוב והוא נעץ בו את שתי עיניו הגדולות, ורוסו ידע שהאיום המתון הזה הוא אות שעוד עלול להתגשם אם לא ייזהר,

וידע גם שמהמרחק המצומצם הזה רואה אותו הסוס כמו דמות גזורה מקרטון, כמעט שטוח, כי ככה רואים הסוסים. הוא צעד צעד אלכסוני לאחור וריפה עוד את אחיזת החבל ונעמד והסתכל בסוס. בָּארב משך את זוויות פיו לאחור ונקש בשיניו. עיניו, שעד לפני רגע התגלגלו לאחור, עדיין ננעצו ברוסו בלי לתת בו אמון, אך הוא הניח לחבל להיכרך על צווארו ולא התנגד לאגרוף הקפוץ האוחז בקצהו. אט-אט נרגע מולו בגדרה, מתרגל להיות קשור - הוא מתרגל, הסוס, שניהם מתרגלים. זה היה ההסכם.

במבט רך הוא סקר את פניו היפים של הסוס והתקרב אליו ושלח את ידו אל פרוות הצוואר המבריקה, ובאמצע הדרך נעצר וקפא. לרגע נראה שבָּארב מעווה שוב את פניו ונרתע. ידו של רוסו, שחומה ושקטה, נשארה תלויה באוויר בלי נוע, והוא בהה בסוס בשקט והתקרב אליו עוד לאט ובאלכסון ונגע בו נגיעה קלה במעלה צווארו, קרוב לרעמה, ועיסה שם את העור החם והרפה. לחיצה. עיסוי. לחיצה. חום הגוף שלושים ושמונה מעלות. חמש-עשרה נשימות לדקה. דופק מהיר גם בזמן מנוחה יש לו לסוס הזה.

בָּארב תלה בו עין אחת והרחיב את נחיריו. הוא הריח את הרגע. והריח את חמיצות הזיעה הדקה שעלתה מכיוון היד שהושטה לעברו. וקפא רגע. ואחר-כך השפיל מעט את מבטו. רוסו המתין. הוא גלגל בין שפתיו הלחות את הסיגריה שטרם הדליק וחיכה. שניהם חיכו. הסוס נפתח, התרצה. אחזניו נעו ימינה ואחר-כך פנו לעברו, וקשת צווארו הרחב נמתחה כשהרטיט את שפתיו השעירות וחיכך את ראשו הארוך המחוטב בכתפו של רוסו ובחזהו. רגע השתהה כך וההשתהות הספיקה לשניהם, עד שהרים את ראשו והביט בו שוב מקרוב, הפעם בעין לחה.

הוא נשם קרוב אליו, הסוס, ופער את נחיריו ורחרח אותו, כאילו הוא שואף את ריחו מבעד לעור, מבפנים. בָּארב הרשה לו לגעת בידיים חשופות גם בעורפו, בגבו, ורוסו רכן לעבר פניו היפים והחזיר לו מחווה: הוא שאף שאיפה עמוקה ונשף ברכות את הבל פיו היישר אל תוך נחיריו של הסוס ודיבר אליו במילים טובות של בוקר.

נשיפה הדדית כזאת בין סוסים היא כמו חיבוק, וחיבוקים לא היו משהו שהוא הרבה להעניק או לקבל בזמן האחרון. נכון, היו לילות שבהם היה מתעורר בחרדה ומחבק את מיקה חזק כאילו היא כל חייו עלי אדמות, וחש כמו בקסם איך נענה לו גופה החמים ומסלק ממנו בבת-אחת את כל הבדידות, אבל בזמן האחרון נהיו הלילות שלהם אחרים, והוא התגעגע לתחושה הטובה ההיא. מה קרה להם? מתי בדיוק התהפכה להם האהבה והמיטה נהייתה לשדה-קרב של דחפיות רגליים ושמיכות נפרדות ועיניים קרות? זאת לא היתה חידה מסובכת, ובכל-זאת משהו בו התעקש לא לנבור בנסיבות, ועדיין קיווה שלא חרבן את כל העסק לגמרי ושהם יצליחו לעבור את השבוע הזה בשלום.

הסוס התחכך בו עכשיו. הוא הדף את זרבוביתו אל תוך בד החולצה, ורוסו ליטף את פניו ואת צווארו החמים, ואחר-כך שלח את ידו אל כיס מכנסיו האחורי ומשך מתוכו מַקְרָדֶת אליפטית והשחיל את כף-ידו מתחת לרצועת העור המתוחה על גב המברשת ונרכן מעט קדימה כמו לאמוד את המרחק, אבל הסוס כבר מצא אותו.

במתינות, אך עם זאת בקצב קבוע, הבריש את הסוס הלך ושוב במברשת הקשה, תחילה בכיוון השיער ואחר-כך נגדו. במעגלים מתהדקים העביר את המברשת על עגבותיו של הסוס ועל צלעותיו ועל גבו לכל אורכו עד לרעמה, מעניק לו עוד מהבל פיו, מחום ידו, מחום פניו, מחום גופו.

דוממים לגמרי ורכונים זה אל זה הם עמדו במרחק זעום של חצי צעד זה מזה; עצם קיבורת-אל-עצם קיבורת; אף-אל-אף; חזה-אל-חזה; ואז, בהרמת ראש קלה, הושיט לו רוסו את ידו הפנויה וקירב אותה אל אפו, כאילו דחוף לו פתאום להציג את עצמו בשנית: רוסו. האיש שלך. היה את רוסו הזקן, ועכשיו זה איתן רוסו הבן. הזקן לא התעסק בסוסים, ממש לא. מטע היה לו, עשרים ושניים דונם אבוקדו, והוא היה אז בן פחות משלושים כשהתחיל עם זה, וכבר היו אז מאחוריו שניים-שלושה אירועים שנקראו במושבה "תסבוכת", וכל מי ששמע על המטע שלו היה בטוח שזה ייגמר רע. ובאמת רע זה נגמר, אבל רסן הוא ידע לשים, הזקן. והוא שם אותו - לעצמו הוא בחר לשים אותו אז, כי הדבר שקרה, בין שיספר עליו למישהו קרוב (ואפילו לאהובה אשתו) ובין שלא יספר אותו לאיש, יעלה לו ביוקר.

"הדבר" שקרה - עדיין לא ניתן לו שם אז, ובעצם גם עכשיו אף אחד לא קורא לו בשמו, ואיך יקראו אם רק שלושה אנשים בעולם ידעו עליו אז, ועכשיו נשאר רק שניים, הוא וגידי אחיו. ואחיו, עד אוסטרליה הוא ברח, עד בריסביין שבחוף המזרחי, רק כדי לתפוס מזה מרחק.

2

עדיין מתנשף וקשת צווארו מעט קשויה, בָּאֵרֶב רחרח אותו שוב. הוא הרחיב את ארובות נחיריו ושררב את פיו הארוך, ובקצה לשונו הרחבה החמה ליחך את כף-ידו של רוסו וטלטל הנה והנה את ראשו המחוטב, וקוצצת שיער קטנה בהירה נשמה קדימה וצנחה על מצחו בין שתי העיניים. רוסו הנהן אל עצמו ואל הסוס וחייך. בכל סוס חדש שיצא לו לפגוש תמיד חיפש את זה; סימן לאינטליגנציה חפה ממרירות, ונראה היה שהבוקר, אחרי תקופת הסתגלות לא פשוטה, בָּאֵרֶב נרגע סוף-סוף בחברתו. הוא חש בריגוש המתוח הרוחש בשריריו של הסוס כשהוא מעביר בעדינות את משקל גופו מרגל אל רגל ומתקרב מסוקרן ומרחרח את בד החולצה שלו, את חזהו, את זיפי הזקן המעטרים את פניו השחומים (רוסו-שאיפה. רוסו-נשיפה. רוסו-הרחה) ופולט מנחיריו שני סילוני קיטור רעשניים.

מעבר למשוכת השיחים התוחמת את החצר הרחבה נשמע רחש מכונית קרבה על הכביש. היא התקדמה וחצתה את פיתול הרחוב הכפרי הצר, ועיניו של רוסו קלטו את הבהק פגוש הניקל ואת סבכת המצנן ואת ברק החלונות הכהים האטומים. אפו הריח את ריח הדיזל שפלט הרכב המאט ליד שער הכניסה ומתצפת עליו. אי-אפשר להסתכל פנימה, רק מי שבפנים יכול להסתכל החוצה; זה היה הסגנון החדש של היזמים החדשים שמחפשים נחלה כפרית במחיר מציאה, והוא קלט את זה מיד, כמו שקלט עוד כמה דברים חדשים במקום הזה. מאז שבת זו כבר המכונית העשירית שמפטרלת מוקדם מאוד בבוקר ברחוב שלו וברחובות הסמוכים. לעזאזל, עונת הצייד החלה, וכל עורבי הנדל"ן האלה חגים סביב במעגלים קטנים והולכים כאילו זיהו איזה פגר. הם לא מתייאשים, אלה. גם אם הבית נראה כמו מאורה, הם לא מתייאשים. להפך; מבחינתם הבית וכל מה שיש בו ממילא נועד להריסה, זאת רק האדמה שמקפיצה להם את האדרנלין בדם. ובאמת, איפה ימצאו היום אדמות בחינם.

הוא כבר הכיר מקרוב את הגישה החדשה הזאת, ולא מעט פעמים נתקל בה מאז חזר הנה לפני קצת יותר מחמש שנים - גישה אכזרית חלולה שרבים התפתו לה, ולא בלי בצדק. היו שהיגרו לעיר, אחרים סגרו בצד פיקדונות ליום סגריר, קנו דירות לנכדים בתל-אביב, ברעננה,

בכפר-סבא, בפתח-תקווה אפילו; אבל לא הוא. "אדון האחוזה", ריכלו עליו מאחורי גבו השכנים החדשים שמעבר לכביש, ובקושי אמרו לו שלום בפעמים הנדירות שדרכיהם הצטלבו. "זון רוסו? בחיים שלנו לא שמענו על אחד כזה," הלעיגו עליו בניהם של הוותיקים שלמדו אתו באותו בית-ספר יסודי, שיחקו אתו כדורגל בהפסקות, התפלחו אתו לפרדס הסמוך כדי לעשן, ברחו אתו באמצע היום לים, ואחר-כך הכחישו בתוקף כל קשר אליו, כאילו כדי להעלים כל נגיעה בעברו. אם לא את כל הסיפור, שמעו לפחות את הזנב המפותל שהשמיעו להם בזמנו הוריהם, ובמרכז המשפחה הזאת והמטע שלה המקולל. זה קרה עוד הרבה לפני שהתחיל הרוסו הדפוק - ככה הם כינו אותו מאחורי גבו, הנבלות, כאילו אין לו שם - להתעסק בסוסים, והשתמשו בדרך בעוד כמה ביטויים מעליבים.

במקצת מבתי הוותיקים עדיין השמיעו מרצפות הטרצו הישנות את חריקת הפסיעות האיטיות של בעליהם המדדים בקושי מחדר אל חדר, ואלה, שדבקו במסורות הישנות והמשיכו לעבוד כמו חמורים עד העשור השמיני לחייהם, ישבו כשתש כוחם, דלילי-שיער וחסרי-שיניים ושתקניים לפני חזיתות הבתים. אחדים, שעוד זכרו במעומעם את פניו הכהים השעירים של רוסו האב ביום שהגיע הנה לפני יותר מחמישים שנה כדי לרכוש חלקה במחיר נמוך, שכחו מזמן מי היו האורחים שהזמינו פעם ואל מי או לאן הם עצמם החזמנו, ושום אורחים חדשים לא נכנסו עוד או באו לבקר.

גזר-דין ממת ומצער הוטל לא רק עליהם, אלא גם על החלומות שהביאו איתם בארגזי-מסע מפורזלים מעיירות רחוקות שרוחות צפוניות מרעידות בהן את צמרות הארזים והתרזות, נזר גם על הצרות הבתים הגדולות המוכות-יבילית ושורשי-פרא נסתרים שיונקים בתאוה את היסודות, נזר גם על הפרדסים הגדולים שנטעו במו ידיהם בימים שעוד האמינו שאפשר להתפרנס מחקלאות בכלל, ובפרט מתפוזים, וגם על בתי-האריזה ועל בתי-המשאבות שנטשו בתוך הפרדסים, ועל החלקות העונתיות (אבטיחים, מלונים, חצילים, מלפפונים) שאיש לא טרח עוד לעבד ולחרוש, מלבד ראיס ערבי אחד מואדי-ערה שהיו לו קשרים בשוק הסיטונאי של תל-אביב שהעסיק קומץ תאילנדים רעולי-צוואר ופנים, ויום-יום הם השתופפו בהכנעה על עקביהם בשמש הקופחת.

על כולם הוא נזר, אותו גזר-דין חסר רחמים, ולא פסח אלא על יער האיקליפטוסים המזדקן בנחת בשולי המושבה, משקיף על הנעשה ממרחק בטוח (עשבי-בר גבוהים וקוצים פראיים הצטמחו כל קיץ בשולי דרך הכורכר הזהויה המוליכה אליו דרך הפרדס של לובין), אף שבעיני כמה עסקנים במועצה המקומית גם גורלו של היער הישיש היה רק עניין של זמן, שכן בארץ המתהפכת הזאת יש רק דבר אחד בטוח, הדבר האחד הידוע לכל, אם במקדם ואם במאוחר. עם ותק של שמונים שנה או יותר במקום הזה, שהתחיל מכמה צריפי-עץ עלובים מכותרים בביצות ירקרקות שורצות יתושים וג'מוסים, היו להם עכשיו כל הסיבות בעולם לא לחשוב על כולם, זולת המטרה שלפניהם: להחזיק בבעלות על הנכסים הישנים כל עוד מחירם מאמיר, וברגע הכמעט-אחרון להיפטר מהם בכמה שיותר.

בינתיים תפחו החובות: חובות לבנקים, חובות למועצת פרי-הדר, חובות מיסים למועצה המקומית, חובות לחברת-המים, חובות לצרכנייה; וגם רוסו עצמו, כל כמה שניסה לחמוק מזה, הספיק לצבור לחובתו לא מעט. אבל הוא אטם את אוזניו לכל ההצעות והתעקש לא למכור, אם מפני שחש סיפוק כששב ומצא את הדברים הישנים מונחים במקום שהונחו בו, אם מפני שעקשנות הייתה התכונה האנושית שהכיר כל חייו הכי מקרוב, ואם מתוך נקמנות עיוורת בכל

הצדקנים הנרגנים במושבה, שרצף קטלני של שנות-בצורת וקיצוץ בלתי-פוסק בהקצאות המים רוששו אותם עוד ועוד, ולא רק מכספם אלא גם ממעט החום האנושי ששרד בעצמותיהם הזקנות. ואולי מסיבות אחרות התעקש, אפלות הרבה יותר.

ומלבד זה, את העיר הוא לא סבל אף-פעם (תקופה מסוימת דווקא ניסה לגור בה, אבל צפיפות הבניינים העיקה עליו), ילדים נוספים לא רצה להוליד (אחרי הפרידה נשארה נוגה, בתו היחידה, עם אמה בתל-אביב), ובינו לבין עצמו חשב שזהו זה, הוא את הבסטה סגר; לא עוד ריגושי-לב טיפשיים, לא עוד צעדים לא מתוכננים, לא עוד נשים שמארחות אותך ללילה וכובלות אותך לכל החיים. האם יצליח לעמוד בזה? הוא לא ידע, כפי שלא ידע אם יצליח לעמוד בדברים אחרים, וכל מחשבה על יום סגריר התקשרה אצלו לדברים אחרים ולזמנים אחרים, שבהם עוד היה טעם לשלם על השגיאות. ואולי היו הדברים נראים אחרת אילו רק עברו אז, הוא ואחיו ואימו, למקום אחר, ולא התעקשו להישאר? אבל אולי - גם זה אפשרי - אולי ההתעקשות הייתה הדבר הנכון ביותר במסגרת הנסיבות.

עייפות פעפעה ותפחה בו, עייפות מהצורך הזה להילחם שוב ושוב: על מקומו, על ששום דבר לא יתפרק, על אהבה. ובחודשים האחרונים, עם תוכניות ההרחבה של החווה שמיקה שרטטה בשבילו, נראה שהוא נגרר לריטואל הזה שוב. אלא שהפעם זה יהיה הקרב הפרטי שלו, כך קיווה, קרב קטן אבל כזה שהוא לבדו ינהל אותו, יעשה בדרך שלו את מה שלדעתו צריך לעשות, והוא לא רצה להיכשל פעם נוספת.

לצבוע את המקרה שלהם בצבעים רומנטיים הוא לא ממש רצה ("רומנטיקה? זה ממש לא הכוס ערק שלי"; "היתה ההצהרה הטיפשית הקבועה שלו, ודווקא הדביקה אליו כמה וכמה נשים), והייתה לו כוונה לתפוס מרחק גם מהסיפור הישן ההוא של המטע. ובכל-זאת, בשעת השחר המוקדמת הזאת התפשטה בגופו הרגשה מעיקה שאיך שלא יפעל ומה שלא יעשה, הוא מתגרה שוב במה שהתחולל כאן פעם לפני ארבעה עשורים.

אומרים שזוהמה אחת לא מצדיקה זוהמה אחרת, חשב, ובכל זאת, ככל שעוברות השנים נדמה לו שהכל בעצם נע במעגל, כמו לולאת חבל שמתהדקת סביב הצוואר, ושגם אם ימנע מעצמו את כל תענוגות החיים ויקבור את עצמו מבוקר עד לילה עמוק בתוך החרא של הסוסים, מהעניין הישן ההוא כבר לא יוכל להשתחרר.

3

הוא המשיך להבריח את גבו של בָּארב הלוך ושוב במברשת הקשה, והחבל העבה הלפות בידו נעשה לח ודוקרני, וכעבור רגעים אחדים ריפה את אחיזתו ותחב את המקרדת בחזרה אל הכיס. הוא מחה את כף-ידו ביד מנסיו ואחז שוב בחבל הרפוי, וביד ערומה המשיך ללטף את פניו היפות של הסוס. לשונות רוח קרירה הסתננו ברווח הצר שבין בד חולצתו לעורו המיחזע, והוא חילץ את החולצה מתוך המכנסיים והשתופף מתחת לבטנו של הסוס והבריח אותה, והרגל הדפוקה שלו הכאיבה שוב.

מאז הפציעה על האופנוע אותה לו מסמר הפלטינה הארוך על כל שיניי במזג האוויר - מתחמם, מתקרר, מתחמם ושוב פעם מתקרר, ועכשיו הודיע לו הברומטר הדפוק הזה שעדיף שלא יתרשם מרוח השחר הרגעית, כי תיכף הולך להגיע יום שרב ארוך ומייאש. הוא רכן קדימה ושפשף את

שריר הרגל לאורך הירך, מנסה לחמם כך את הדם הצמיג ולהזרים אותו ביתר קלות, והסתכל בקנאה על רגליו החטובות של בָּארב והזדקף. אין כמו רגליים של סוס. ובכל-זאת, אם רק תצא לפועל תוכנית ההרחבה החדשה, אולי יהיה סוף-סוף מסודר, לא רק בזכות הסוס הזה אלא גם בזכות האחרים. אדם אמיד אולי הוא לא יהיה, אבל מספיק כסף יהיה לו לצאת מהחובות, לשלם לעידיית מזונות סבירים באופן קבוע, ואולי אפילו לקחת את נוגה הקטנה שלו לחופשה על איזו פסגה מושלגת בשווייץ.

אבל איפה הוא ואיפה שווייץ. במקום שלג יש פה חרא של סוסים, ומחמש בבוקר הוא על הרגליים, ויום שני היום, ועוד מעט יגיעו באסיל ומאג'ד, ותתחיל העבודה האמיתית. ועדיין לא אכל ארוחת בוקר, וגם הסוסים צריכים לאכול ולשתות. וחוף מזה, עוד שלושה ימים נשאר עד לשבת שלו עם נוגה, ומאז התאונה עידית פשוט לא סמכה עליו יותר מפני שנתן לילדה להתרוצץ יחפה וחצי-עירומה בחצר ובין הסוסים באורווה ("זה נכון מה שהילדה סיפרה?" חקרה אותו בטון נזפני אחרי השבת שעברה. "נכון, מה?" הזדעם לתוך הנייד שלו, "מה כבר הילדה סיפרה?" ועידיית התנשפה בבוז בעברו השני של הקו והשתתקה, וגם הוא שתק, ושניהם ידעו שהכל נכון), והמחשבה הזאת, האחרונה, על בתו התמימה בת השלוש שתזוהר מפניו לפני שתיארז עם בגדיה וצעצועיה כדי להישלח אליו שוב, הכעיסה אותו והסיחה את דעתו לרגע מהרגל הדואבת.

"הרוסו הדפוק חוזר", ככה ודאי הם סיננו זה לזה, הנבלות במושבה, כשראו בוקר אחד את הבית הישן מפונה משוכריו (זוג פריקים נחמדים עם שני ילדים, שהשאירו לו בירושה בור קומפוסט שורץ תולעים וגינת ירק חצי-יבשה), והיו משועשעים כהוגן כשראו אותו אחרי כל אותן שנות היעדרות מחנה את האופנוע הזקן שלו לצד שביל הכניסה ופורק מתוכו תרמיל גב וכמה ארגזים; שום רהיט הוא לא הביא אתו. והיו משועשעים קצת פחות כשראו אותו כעבור כמה חודשים מסתובב בחצר עם שני פועלים ערבים ומחלק הוראות ("הכל התחיל עם שני האחים האלה מוואדי-ערה, שהביאו לו את הסוסים", הם יגידו אחר-כך), אבל כחצי-שנה אחר-כך, כשנכנס לצרכנייה ממש על סף סגירה עם ילדה קטנה על הכתפיים ועם אישה פרועת-מבט, לא ממש צעירה ובכלל לא דומה לילדה, הם כבר היו מודאגים ממש. והאמת, היו להם סיבות טובות; אחרי הכל, לפני הסטנדרטים שלהם גבר - כל גבר - ובטח אחד בגיל של רוסו, כבר מזמן היה צריך לשים עליו רסן.

"שילכו לעזאזל כולם", סינן עכשיו וצודד את פניו בשנית וסקר במבט שטוח את הארבע-על-ארבע הנוצץ הגבוה, שעדיין החליק במורד הרחוב עד שהשתהה בהתרסה מול הבית שלו. מה קלטו עכשיו העיניים הזרות? את מרפסת העמודים הקדמית, את הצפצפה המלכותית הגבוהה, את הבית הישן עם הרעפים השקועים הסדוקים (יונים קיננו בחלל הגג, ובוקר-בוקר שמע את המיית הכלולות שלהן), את החצר העצומה ואת האורווה, את שביל הכורכר שמוליך אל חלקה נוספת.

כמעט שבעים שנה, והוא עדיין מחזיק מעמד, הבית; עיקש ושורדני, לא מתחנחן, ניצב בדיוק על אותו מדרון חמרה מתון עם אותם ארבעה כיווני אוויר, ובאותה זווית נוקשה שבה תוכנן ונוצק אי-אז בשנת שלושים וחמש, בפיקוחו של איזה אדריכל עלום שעבד תמורת שכר זעום בשירות ההתיישבות העובדת.

אין ספק, את המוטל עליו הוא מילא, הבית, ועשה זאת הרבה יותר מדייריו; ומבחינתו אין שום סיבה שלא ימשיך לעשות את המוטל עליו עוד כמה שנים, עד שיתמוטט ויקרוס על בעליו ועל זאת שגרה איתו. ובקצב הזה, של החודשים האחרונים, די מהר היא תבוא, הקריסה הזאת.

ישראל עובדיה, על ארבע, 2010, שמן על בד, 140x180; צילום: דרור גלבוץ

ישראל עובדיה, **מפגש**, 2010, שמן על בד, 140x180; צילום: דרור גלבע

הוא אחז בסוס בשתי ידיו וסקר את החלונות האטומים של המכונית והעביר את לשונו על שפתיו וירק, והבעת פניו לא השתנתה. הוא החליט להתעלם. התעלמות לא תהיה דבר חדש בשבילו; שנים ארוכות טיפח את האמנות הזאת, והיא העניקה לו בתמורה מעט שלוה, ורק בזכותה החזיק מעמד, או ככה לפחות חשב, ובזכות מה עכשיו הוא מחזיק?

הקירח שנהג ברכב הנוצץ האט אותו בהמהום מנוע והציץ ברוסו ובסוס, שעמדו בגדרה זה מול זה, ומבעד למשקפי הגוצי שלו אמד ממרחק את הנכס ואמר משהו לנוסע שליזו. זה עיין בכמה דפים, לגם מכוס הקפה החד-פעמית שהחזיק, וגירד בזקנו, אבל רוסו לא ראה את כל זה מבעד לשמשה האטומה; וגם אילו ראה או שמע, לא היה בכוחו להבחין בין סתם סקרן מזדמן לבין קונה רציני באמת. וגם זה לא היה דבר חדש בשבילו - לא להיות מסוגל להבחין בין סוגי אנשים.

היה זמן שעוד חשב שזה עובד אחרת, היחסים בין אנשים, שהכל גלוי וברור. שגבר, מה שלא יעשה בחוץ, יוכל תמיד לחזור בשקט לבית שלו. זה היה בימים הטובים של משפחת רוסו, כשעוד שהתאמץ לטהר את מצפונו, כמו שילדים צעירים עושים כשהם חושבים ששום דבר יותר גרוע לא יוכל לקרות. אבל הגרוע מכל כבר קרה, וחלק ממנו קרה בגללו, ושנים ארוכות זה ישב לו בראש. ולא רק בראש, בלב, אבל לכולם זה ישב ככה; זמן ארוך מכפי שרצה לזכור הם ניסו לחיות בבית הזה במין הסתגפות כפרית שתטהר אותם - הוא וגידי אחיו ואימו - אבל במקום לטהר אותם היא חנקה את שלושתם, ההסתגפות.

בסוף, שלושים שנים אחרי מה שקרה, היא גמרה בלי לסלוח, אמא שלו. גם בימים האחרונים שלה, כשהמחלה כרסמה לה מבפנים את כל העצמות, אהובה רוסו רשפה מתוך המיטה כמו חתולה זקנה, ולא עשתה לאיש מהם הקלות (הוא שמח שהיא מתה, הוא שמח גם שאבא שלו מת, ששני ההורים שלו מתו, וזה לא היה קל בשבילו הגילוי הזה; ורק מדי פעם, ובייחוד בבוקרי חורף, חשב שאילו רק יכול, היה מחזיר את שניהם לחיים). גידי אחיו ברח עד אוסטרליה כדי לנשום קצת ולשגר משם עצות; ככה זה, כשיושבים עשר שנים באוסטרליה קל לתת עצות, וכשהזמין אותו לבוא לבקר לא ידע אם הם באמת רוצים בזה שניהם. לא פעם אחת כבר תכנן את הביקור אצלו ולא פעם אחת אפילו הזמין בקוונטס כרטיס-טיסה עם עצירת-ביניים ("בהונג-קונג, בסיאול, בבנגקוק, יופי של עצירה נסדר לך, רק תגיד איפה", קולו של גידי התלהט בזהירות מרחוק), אבל בסוף תמיד נמצא איזה תירוץ, באוסטרליה או כאן - איזו מחלה מדבקת של האשה או הילד, הרגל הדפוקה, הכסף שאין, הסוסים - ומעולם לא נסע. בניגוד לגידי, קל לא היה לו אף פעם, ובטח שלא לקום ולעזוב. סוללת עפר נהייתה לו בתוך הגולגולת מרוב שהוא חפר בזה.

ולא שעשה משהו שהוא צריך להתבייש בו. אחרי הכל הוא עשה רק את מה שאביו אמר לו עשרות פעמים לעשות; אבל החץ שננעץ בילד בן השש בבוקר ההוא במטע חדר משנה לשנה עוד אל תוך עורקיו המתארכים, בצבץ מתוך אישוני הגבר שהציץ בו מדי בוקר מתוך המראה, ארב במערות הנחיריים כשביקש לשאוף אוויר. ריח ריקבון זה היה, והוא חלחל והתפשט אט-אט בכל הגוף, חשף את עצמו לפניו כמו איזה סוטה במקומות הכי פחות צפויים.

זוהמה אחת אולי לא מצדיקה זוהמה אחרת, ובטח שלא משחקים מלוכלכים, אבל עכשיו, אחרי כל אותן שנים, העובדות מדברות: באמצע העשור הרביעי לחייו מסתבר שעם סוסים הוא מסתדר לא רע, איתן רוסו. עם בני-אדם פחות.

"לא ככה, בָּארב?" הוא פנה שוב אל הסוס, והסוס החזיר לו מבט וטלטל את ראשו הגדול, ועיניו הלחות עטורות הריסים עקבו אחר הבעותיו המשתנות עם הרוח.

"איזה דבר אתה," רוסו אמר, "יפה ופראי כמו חיה רעה." הוא הרים את ראשו ובחן את ראשו הנהדר של הסוס. לא סתם יפה הוא היה, אלא אחד עם אופי. הוא עצמו למשל, עם הפנים המסוימים שלו, עורר תמיד חשדות, אפילו כשעשה משהו שהיו מאחוריו כוונות ממש טהורות ("פנים של קרימינל יש לו כמו הפנים של האבא שלו, תיכף ומיד רואים עם מי יש לך עסק"), אם כי מתי בזמן האחרון היו לו כוונות טהורות?

הסוס חרחר בהסכמה, ורוסו ליטף אותו בעדינות על הזרובית ומשך את ידו הלאה והסיע אותה לאט לאורך קו המצח הרחב אל בין הנחיריים הלחים, אל הבשר הוורוד העדין של השפתיים, ושב וטיפס לאורך חזית הפנים, אל שערות המצח, אל הכתם הלבן המזדהר שם בין עיניו הגדולות. שתי כפות הידיים שלו היו פרושות על פניו של הסוס ואחר-כך החליקו שתייהן לאורך עורקי הלסת עד לתחתיתה. רגישות של אישה יש לו לסוס הזה, איך שהוא מתמסר. משהו עמוק בראש הגדול התחיל לקשור: איש. ריח-גוף. מגע. אמן בסיסי. שפתיו נענו לאגודל שפישק אותן ופילג את לסתותיו בעדינות, ורוסו הרגיש שזה הרגע הנכון.

באצבעות מנוסות השחיל לתוך הפה את מתג הברזל ומיקם אותו במקומו וריווח באצבעותיו את שתי שפתיו של הסוס לכאן ולשם, בלי שיתקפל העור בזוויות, והעביר את הראשייה מעל לאוזניים הזקופות שהופנו אליו בסקרנות ובחשש. מתג פשוט זה היה: שתי טבעות בצדדים שמחברות את המתג לרסן, והפג עצמו עשוי משני פרקים ויושב בקלות מעל הלשון. מתג כזה נפוץ בכל העולם, אבל בארבע נרתע לאחור וטלטל את ראשו וניסה להיפטר מזה. מבעות התרומם בבת-אחת על אחוריותיו וערבל בפרסותיו הקדמיות את האוויר וחש את הלחץ המתון בלסתות והניף את ראשו מעלה בתמיהה, וקצף החל לתסוס מתוך פיו, מתנוצץ כמו רסיסי זכוכית. רוסו הרים את ידו השמאלית ומשך בחבל בחוזקה והביט לסוס ישר בעיניים והנהן בראשו. "טוב מאוד", הוא דיבר ישר אל הסוס, "יאללה, תראה לנו מי אתה." ולעצמו אמר, בוא נגמור עם זה עכשיו.

הוא דחק את אצבעות ימינו אל הכיס וחפן שם משהו והרים את היד אל ראשו של הסוס והשחיל אותה אל תוך עווית הפה הנסער. לשונו הארוכה השרירית של הסוס התנועה בנוקשות מעל לרצועת הברזל הקשה וגיששה אחר החספוס הגבישי שבין אצבעותיו: סוכר. הוא קלט את זה, אבל הכאב הברזלי המתוק פילח את חניכיו; את לחייו; את הניבים, ופיו נפער בעלבון. רגע אחד היד מלטפת, ורגע אחר-כך בא הברזל הכואב, וכעבור עוד רגע נדחפות האצבעות עם הפרס המתוק. מבלבל ונסער הוא היה, הסוס, ורוסו משך מיד בחבל והולך אותו מתוך פיו לשני סיבובים מהירים בגדרה. בסוף הסיבוב השני החזיר אותו לנקודת ההתחלה, ושם קשר את קצה התבל אל אחד ממוטות העץ העבים ואחז בראשייה, וגישש בידו הפנויה אל תוך הכיס ושלה מתוכו עוד קוביית סוכר או שתיים והשחיל אותן אל תוך פיו של הסוס ולחש לו איזה דבר. אחר-כך התכופף לקרקע וגירד בכפיס עץ חתיכת צואה שנדבקה אל סוליית המגף ומחה את ידו בבד המכנס ורקק אל תוך הכפות.

הוא היה מדע לשני זוגות העיניים שננעצו בו קודם מתוך הרכב שמעבר לגדר, ולא היה מסוגל לסבול את זה. סבלנות להסברים ארוכים לא הייתה לו אף-פעם, וגם ממנו חסכו תמיד הסברים ("אתה תלמד לעשות את מה שאני אומר לך בלי ויכוחים!"). כמו ילדים, גם סוסים צעירים אוהבים שמציבים להם גבולות, עובדה: הסוס לעס את זה. וכשראה את רוסו מתרחק, הפנה את אוזניו ואת פניו ואת צווארו ועקב בעיניו אחר גבו המתרחק וחש שוב ברסן שחוצה את פיו, ולא התמרד: מה עכשיו?

בהליכה מהירה פנה רוסו לעבר המחסן. הרגל הדפוקה הציקה לו שוב והיה לו טעם מתכתי בפה, והוא הרגיש צמא ורעב וחלול מבפנים, ולא בלי סיבה: אחרי הוויכוח הארוך של אתמול בערב באמת לא אכל. במחסן אין איזה משהו לנעוץ בו שיניים, אבל יש עבודה שצריך לגמור. הוא נכנס וסקר את הציוד ורגעים ארוכים התלבט, ולבסוף בחר אוכף דק וקל, היקר מכולם. מעור של חזיר הוא היה עשוי, האוכף היפה הזה, ושקל רק קצת יותר מקילו, והוא העביר את כף-ידו על העור החלק השמנוני ומישש את באצבעותיו את תפרי העור החיצוניים והפנימיים: הכל עשוי טיפ-טופ, בעיבוד משובח, בלי קמטים או גלים. עם אוכף גרמני אתה יודע למה לצפות.

היתה תקופה שהחרימו מוצרים גרמניים במושבה, רשימה ארוכה של חרמות הייתה להם כאן בזמנים הקשים ההם כשהכל נראה אבוד וכולם היו רגזניים וחסרי סבלנות, אבל היום כל אחד מתגאה באאודי שלו או בבה-אם-וה, בסימנס או בבאוקנכט, העיקר שיהיה גרמני. הוא התגאה באוכף.

הוא חזר והתקרב והניח את האוכף על גבו של בָּאָרְב, בלי שמיכה מתחתיו, ויישר את כנפות האוכף משני צדדיו ורכן לצד בטנו של הסוס ומיהר לקשור סביבה את רצועות החבק והעביר את משקל גופו אל הרגל הטובה שלו והזדקף. אחר-כך החליק שלוש אצבעות לאורך חוליות צווארו של הסוס ותחב אותן ברווח שבין הגבנון העדין לבין ראש האוכף ובדק גם לרוחב הצלעות עד לנקודת הכליות הרגישה והרפה. הוא צעד בזהירות לאחור ובחן את הסוס, עד שעניו קלטו את פס האור הדק העובר לאורך גבו. כן, אולי זה לא הכי כלכלי כרגע, אבל מגיע לו אוכף כזה, לממזר היפה הזה, ועם הזמן הוא יקבל גם את צורת הגב המלאה, האוכף.

הוא מתח והידק עוד את רצועת החבק על בטנו של הסוס, ובָּאָרְב התחיל שוב לזוז. הוא פסע קדימה ואחורה באי-נחת, אבל רוסו לא הפסיק. בארבעים ושש שנותיו כבר הספיק ליפול כמה וכמה פעמים מסוסים, והוא ידע שהדבר הכי גרוע זה אוכף שנפתח ומחליק; בייחוד זכר את הפעם ההיא לפני כמה שנים, כשיצא לבדו עם ג'וני-בי-גוד מזרחה בכיוון השדות ונחש חצה פתאום את שביל העפר, וג'וני-בי - ככה הוא אהב לקרוא לו - שהיה כבר זקן ובעל מזג רך-מזג וסבלני, הרגיש שמהו מתחנך ברגלו ומיד התחיל להשתולל ולבעוט בטירוף. אינסטינקט הישרדות זה היה, הגנה מפני טורפים שתיכף ינסו לקרוע לו את הבשר הרך של הבטן. ככה עובד הראש של הסוס: לבעוט ולנסות לברוח, להעיף את הדבר המתועב מהבטן, עד שתחלוף הסכנה. והייתה עוד פעם אחת כאן במכלאה, כשזוג מכרים מהגליל שהחליטו לנסוע בפסח לחופשה במרוקו אפסנו אצלו לתקופה סוס הרבעה ערבי אצילי, והסוס שהיה מיוחם ודרוך כמו מיתר הכניס ללחץ לא רק את כל הסוסות והסוסים באורווה, אלא גם את רוסו עצמו. מזג זועף כלפי סוסים אחרים הוא סימן ההיכר של סוסים מהסוג הזה, ובאמת לא פעם אחת ולא פעמיים ראה אותו בועט בשתי רגליו ישר לתוך הפנים של אחד הסוסים האחרים, ולכן החליט לסגור אותו בתא, שיתבודד ויירגע קצת, הטרוריסט, אבל בכל פעם שהעבירו את אחת הסוסות המיוחמות לגדרה חשף הסוס המרוגש את שיניו העליונות והתרומם בתאו והתיז את זרמתו לכל עבר.

"לא חבל על החומר?" צעקו עליו באסיל ומג'ד, "יש אנשים שבידיים שלהם היו אוספים את זה מרוב שזה יקר, ומכניסים עם היד בעצמם לסוסה." אבל רוסו כדרכו התעקש: יקר או לא יקר, הוא ורק הוא יחליט מתי ואיך זה יקרה, לא הסוס.

באותו יום אחר-הצהריים העיף אותו הסוס ההוא, שקראו לו "רוקי", ישר אל הקרשים של הגדרה, ורק במזל הראש שלו לא התרסק. הוא עף ונחת על צדו, כל משקל גופו על הרגל השמאלית הדפוקה ועל זרוע שמאל, ועשר דקות אחר-כך, כשניסה להתאושש, הרגיש שהכל

מסתחרר סביבו ושזרועו נעשית נוקשה מרגע לרגע. לילה ארוך ומעצבן הוא בילה אחר-כך במיון של "הלל-יפה" עם זעזוע-מוח קל ושבר במרפק, ובזה הסתכם ליל-הסדר שלו באותה שנה. מי שמתעקש להתיישב על סוס מיוחם כנראה הגיע הזמן שיבין משהו על הטיפשות של עצמו. כמעט חודשיים אחר-כך הוא המשיך להסתובב בחווה סביב הזנב של עצמו כמו נכה, רגזני וחסר-סבלנות, מושך אחריו את רגל הפלטינה הממוסמרת, והיד המגובסת תלויה בתחבושת אלסטית על צווארו, הכל בגלל הסוס הערבי המשוגע והעצם המחורבנת שסיברה להתאחות.

באסיל ומג'ד, שידעו שסוסים ערביים זה השיגעון הפרטי שלו, ניסו לעזור לו לא רק עם הסוסים אלא גם עם הבגדים, אבל לא יכלו להתאפק. כן, אולי רק עכשיו הוא מבין את מה שאצלם כבר מזמן הבינו: כל אחד שחושב את עצמו חזק, מגלה בסוף שיש מי שחזקים ממנו, ככה שבמקום להסתובב עם האף באדמה ינסה לחשוב, אולי יצא לו משהו מזה.

ובאמת, כמעט שנתיים וחצי לקח לו להבין שהם צדקו, ושהיה גם יתרון סמוי בתקופת הצליעה והגבס ההיא, שכן באותם בקרים ארוכים שנאלץ לשבת במרפסת האחורית, ובהמתנות המייגעות לביקורת אצל האורתופד בקופת-חולים, החל לנבוט במוחו הרעיון: למה שלא יגדיל את החווה הזעירה שלו, שמנתה פחות משמונה סוסים, לחוות-טיפולים בינונית עם מקום לאחזקת סוסים פרטיים ופנסיון ואורווה נוספת להדרכה עם שיעורים? כן, חווה-טיפולית מפולסת עם רמפות ובלוי מדרגות, כזאת שתאפשר עבודה עם נכים. אחרי הכל, אם יש שני דברים בארץ הזאת שלא צריך לדאוג להם שייעלמו, זה הימורים ונכים, ובשניהם היה לו העונג המפוקפק להתנסות. זמן-מה הוא התאפק לא לחשוב באופן מרושע, אבל זה לא הצליח לו: מספיק מלחמה קצרה אחת כמו זאת שהוא השתתף בה או איזה מבצע צבאי כושל, כדי לסדר לו עבודה לשנים. וגם האולימפיאדה, אם חושבים על זה ביושר, ההישגים הכי גדולים שנרשמו לישראל, איפה הם היו? במסלול המאה מטר? בקפיצה לגובה עם מוט? לא ולא. באולימפיאדת הנכים, זה איפה שהם היו. אז למה שלא יתאמנו קצת אצלו, הנכים.

ובכל-זאת - הוא תלה בָּאָרֶב שוב את מבטו - הבוקר זה מקרה לגמרי אחר; הבוקר לא מדובר בסוס זקן ונינוח כמו ג'וני-בי וגם לא בסוס הרבעה מטורף כמו הרוקי ההוא, אלא בסוס המסוים הזה, בָּאָרֶב. סוס ערבי צעיר בן שלוש בקושי, עם בעיה של קשב וריכוז וגם עם טראומה, ומניסיונו ידע שפחדים ישנים לא מזדרזים להיעלם. זה סוס שסותב עליו סיפור, הוא חשב, זה סוס רגיש שצריך להבין את השפה שלו ולהקשיב לו טוב-טוב לפני שנוגעים לו בפצע. הפוך-על-הפוך הוא יצטרך לעבוד עם המופרע הזה, להיות עדין ונוקשה ביחד, ללטף אותו ביד אחת אבל לא לוותר לו ביד השנייה. שנים של ניסיונות וניסיונות-נפל עם כל-מיני סוסים עברו עליו עד שהגיע להבנה שלפעמים כל מה שצריך זה אמון וסבלנות; סבלנות היא המפתח לגלות את המקום המסוים בגוף של הסוס שבו מתחבא הזיכרון הרע. אמון? עדיין לא. עדיין הם לא סומכים מספיק זה על זה. ומלבד זה, אחרי הלילה הרע שעבר עליו, הוא הרגיש שהוא על הקצה.

הוא נעמד ליד בָּאָרֶב ברגליים פשוקות ונשען ביד אחת על הגוף החם ומישש שוב את הפרווה הרכה לאורך צווארו, וכעבור רגע כבר נאחז בשמאלו בכתר האוכף והעביר את משקל גופו אל הרגל הטובה ומשך את עצמו למעלה והתיישב שם בזהירות, רגליו מפושקות להקל את הלחץ, אבל גבו נוקשה. מילה הוא לא דיבר אליו, אבל בָּאָרֶב חש בו נוכח מעליו, משתרר. הוא הסיט את אוזניו לאחור: "מה האדון רוצה?"

חיוך סדק את הפנים השחומים; אינטליגנט, הממזר. מוקדם מכפי שתכנן היא באה לו השאלה הזאת, מה באמת הוא רוצה? היה דבר אחד בלבד שרצה כל השנים, אבל גם אם זה יעלה

לו בחייו הוא לא יוכל להגיד את זה. יש לפניו יום שצריך להרוג, ארוך ומלא מטלות, אבל יותר מהכל התחשק לו עכשיו לתקוע את שני עקביו חזק בצדי הצלעות ולהדהיר את הסוס החוצה אל השדות. הוא לא רצה לחרבן עכשיו את העניין, אבל קשה היה להתאפק.

בָּארב לטש את עיניו דרך שער החצר הפתוח, אל המקום שרגע קודם עוד עמד בו הג'יפ. אוחזניו התנועעו בעצבנות לצדדים ולאחור והוא רקע בפרסותיו והניד בראשו בקוצר-רוח והגידים שלאורך רגליו רטטו בעצבנות. הוא קלט את התכונה ועקב אחר הקולות ושאף אל נחיריו את הריחות המוכרים ואת ריחו החדש החריף של האוכף. פיקות ברכיו נשאבו מעלה, עגבותיו התרחבו, פרסותיו ניטעו באדמה והוא חש את שוקיו של רוסו נוגעות בצלעותיו, ואת הרגליים הארוכות השריריות משתלשלות מגבו ונצמדות אליו משני עבריו, ואת עקביו של רוסו נלחצים אל צדי בטנו, ורגע לפני ששמע את הוראת ה"קליק" התחיל לדהור בפראות. הכיוון הכללי שלו היה השער, והוא דהר אליו במהירות מסחררת והמשיך בדהרה פראית ועשה הקפה אחת בגדרה ואחריה עוד הקפה, עד שנעצר פתאום והתחפר ברגליו האחוריות חניק למעלה וערבל את רגליו הקדמיות באוויר והסתובב בבת-אחת הצידה בכעס, ועוד לפני שהספיק לייצב את עצמו ולהישען קדימה, התגלגל רוסו ממרומי האוכף והוטח אל האדמה הקשה היישר על גבו.

שניות ארוכות עמד הסוס מעליו, וכל גופו רועד מפחד ומשמחה. הוא ידע שמחכה לו עונש, אבל הפיתוי לחופש היה חזק ומתוק מהפחד הזה. רוסו בלע את רוקו ונשימתו נעתקה; האוויר צבט לו בחזה כשניסה לנשום; מכה רצינית הוא חטף, והפעם לא רק ברגל אלא גם מאחור באזור הצלעות. הוא צמצם את עיניו בכאב ושמע מעליו את חריקת העור של האוכף הריק וגם צליל מוכר של משהו שהולם בקרקע, וכשהרים את ראשו והסתכל קדימה ראה סמוך מאוד אליו את שתי הפרסות. הוא ידע מה מחכה לו. פתיל קצר היה לו, לממזר היפה הזה, והוא ידע גם שהפעם באמת מגיע לו עונש חריף ועמוק ושכל תנועה פתאומית מיותרת עלולה להתפרש עכשיו שלא כהלכה; די בתזוזה קטנה להבהיל את הסוס, והוא יתרומם אז על רגליו האחוריות וימחץ לו את כל הפרצוף.

בָּארב רטט ונשף אוויר מנחיריו, וכל שרירי רגליו רעדו. הוא פלט מנחיריו סילונות אוויר והפשיל את שפתיו וחשף את שיניו הצהובות וניכר בו שהוא עלול להתרומם פתאום ולבעוט. ממרחק, על רקע אור הבוקר המציף את החצר, נראו האיש וסוסו כשני גושים כהים, לא-מתואמים, שתי ישויות זכריות שמכניעות זו את זו. לידם, על גדר-העץ הנמוכה התמסרו שתי לטאות לשמש, וממרום הצפצפה הכסופה השמיע הנקר את תיפופו בסדרה של נקישות כפולות, ופיסות קליפה שגורדו מן הגזע נשרו לאדמה. תרנגול שעניו צהובות-זרחניות הידס מכיוון מדשאת השכנים וחצה את החצר והתקרב כדי לצפות במחזה, אבל בָּארב עדיין עמד מעליו ולא זז.

הוא שמע עוד טרטור מכונית שעוברת ברחוב וקילל בשקט, שרק לא יגיעו אלה ויראו אותו ככה עכשיו, וחש את הנייד שלו רוטט ומצלצל פתאום בכיס המכנסיים הקדמי (גידי מאוסטרליה? משלוח העצים? הבנק? נוגה?) והרגיש את החול חמים ונוקשה תחת גבו וגם את מדקרות הכאב שהקרינה אל רגל הדפוקה החוליה שנפגעה בגב. הוא ידע שאין לו סיכוי וסדק את עיניו וחיכה, והשניות נקצבו עם פעימות ליבו.

תמים אסדי
שער: תמים האסדי

הכרמל עוף הפניקס الكرمل طير الفينيق

אש! מספיק לך, אינך שבעה?! במה חפצך?! רוצה שהבריות יעלמו?
يا نار بكفيكي ما عدتي تكفي شو عاد بذك هالبرايا تحنفي
אנשים מתו, אבנים החלו לבכות את העץ! עשן שחור מלא שמים, עד מתי?
ماتوا البشر، صار الحجر يبكي الشجر والجو من دخان أسود ما صفي
אש! מדוע העשק? למה יצר הנקם? החמרת בשפוטך ללא טפת רחמים,
يا نار شو هالظلم؟! ليه طبعك عذر؟! يا قاسيه بحكمك ما كنتي موصيه
גחלך נודף שנאה אשר נסחטה מלבבו, הוא קם, התעורר משנתו לאחר שנרדם.
جمرك لهب أحقاد من قلبو عصر هب وصحي من غفوتو كلما غفي
מדוע תכלי אדם? למה תעורי איש ממראות נוף מרהיב, מטבע מקסים?
ليه تقتلي الإنسان؟! ليه تعمي البصر عن صورته جلوه من طبيعته مرهفه؟!
הכרמל התאבל וקרע בגדו מיגון. מבכה אלון ענפיו המצלים,
كرملنا حد وقد ثوبو وانقهر ببكي على صنوبر غصونو مهيفه
מתאבל על קו צפורים, על קסמי נוף, מבכה יחמורי פרמל, מחבקים בקשרי אהבה,
ببكي ع عش الطير، عا سحر الصور ببكي على غزلان الفه مالفه
סופד לנשמות, המצפות לבואן של עונות רויות הבטחות שלא יתגשמו.
ببكي على ارواح موسمها نطر أحلام معها كل وعد ما كان وفي
אש! כמה דורות טמנת באדמה, קוברת מתים ושמחה לאיד?
يا نار كمن عمر بالأرض إنقبر بنقبري الميت وفيه بشتفي؟!
לו שלט האדם בגורל. אש! יזעק, "הסתלקי!"
لو كان للإنسان سلطه ع القدر يا نار نب الصوت: "لازم تننفي"
למרות אמונתו, הגורל כבר פסק, אומר דברי חכמה, ומדבר פסוקי בינה.
مع إنني مؤمن، والقدر كموصدر هالحكمه بحكيها، وبحكيي معرفه
בן אדם, האש ככל שתגבר ותשרף, גורלה שתחדל ותדם.
النار مهما تهب وتحرق يا بشر مصيرها ترمد، وإلا تننفي
הכרמל עוד יחזור לאביב ועוריו, ויקים לתחיה את עוף הפניקס.
والكرمل يعود يربيعو المتكر حتى يجدد للحياة طير الفينيق
ושוב יחגג העולם את תחית האביב.
والدنيا في عودة ربيعو تحنفي

04.12.10

מערבית: עומר מסאלחה תרגמה: עמר אמין מאלח

יעקב חפץ, משחורה, 2010, מיצב בגלריה באורנים מתוך שחזורים; צילום: בועז לניר

משה יצחקי

סונטת היער השחור

כְּשִׁיבּוֹא הַגֶּשֶׁם הַגָּדוֹל עַל הָאֶפֶר וַיִּשְׁטֹף, יָנוּעַ סַחֵף הַמָּוֶת
אֶל הַיָּם וַיִּגְרֵף, לְהַעֲיֵד, עַל הַחוּף לְחַשֵּׁף אֶת שְׁנוֹתָר,
אֶת שְׁהַתָּר, אֶת שְׁמִפְקָר בְּאֵשׁ, תָּמִיד.

כְּשִׁיבּוֹאוּ מַיִם רַבִּים עַל הָהָר, לְחַלְחַל בְּעוֹרְקֵי אֲבֹן הַגִּיר,
לְעוֹרֵר וּלְהַעֲיֵר אֶת שְׁנַרְדָּם, אֶת שְׁנַדָּם, אֶת שְׁדָמָם עַת עָלָה
כָּל שְׁעָלָה בְּעֵשׂוֹן שְׁוֹעֵתָם לֹאֵל, כְּעוֹלֵת הַשְּׁעִיר וְהַקָּדִים, וְכָלָה
בַּיַּעַר שְׁהַאָדָם וְהַשְּׁחִיר בְּנִשׁוּף הַשָּׂדִים רוּחַ קָדִים לְעִזְאֵזֵל.

בְּלִילָה בָּא הַגֶּשֶׁם הַגָּדוֹל עַל הַכְרָמֶל הַנֶּרְאָה וְשִׁטֹּף, נִפְתָּחוּ
עוֹרְקִים, חִלְחְלוּ הַמַּיִם לְהַנְבִּיט זְכְרוֹנוֹת, לְהַדְלִיק אֵשׁ, שְׂבִיב
אֶהָבּוֹת נוֹשְׁנוֹת, הַבְּהוּב גַּחְלִילִית בְּסַבֵּךְ הַנִּסְתָּר בֵּין אֲלוֹן
לְאֵלָה, בֵּין קָדָה שְׁעִירָה לְסִירָה קוֹצְנִית. וְצָמָא, אֲנִי לוֹחֵשׁ

כַּגַּחַל: אֶפְשֵׁר כְּמוֹ אֵז לְנִגֵּס בְּתַאֲוָה עַתִּיקָה בְּעוֹגַת הַיַּעַר הַשְּׁחֹר,
אוֹלֵי נַעֲשֶׂה הַלִּילָה מַעֲשֶׂה, הוֹוֶה לְעַתִּיד, כְּמוֹ הַגֶּשֶׁם הַמְנַבִּיט,
הַמּוֹרִיק אֶת הָהָר שְׁהִיָּה, שְׁהִיָּה גַם אַחֲרֵינוּ, תָּמִיד.

בעקבות השריפה על הכרמל חנוכה תשע"א

משה יצחקי

עולת הכרמל

הרוח נשא את האש
למים כלה הכוח
אוטובוס התך
שבילים שומרי ילדותי
בוערים בפח יער מלבן,
גצים נופלים מענן
על קבר הורי,
הפיח הופך את העיר
ומשחיר. קיר נוטה
לפל. ריק בבית.
מזנדה מתמלאת זכרון,
עצים מתים זוקפים
קומתם מצבות
צפורי פחם צוללות,
להבות נוסקות
לשמים ריקים.

בלילה בו התכו שירי
חנכה, מלים של חג
מתות נשרו בערפיח
על כרמל נעורי
באו לשונות האש
גחו מתוך השחור
לגרש את האור

חנוכה התשע"א

משה יצחקי

עוד גלויה רומנית – מדרש יוסף חי

בְּאֶחָד מִפְתוּלֵי רְחוֹב הַנְּמָלָה בְּעִירַת נֶפֶשׁ
הַמְכֻנָּה פְּנִינַת הַקְּרֶפְטִים, שְׁאַלְנוּ עַל מְקוֹם לִינָה.
אֶל מִרְפֶּסֶת עֵתִיקָה בְּקוֹמַת בַּיִת עֲלִיוְנָה הַגִּיחָה
יּוֹלִיָּה, עֲטוּפָה מְגֻבַּת קֶטְנָה, נִחְבָּאת אֶל הַכְּבֻסִים.
יּוֹלִיָּה הוֹשִׁיטָה זְרוּעַ לְבָנָה לְסַלֵּק עֲנִנַת עֶשֶׂן
פּוֹרַחַת בְּאֹר הַזְּרוּעַ, הַתְּנַצֵּלָה רַכּוֹת וְאִמְרָה:
זֶה עֵתָה חֲזַרְתִּי מִהַדְרָךְ, אֲשִׁים מִשְׁהוּ עָלַי
וְאֵרֵד לְעֵזֶר, וְשׁוֹב הַתְּנַצֵּלָה עַל שְׂאִינָה
מִסְפִּיק זְרִיזָה בְּמַצּוֹת הַכְּנֶסֶת אוֹרְחִים.
אֵל תִּמְהַרִּי, הַשְּׂאֲרֵי נֶשֶׁם, עוֹד קִמְעָה, כֵּן,
כְּמוֹ שְׂאֵת עַל הַמִּרְפֶּסֶת, מִלְמַלְתִּי בִּינֵי לְבִינֵי,
וּמְחַשְׁבוֹתֵי נִדְדוֹ לֵאשֶׁת פּוֹטִיפֵר שְׂאֵחָזָה בְּכַתְנֹת
יוֹסֵף. וְלֹא הִבְהֵר בְּכַתּוּבִים, אִם רַק חֲצִי תִאֲוֹתוֹ
וְתִאֲוֹתָה נּוֹתְרוֹ בִּידָה.
מִפְּרָשִׁים גּוֹרְסִים כִּי הַצְּדִיק, לֹא עָלִינוּ,
צָעַק לָהּ: 'בְּגַדִּי!' אוֹלִי
כְּשֶׁתֵּרֵד יּוֹלִיָּה אֲלֵינוּ לְבוּשָׁה לְהִרְאוֹת
אֶת הַדְרָךְ, אֲלֵמֵד אוֹתָהּ אֶת הַמְּלָה
'מְלַבּוּשׁ' בְּעֵבְרִית וְאִמְרָ לָהּ בְּרַכּוֹת:
הִנֵּה, בְּגַדִּי!

מסע שורשים לקרפטים, ספטמבר - אוקטובר 2010

נִיר מַעֲיִין

*

קו אֶחָד שֶׁל רוּחַ -
כְּדוּר יָרֵק מֵתוֹק
בְּתוֹךְ חֶלֶל אָדָם וְרַךְ

קַעֲרָה כְּחֹלָה, שְׂמֵלָה סְגֵלָה
שֶׁקֶט, רַגְלִים זְעִירוֹת חוֹפְרוֹת
בְּאִבְקַת אֲדָמָה

מִבֶּט שְׂקָדִי,
שׁוּם כְּנֹנֹת.
שְׁעָרוֹת דְּקוֹת מִתְנַכְּפוֹת
עַל עוֹר בְּהִיר,
עֶרְף וְלַחֵי בְּהִיכָה -
מִתְגַּלּוֹת שְׁפִתַיִם כְּעֵין
תוֹךְ הַתְּאֵנָה

שיער

כרטיס הטיסה לאמסטרדם נלקח כבר מסוכנת הנסיעות החביבה עלי, תמר. היא הבטיחה שהעונה מושלמת לעוד ביקור בעיר הציורית. היא לא יודעת שהביקור הזה הולך להיות ארוך לאין שיעור. אבל לא ארוך כמו השיער שהולך להיגזר עכשיו.

שיער אף פעם לא היה עניין בשבילי. לרוב אני הולכת, עושה את שעושה ולא מתחרטת. גם לא כשהייתה לי כמעט קרחת כזאת קצרה בכיתה ח' ונראיתי כמו ילד.

חשבתי לעצמי ללכת לאורן, הספר שלי מהיום שהגעתי לחיפה, ולספר שאני עוזבת, שהוא עושה לי תספורת אחרונה ואיתה אני נוסעת לאמסטרדם. וכך היה. בשתיים התייצבתי אצלו לתספורת אחרונה. הוא שאל אם אני רוצה משהו מיוחד, עניתי שיחשוב אמסטרדם ויספר אותי בהתאם.

השיער שלי לא בעייתי. במקומות מסוימים הוא קצת גלי - בערך מאמצע הראש עד לקצוות, במקומות אחרים חלק. לפעמים קופץ ולפעמים אפשר לראות יותר תלתלים. הצבע שלו לרוב כהה פרט לפעם ההיא בכיתה י"א שהתחפשתי לגזל, כך שנאלצתי לחמצן לצהוב. בעצם, אולי כן קצת בעייתי, יש לו לפעמים רצון משלו. לרוב אני משתלטת עליו. ג'ל כשקצר, קרם לתלתול כשארוך, ואם לא - מסתפרת.

צבע שחור מתחיל להימרח לי על הקרקפת. זה קר ושורף. השיער שלי כבר רגיל לתחושות האלה, מאחר שהוא נצבע מגיל שש עשרה בערך. אך אין זה אומר שהוא גס או סבוכ כמו שיער סינתטי בפאה זולה, שמנסים להעביר בה את היד ואי אפשר. חלילה. אני מתבקשת להישאר עם הצבע חצי שעה. יותר מדי זמן בשבילי, פחות מדי לצבע.

הזמן עובר בעצלתיים. אורן מציע שאשב תחת המחמם, המכשיר שממנו יוצאים אדים ותוך עשר דקות הצבע משתנה ומוכן. אני קצת חוששת מהמכשיר הזה, הוא מרגיש לי אלים מדי לשיער הדליל והדק שלי, אבל לא מוותרת ומחכה חצי שעה כמו שצריך, בלי קיצורי דרך.

אני שמה לב שהצבע מתחיל לטפטף לי על המגבת. שונאת כשזה קורה - צריך לנקות את העור ולרוב הצבע נשאר לו שם בנוחות עד למקלחת הרביעית אחרי הביקור. לפחות הטפטוף הוא סימן שעבר הזמן. אני מתיישבת ליד כיור השטיפה. הבחור מורה לי להישען אחורה. הוא אווז בשערי הארוך וחופף אותו פעמיים. בפעם הראשונה בלי מרכז ובפעם השנייה עם. אני אוהבת את הריח הזה, ריח של פריחה המונית ולא מוגדרת כזו, שכל הפרחים בה צומחים בבת אחת מן האדמה היגעה.

מכיוור השטיפה אני עוברת לכסא התספורת. מנסה לנגב את שיערי עם המגבת, אך הוא ארוך מדי וסבוכ מדי. אני מנסה לסרק את השיער ולא מצליחה. מעבירה יד בשיער הרטוב

וקצוות ממנו נשארים בידי. "אורן, מה עושים עם הנשירה הזאת?" אני שואלת, "יש לי תכשיר חדש במיוחד בשביל זה. עניין של חוסר בויטמינים וקרקפת מגרדת, נכון?" "מדויק, אבל אין לי כסף עכשיו", אני עונה לו ומנסה להימנע מעוד הוצאה מיותרת. "לא משנה, תשלמי כשיהיה". "בסדר", אני עונה וחושבת על כך שלא אהיה בסביבה...

אורן מסתכל עלי וצוחק: "אז מה נעשה הפעם? חשבתי על שחור למעלה ומלמטה צורות של פרפרים בגוונים ורודים". אני צוחקת על הדמיון הפורה שלו כשמדובר בשיער שלי. "אורן, אל תשכח שאני צריכה לעבוד, זה צריך להיראות מכובד קצת". "סמכי עלי, יהיה בסדר". מכירה את המשפט הזה טוב מאוד – לפני שנתיים רצה שאדגמן לו בתצוגה והתספורת שלי הייתה מדהימה: הצבע היה שחור מנצנץ, בוהק מכל זווית של המצלמה, מסודר בצורת מוהיקן ארוך כך שכל החלק באמצע עומד והשאר שוכב כאילו לא נמצא. על הבמה זה היה משגע, אחרי שחפפתי אותו, נדמה היה שבקושי נשאר לי שיער. הייתי אובדת עצות. התקשרתי אלי באותו לילה ואמרתי שאין לי מה לעשות עם השיער הזה. כמו עכשיו, גם אז אמר "אל תדאגי, סמכי עלי. קפצי בבוקר למספרה ואני אסדר לך אותו".

אורן מתחיל במלאכה. את השיער הוא מקצר כך שיגיע עד לכתפיים. הוא מרים אותו, לוקח מסרק ועושה שביל ישר מאוזן לאוזן, מרים את החלק העליון של השיער ועם מכונת התספורת הוא מכסח את כל חלקו התחתון. אני רואה קווצות ארוכות נופלות על הרצפה וצוחקת בקול גדול ללא פחד. מנסה לתפוס קווצת שיער כזו בדרכה לרצפה ולא מצליחה. אחר הוא לוקח תער מושחז, ובעדינות מתחיל לצייר על הקרקפת שלי פרפרים בכל מיני גדלים, איי שיער שסביבם קרחות. אני שומעת את התער בא וחוזה בקרקפת ומצטמררת מעוצמת הקול – מכשיר מאוד קטן עם קול מאוד גדול. את הפרפרים הוא צובע – אחד בוורוד שצועק, אחד בצהוב מסנוור, אחד באדום לוהט ואת האחרון בכתום מפתה. כך יוצא שאם אני מפזרת את השיער הוא שחור, וברגע שאני מרימה ואוספת אותו מתגלים הפרפרים שלי, הפרפרים שיש לי בראש.

בחמש דקות אורן עושה לי פן חלק. אני אוהבת פן חלק. אוהבת שהשיער נראה כמו מקלות שנופלים בזה אחר זה בלי מאמץ, כמו אצל הסינים. להעביר יד בשיער הופך להיות כמו לנגן בפעמוני רוח. אומרים שזה גנטי השיער הזה שלהם. מעוררת קנאה הגנטיקה הזאת. הוא גוזר לי את הפוני בצורה א-סימטרית כמו שאני אוהבת, שלא יהיה שווה. בסוף, הוא מסיר ממני את השערות הקטנות עם אוויר חם וזה נעים לי כי קר בחוץ.

אני מביטה במראה ומחייכת. מסובבת את הראש משמאל לימין ומימין לשמאל והשיער מתנפנף לו. אני מרימה את השיער ונגלים לי לראשונה הפרפרים הנפלאים והצבעוניים. אני מעבירה את ידי עליהם, בעדינות, מפחדת למחוק להם את הצבע למרות שידעת שזה לא יקרה. הידיים פוגשות פרפר וקרחת קטנה שבקושי מורגשת. עוד פרפר ועוד קרחת עד שסיימתי את כל החלק התחתון של הראש.

עכשיו אני מוכנה להיות פרפרית באמסטרדם. מוכנה לחופש, לצבע, להתנסויות, לקור, לקולות, למה שיבוא. אני מוכנה.

תלוש

אתה תלוש.

יושב באוטובוס בין עיר לעיר ולא יודע לאן אתה שייך עכשיו – למקום ממנו באת או למקום שאליו אתה נוסע.

המחשבות נודדות אחורה, בניגוד לכיוון הנסיעה, עד שהן מגיעות אליה, לשיחה איתה. שוב החלטתם להיפרד. שוב החלטתם שהפעם זה לתמיד. אתה מרגיש את המילים שאמרה עולות בלחיים, מתנקזות מתחת לעיניים.

שתקת אז, אתה שותק עכשיו.

רגע לפני הצפה אתה עוצר, מסיט את המחשבות לכיוון השני ומנסה לדמיין מה יהיה מחר, אבל כל מה שאתה מצליח לראות זה את עצמך, יושב על המיטה בחדר ולידך פעורה תהום. אתה מגיע למבוי סתום ומבין פתאום, שהמקום היחיד אליו אתה שייך, כנראה, הוא הנסיעה הזו.

העולם, כמו תמונה ממסוגרת, נע אחורנית מעבר לחלון, צבוע בצבעים חיוורים וחסרי תכלית. האוטובוס עוצר בתחנה האחרונה. אתה יורד. מתחיל גשם.

נִיר מַעֲיִין

יֵשׁ לִי תִלְתְּלִים
וְשֵׁן אַחַת בּוֹלְטָת
אֲנִי כּוֹתֵב כְּדֵי שְׁתַּדְּעוּ
שְׂאֲנִי בֶן אָדָם אֲמַתִּי.
לְאֵלוֹ הַקְּרוּבִים אֵלֵי אֲוִלִי זֶה מִכְּרִיעַ -
הַשֵּׁן, אוֹ לִיְתֵר דִּיּוּק
הַעֲקִימוֹת הַזֹּאת.
הֵם אוֹמְרִים, אֲוִלִי
תִּגַּשׁ אֶל הַרֹפֵא הַמִּיֶּשֶׁר
לְפִי נְשָׂה.
לְפִי נְשָׂה אֲנִי מַעְבִּיר אֶת לְשׁוֹנִי
עַל פְּנֵיהַ הַחֲלָקִים
שֶׁל הַשֵּׁן שֶׁיֵּצֵא מִן הַשׁוֹרֶה
וְנִזְכָּר בְּאָדָם שֶׁלְעוֹלָם לֹא אֶהְיֶה,
וְנִזְכָּר בְּאָדָם שְׂאֲנִי.

איתמר פרנס, ללא כותרת (בעקבות חצר המשוגעים של גויה), 2010, שמן על בד, 120x90; צילום: דרור גלבוש

איתמר פרנט, **דיקון עצמי**, 2009, שמן על בד, 80x100; צילום: דרור גלבוץ

איתמר פרנט, **Lap Dance**, 2011, שמן על בד, 120x90; צילום: דרור גלבוץ

ישראל המאירי

מתוך עיבוד למחזה מעבר לגבולין מאת י.ח. ברנר

מעבר לגבולין

מאת י.ח. ברנר

עלילת ההצגה מתרחשת במסעדה/בית-קפה יהודית, בגטו היהודי במזרח לונדון ב-1907. המחזה נכתב והתפרסם באותה שנה בכתב-העת שברנר הוציא לאור בלונדון, 'המעורר'.

על המחזה והעיבוד:

ברנר כתב את מעבר לגבולין בשהותו ב'וויטצ'פל' שבלונדון לאחר שנמלט משרות כפייה בצבא הצאר ברוסיה. בלונדון התפרנס בקושי כסדר בבית דפוס עברי והמשיך לכתוב עברית. פרטים ביוגרפיים אלה ניכרים בגיבור המחזה - יוחנן, הסופר הצעיר, בן דמותו של ברנר, וכן בדמות 'האחר' או הכפיל המסתורי שלו, אליהו.

במרכז המחזה סיפורו של יוחנן הסופר והקונפליקטים הארוטיים, המשפחתיים והחברתיים-לאומיים שהוא נחשף אליהם עם הגיעו בחברת חברו המוזר אליהו ללונדון, למסעדה שפתח שם אחיו הבכור. האח, חיים יהודה, מטופל בבת ה'יוצאת לתרבות רעה' - ציר עלילה המבליט את השבר הדתי של המשפחה והדור כולו. אחותם, רבקה, זנחת על ידי בעלה ה'אינטליגנט', הבורח לניו יורק, בעוד יוחנן הנגוע בשחפת נכשל בניסיונו לשקם את יחסיו עם אהובתו לשעבר, ונתלה בבשורת החסד והאהבה שמביא עמו אליהו. ברנר כתב את המחזה - הדיאלוגים ואף הוראות הבמה המפורטות - בעברית, בתקופה שכלל לא התקיים 'דיאלוג' או שיח כלשהו בעברית [רק ביידיש], וכמובן לא היה זכר לתיאטרון עברי [יותר מעשור לפני 'הבימה' ו'הדיבוק']. שפתו המופלאה בעייתית אפוא לאחזני קהל התיאטרון של היום. המחזה עצמו ארוך מאוד, מסועף ומפותל בעלילות משנה ועשרות דמויות.

העיבוד הנוכחי מבקש להבהיר, להגמיש ולחדד את הדיאלוגים, ותוך כך לשמר את הניחוח הייחודי של שפת המחזה. מבחינה עלילתית ומבנית, העיבוד חותר לגבש את המבנה הדרמטי, להבליט ולחדד את הפעולה ואת היחסים בין הדמויות המרכזיות, תוך העצמת היסודות האקספרסיוניסטיים והמטא תיאטרוניים שבמחזה.

ההצגה תתבסס על אנסמבל של שמונה שחקנים, שיגלמו דמויות שונות, וכן את היישות האנושית חברתית של 'סועדים' ו'אמיגרנטים' [מהגרים] המייצגים את השבר והתסיסה של התקופה. חברי האנסמבל יחרגו מן העלילה ויתבוננו בה מבחוץ, כ'מספרים-במאים' [המתארים את המתרחש בשפת הוראות-הבימוי הייחודיות של ברנר], ככרשנים, ספקנים, ובקיצור, שחקנים.

העיבוד מבוסס הן על המחזה והן על כמה אלמנטים עלילתיים מתוך סיפורו של ברנר מן המיצר [1908] העוסק אף הוא בגטו היהודי בלונדון ובמשברי קיום ואמונה ומאבקים סוציאליים בבית דפוס יהודי.

דמויות ההצגה:

יוחנן מהרשק, בן שלושים. סופר עברי
 חיים יהודה מהרשק, אחיו. בן חמישים. לשעבר רב בישיבתו של אביו ברוסיה. כיום בעל מסעדה
 יהודית במזרח לונדון [השחקן מבצע גם את תפקידו של:
 שניאור-יחיאל קפלן, בעל בית דפוס
 רבקה, בת עשרים וחמש. אחותם של יוחנן וחיים יהודה. מתפרנסת מתפירה, עובדת במסעדה.
 אם ליוספ'ל, בן שלוש [משוחק ע"י שחקנים שונים מן הלהקה]
 נפתלי אידלש, בן שלושים. בעלה, 'אינטליגנט' בטלן
 אליהו חזקוני, נודד, בן עשרים ושש
 ג'ייקוב, בנו של קפלן, בן עשרים וחמש. אהובה של פני, מחזיק בהשקפות מהפכניות
 פני, בת תשע עשרה, בתו של חיים יהודה, יוצאת ל'תרבות רעה'
 דובה, בתו של קפלן. רווקה 'חופשית' בת שלושים ואחת

מעבר לגבולין

הבמה: מסעדה או בית קפה; חלל כהה, ובו חפצים לשימוש השחקנים: בובת מניקין גדולה; מתלה
 בגדים; מתלה כובעים; מראה גדולה; ערמת בדים צבעונית; דלפק עם מגירות ועליו גרמפון; סמובר;
 מוסיקה לריקודים מראשית המאה הקודמת העולה מן הגרמפון.

פני רוקדת. בתחילה לעצמה, מפזרת את שעה, מחבקת את כתפיה; נכנס ג'ייקוב. מביט בה. מעשן.
 ניגש אליה, כורך זרועותיו סביבה, והם נעים חבוקים; ברקע, מבליחים מן האפלולית השחקנים הנוספים.
 עומדים ומתבוננים.

יוחנן: [נכנס; אולי מכיוון הקהל. מביט בזוג. פונה, כורע ופותח את התרמיל שלו, מוציא בתזזיתיות
 גוברת חוברת בלויה, בהמשך תולש מתוכה דפים]

חשוב... חשוב תהליך היצירה כשהוא לעצמו... חשוב – זה שנדמה לך, כי פה מתהווה איזה מאורע
 גדול ונפלא... [דומם; בריכוז עמוק, דפים נושרים סביבו] מצד אחד אתה יודע ואומר לעצמך, כי
 העבודה היא לחדשים ולשנים, ואתה נכון אפילו לחכות ולסבול יובלות שלמים, ומצד שני – נדמה
 לך בכל שעה ושעה ובכל שורה ושורה כאילו הנה מגיע הרגע המכריע – ומבלי משים אתה נחפז
 ונתקל ומצטער וכותב ומוחק ועייף ושבע ורוגז... תר ומחפש... כותב ומוחק... עיגול בתוך עיגול
 ועיגול על גבי עיגול עד אין סוף....

[השחקנים מתקרבים אל השולחנות. הזוג עוצר. או ממשיך ב'סימון' של ריקוד, אולי בסלאו מושן].
 נפתלי: [מדבר עם אחד הסועדים]...בתור לוחם מובהק נגד הטריטוריאליזם הפילנתרופית, בתור
 מחזיק בשיטת הציונות הלאומית, דווקא הלאומית –

סועד א': דווקא?!

נפתלי: "הייתה רוח אחרת" –

סועד ב': ביאליק!

נפתלי: אני מ ע ר י ץ את ביאליק, לדעתי הוא משוררנו הלאומי!

סועד א': כן כן, הוא האידיאולוג שלכם – והנה! והנה! העם שואף, העם מחכה למילה חיה – וסופריו?
 היכן הם סופריו?!

נפתלי: אבל הרף מן הסופרים, לשווא אתה מכלה בהם את חמתך! אני חוזר ואומר, לדעתי הציונות
 זה הפתרון היחיד לבעיית האנטישמיות –

סועד ב': אנטישמיות ושוב אנטישמיות!

סועד א': והרי -

סועד ב': מגזימים, אני אומר, מגזימים!

ג'ייקוב: [מן הצד, מגחך] אלא מה.

סועד ב': [מסכים עמו] הגזמות! הפחדות! אנטישמיות - באנגליה?! לדבר כך מבלי לחקור את כל

הסטאטיקה והדינמיקה של הפרולטריון האנגלי!

נפתלי: אני - נוסע לאמריקה...

רבקה: [מן הצד] בעוד שנה, בעוד שנתיים...

נפתלי: [מסנון] כך את חושבת?!

סועד ב': מארקס אמר: המהלך ההיסטורי הוא פרוצס של מלחמת המעמדות!

ג'ייקוב: [מנופף אגרוף, פני צוחקת] מלחמה! מהפכה!

סועד א': מהפכות הם רוצים! והרי אין פה לא מהפכות ולא קיצורי דרך! כל מי שבא ללונדון-נו,

על אחינו היהודים אני מדבר - מחויב לסבול עד שיזמו מגיע והוא פוסק מלהיות 'ירוק', ועובר

ממזרח העיר למערב העיר! הביטו במיסטר קפלן - בא הנה ללונדון לפני שלוש שנים, היה 'ירוק'

מסכן, ועכשיו! בהרחבה ובהרווחה, בעל בית דפוס, אוכל כל טוב, יש לו מהלכים בווסט-אנד ובכל

המקומות הגבוהים! יש אומרים - גם אצל לורד רוטשילד!

סועד ג': כך? רוטשילד!! [גם האחרים מהנהנים ומהמהמים: 'לורד רוטשילד'... ג'ייקוב מגחך]

סועד א': מילא - רוטשילד, לא רוטשילד, מגזימים! - אבל, מה שייך לומר, עושה חיים! יהודי!

ממחזיקי הדת! ואלה המהפכנים [כלפי ג'ייקוב - מה שמגביר את צחוקו] - שקצים! זוללים ביום

הכיפורים! ואני אומר: אסור ואסור לשתוק על חילול שם-שמיים בפרהסיה!

סועד ג': [מרגיע] נו, מי ילך ביום הכיפורים להתעסק עם מומרים להכעיס? ותענית ותפילה מה היא

עליה?! ומה יגידו הגויים? הם יעלזו!

ג'ייקוב: [תוך ריקות, באדישות, בבוח] קינות וסליחות! השירה הישנה! היהודים שלנו יודעים רק

לבכות! צרות, פרעות! - טיפשות!!

סועד ב': [מסכים עמו] הפרולטאר היהודי אינו מכיר באינטרסים המעמדיים! אינו מכיר את מארקס!

ג'ייקוב: [מניף אגרוף] יחי תהליך הברזל!! ושילכו לעזאזל כל אחינו בני ישראל! [פני צוחקת]

נפתלי: [מן הצד] אני בעצם אינדיבידואליסט, איבסן הוא מורי וכדומה...

סועד א': אהא! כשם שחיברתם ציונות וסוציאליזם, עכשיו האופנה החדשה אצלכם - ציונות

ואינדיבידואליזם? איבסן וכדומה?! [ג'ייקוב צוחק בלעג]

נפתלי: מה פירוש 'אצלכם'? אני איני הולך בדרך הכבושה, אני הולך בדרכי שלי, לי יש שיטה שלי -

סועד ב': ידידנו נפתלי אידלש, על פי המשפטים ששמענו זה עתה מפיו, אינו אלא שוביניסט!

נפתלי: [בזעם] מתווכחי הנכבד, הגדשת את הסאה!

ג'ייקוב: [גועה בצחוק] מדינה הם רוצים לבנות!!!

סועד א': [קם, נסער] הרי אנחנו היהודים איננו מוכשרים לשום דבר, איננו מוכשרים לחיות! הננו

מוכשרים רק לדעות! לוויכוחים! במדינה משלנו - חיים נאכל איש את רעהו!

חיים יהודה: [ניגש במהירות ומכבה את הגרמופן.] אורח חשוב בא אלי זה עתה!

[שתיקה. איש אינו מתרשם. פני מושכת בכתפיה, מחייכת אל דמותה במראה - אולי מראת כיס]

אחי בא אלי! אחי מרוסיה! יוחנן! היאומן כי יסופר?! לפני שעה בא ואין לי פנאי אף לדבר עמו -

לשאול מי ומה. היאומן כי יסופר!

סועד א': כף!

חיים יהודה: תיכף ומיד! [אל פני] ואת! [היא ממשיכה לבדוק עצמה במראה] כבר דיברת - הא? - כבר דיברת אתו?!

סועד א': כף בבקשה!

חיים יהודה: תיכף, תיכף - [פני מזדקפת, מבט אחרון בראי, פונה ללכת] את הולכת, בתי? לאן? עכשיו... אילו רק היית ממלאה כאן את מקומי לרגע, הייתה חלה מצווה גדולה על ראשך, אני, בתי, הייתי רץ לרגע אל האורח...

פני: [לכיוון ג'ייקוב, מגחכת] האורח! פיש! ג'נטלמן גדול!

חיים יהודה: רבקה!

רבקה: [מן הצד] אני עם הילד!

חיים יהודה: [מביא לסועד כף]. עוד משהו? פשטידה? לא? [בהתרגשות, בניסיון לשתף ולשכנע] כשברחנו לגליציה, בגלל הפוגרום, מיאן הוא, השייגץ, לבוא אתנו, והיאומן! הוא נשאר ונאסר שם. היאומן - תשעה חודשים ישב במאסר! תשעה ירחי לידה! חה חה... ואנחנו עברנו הנה, ללונדון... ויוחנן ישב וישב כפירוש רש"י... ובחג השבועות שעבר יצא לחופשי, והיום בא אלינו, היום! הוא כלי יקר! כלי יקר עם אור החיים!...

סועד א': ומה מלאכתו?

חיים יהודה: מלאכתו? סופר! סופר בישראל! כבר פרסם בכל הז'ורנאלים והגאזטים! [לרבקה, המנגבת ידיה במגבת מטבח] כל השנה הזאת ישב בבית-הסוהר, היאומן כי יסופר! יודעת את כבר, רבקה!?

רבקה: יודעת, יודעת חיים יהודה!

ג'ייקוב: [ממקומו, בגסות] כוס תה עם לימון!

חיים יהודה: [לרבקה] לך, אחותי, לך אלי... והיכן היא פני - היכן היא בתי כשאני -

ג'ייקוב: גם כוס תה אי אפשר לקבל כאן!

חיים יהודה: אה, מר ג'ייקוב! היאומן, הכול לא בידינו, ממש הכול לא בידינו, הכול כמו להכעיס! יום-יום כשמצפה אני לסועדים - אין איש! והיום - דווקא ישנם! דווקא כשאינ לי פנאי! הלא יודע אתה בוודאי שאחי בא מרוסיה! [בכאב] ואבא, זכרונו לברכה, אבא נפטר הרחק, לבדו, לא זכה לראותו - ג'ייקוב: [בבוז] הרבי היהודי...

חיים יהודה: נו?... [אל סועד אחר] אבא פירש את הכתוב: "המחכים למוות ואיננו ויחפרוהו ממטמונים" - ג'ייקוב: לימון!

סועד א': [מן הצד, כמעייין-מפרשן] ככתוב בספר איוב, פרק ב', פסוק כא: "ויחפרוהו..."? ולא סתם חופרים את המוות - אלא "ממטמונים"! כלומר, כשהם מוצאים מטמונים ורוצים לחיות, דווקא אז, כמו להכעיס, בא המוות.

ג'ייקוב: לימון, לימון שכחת להביא לי, רבי מיסטר מהרשק!

סועד ב': נו, נראה שבעל-הבית טרוד באיזה עניין אחר!

רבקה: הא לך לימון!

ג'ייקוב: הא לך תה! [קם, שופך את התה]

רבקה: ובמה התה אשם?!

ג'ייקוב: לא תה לשתות אני הולך אליכם! [הולך אל פני]

סועד א': [אל הקהל, כמספר] פני, בתו של ר' חיים יהודה מהרשק, יפה-פיה כבת תשע-עשרה; ג'ייקוב, בנו של קפלן בעל בית הדפוס, בחור כבן עשרים וחמש, מתאנלז, לבוש בטעם הפראנטיים שבגטו. על חוטמו המעוקם הבעה של בוז לכול ושל חכם בעיניו

[תאורה אינטימית על פני ג'ייקוב; המוסיקה נשמעת שוב]

פני: אוי! אתה פה, ג'ייק?

ג'ייקוב: [לוחץ את גופה אליו, מכניס יד מתחת לשמלתה] ואת? איפה את מסתובבת?

פני: [מתנשמת] אני... רציתי ללכת -

ג'ייקוב: [ידיו על גופה, מתחת לבגדים] לאן? עם מי?!

פני: [נאנקת] אתך... אליך... לבית הדפוס...

ג'ייקוב: לבית הדפוס! אל תספרי לי מעשיות יהודיות. ובכלל, את יודעת, אני לא אוהב שאת באה לבית-הדפוס. בית-הדפוס זה ביזנס. ובביזנס, כמו בביזנס. פרוצס של ברזל.

פני: רציתי -

ג'ייקוב: אבל אצלנו, היהודים, הכול בטיפשות...

פני: [ניתקת ממנו, בקול רם יותר] הלכתי לבית-הדפוס להזמין מודעה - "וויטר איז וונטד".

ג'ייקוב: א-הא! [מגחך. מדליק סיגריה] את לא משקרת?!

פני: [מתפנקת, קורצת לו] בחיי! [מוצצת מן הסיגריה שלו]

רבקה: [מביטה בהם מן הצד] באמת דרוש לנו מלצר! ועובד ניקיון! חיים יהודה זקן, קשה לו, ואני בת עשרים וחמש - וכבר זקנה מרוב עבודה.

ג'ייקוב: [צוחק, כשפני לוחשת לו משהו] אולל רייט! בואי לבית הדפוס! אתן לך וויטר!

חיים יהודה: פני, פני! לאן היא הלכה?! אם רק הייתה ממלאה את מקומי לרגע -

רבקה: [מפינתה מביטה בכיוון בני הזוג] היא יוצאת מדעתה...

סועד ב': [כמספר] רבקה, אישה כבת כ'ה, לא מכוערה, פניה מלאים תלאה; אשת נפתלי אידלש, אם ליוספ'ל, כבן שלוש שנים.

חיים יהודה: אה, רבקה, תוכלי למלא את מקומי, אחותי?

רבקה: אתה יכול ללכת אליו, חיים יהודה, אבל אל תתעכב יותר מדי, אני חנוקה מעבודה, את האפודה התחייבתי לגמור לשבת! והילד עליו הכול עלי ועל צווארי!

נפתלי: רבקה! [חיים יהודה 'יוצא' לכיוון יוחנן. היא פונה לאט אל נפתלי]

סועד ב': [כמספר. האור מתרכז בנפתלי ורבקה] נפתלי אידלש, אברך עדין עם מטפחת משי לצווארו - נפתלי: רבקה, שימי איזה דבר לאכול!

רבקה: בשבילך?!

נפתלי: אני עדיין לא אכלתי היום.

רבקה: [ערמומית] אני שאלתי אם בשבילך או בשביל האורח שלך [מחווה אל סועד א]

נפתלי: בשבילי! הלא אמרתי - עדיין לא אכלתי היום כלום.

רבקה: ואני מנסה אותך! אתה דורש לאכול - ולא שאלת את עצמך, האם יוספ'ל שלך אכל? נפתלי: מדוע לא?

רבקה: והאם אני, אשתך, אכלתי? אני, אשתך, עובדת מן הבוקר, לגמור את האפודה, ואתה מאז הבוקר לא היית בבית, אינטיליגנט! משוטט, מאספה לאספה -

נפתלי: [מסנון] ינשה! אותם הפזמונים! מה את רוצה ממני?!

רבקה: די. [מניחה לפניו צלחת] הנה, אכול.

חיים יהודה: [נכנס עם יוחנן] אחינו יוחנן! היאומן כי יסופר! -

אמיגרנט ב': [כמספר] ר' חיים יהודה מהרשק, כבן חמישים, עבדקן; ויוחנן מהרשק, אחיו הצעיר, כבן שלושים, בעל קומה דקה, שפתיים מרוטשות, חוטם ארוך ועיניים מוגלאיות וגדולות מאוד, ספיח סנטרו צהוב, מלבושו ממוער, מהלכו ותנועותיו כשל איש-הרוח.

נפתלי: [מתקרב, מושיט ידיו] אחינו יוחנן! סופר עברי! ספרא וסייפא – ורומנטיקן! כמה ריגשת אותנו במכתביך! [יוחנן קרי; לרבקה] נו, רבקה, לכי והכיני לשנינו כוס תה. [היא רק נועצת בו מבט] נו, ספר, אחינו, מראה עיניך, משמע אוזניך, הרפתקאותיך, רשמך –

יוחנן: מה יש לספר? שם צרות צרורות, וכפי שאני רואה – גם כאן אין מחסור בהן.

נפתלי: כן כן, קיפאון מוחלט שורר עתה בחיים החברותיים כאן ובחיים הציוניים בפרט...

[בשטף פטפוני] אשתקד, כשהגענו לכאן, היו פה סימני חיים, עבודה, דיונים, ועתה – שקע הכול... שקיעה גדולה... נתרופפה גם אמונתי... רחוקה התקווה –

חיים יהודה: [ליוחנן, מנסה שוב לחמם את האווירה המעיקה] ואתה אומר שיום שלם הסתובבת ולא מצאת אותנו – ורק בעזרת אותו בחור –

יוחנן: כן. אליהו חזקוני שמו. [שוקע בתוך עצמו. מתנער] מה רציתי לומר? מכתבך האחרון עם הכתובת החדשה כבר לא מצא אותי ברוסיה. וכשירדתי אתמול מן הספינה בקשתי להגיע אל כתובתך הקודמת –

חיים יהודה: באולד-מונטגיו סטריט...

יוחנן: אלוהים יודע איזה סטריט... [שוקע בעצמו] מה רציתי לומר... באתי לשם, ואין איש. אני שואל, ואיש אינו יודע. לאן לפנות? נתבלבלו לי רוחות השמים. מזרח ומערב התערבבו... מזל שהיה אתי אליהו חזקוני. הוליך אותי לאיזה מלון. גברים ונשים יחד באופן מתועב; מוכרים לי בכוח כובע עגול קטן בחמישה פני. ולי אין פרוטה. למאי נפקא מינה. טיפוסי ילדים מוזרים. יהודים, מדברים ואני לא מבין. אני שואל את אמם, אם הם יודעים גם יידיש. והיא עונה בגאווה, 'הלואי שדיברתי אינגליש כמוהם! שכר לינה, עשרה פני, ולי אין פרוטה! ולמי יש כוח להתווכח עם היהודיה מתבוללת צווחנית! פה פתחה עלי! יצאתי עם אליהו חזקוני וטיילנו כל הלילה ברחובות. [ישירות לחיים יהודה] נראה לונדון שלך! [מתעורר] ובכן – שלושה שבועות שאתה מנהל פה מסעדה?

חיים יהודה: אוי, זוהי מעשייה ארוכה! [מושיב אותו לשולחן] המסעדה התרוקנה, ברוך השם! [מגחך] נוכל לדבר ברווחה... המעשייה היא כך: הרי ספרתי לך כבר במכתבי שהחלק הראשון מהספר של אבינו, כולנו כפרת משכבו, כבר נדפס בבית הדפוס של מיסטר קפלן, כמו שקוראים לו כאן! זה ר' שניאור יחיאל שהיה 'משולח' משיבתו של אבא, וכאן הוא מיסטר קפלן! בעל עסק! אתה מבין, הוא עכשיו לא אני ולא אתה, כלומר לא 'ירוק'! הוא תושב באנגליה! ילדיו נקראים ג'ייקוב וג'ייני! ג'ייני, אתה יודע, הבכורה, שנקראה דובה קודם, כשאתה והיא – אתם שניכם כמדומני –

יוחנן: [מפסיק אותו באי נוחות] מתי יגמרו להדפיס את ספרו של אבא?

חיים יהודה: זהו, בזה העניין, מיסטר קפלן אינו מוכן להמשיך במלאכה, אם לא נתקע לידו מאה וחמישים רובל, כלומר שש-עשרה לירה סטרלינג, כמעט כל הסכום!

יוחנן: אבא לא נתן לך כסף בשביל זה?!

חיים יהודה: כן, כולנו כפרת משכבו. והשביע אותי לפני פטירתו שלא אוציא את הכסף לבטלה. אבל למדתי את הפשט: לבטלה אין אתה רשאי להוציא, אבל על מסעדה יהודית רשאי אתה ורשאי! וגם זו, אחותנו [מרמז על רבקה] פיתנתי ואיפת להשקיע את הכסף במסעדה! [בכאב] לפתח חשאת רובץ! ואתה, יוחנן, למה לא היית עמו בשעת הסתלקותו – נשמתו עדן – בעיר נוכריה, בלבוב, רחוק ממשפחתו, מוקיריו...

יוחנן: [כמעט לעצמו] בעצמי הייתי כבר יותר מדי רחוק –

סועד א': [כמספר; בעוד התאורה מתעמעמת כשאת הבימה חוצה שחקן עם 'בהמה שחוטה']

קצב גוי נכנס אל הרסטורן, ועל כתפו בהמה שחוטה מדממת.

חיים יהודה: [כולו אי נוחות] מילא, מוטב לבוב ולא כאן, לבוב בכל-זאת אינה גרועה כמו לונדון!

[נאנח] כן - [כלפי הקצב המצוי עכשיו באמצע הבימה] בלונדון עליך לנהוג כמנהג לונדון. סלח לי, אחי, הביאו בשר, אני חייב ללכת. [הולך אחריו]

יחנן: [כולו גועל ומצוקה; ספק באירוניה] הנה הולכת לאבדון גם תקוותי האחרונה!
רבקה: [מתקרבת אליו] אינני מבינה.

יחנן: חלמתי - מסעדה! דרושים מלצרים! אמצא לי מקום בעולם!
רבקה: [בצחוק מר] ליצנות!

יחנן: לא, אחותי. לא ליצנות. [מביט סביב] כפי הנראה, לא יאריך ימים העסק הזה.

רבקה: וודאי! מסעדות רבות כל כך נפתחות ברחוב הזה בחודש האחרון! ושם משחקים קלפים, רוקדים, עושים מעשים שלא יעשו! זוללים ביום הכיפורים!

נפתלי: [ניגש בנחישות] רבקה! עכשיו הביאי כוס תה! [עם יחנן] סוף סוף אפשר לדבר!
[רוכן אליו] בכל השאלות העולמיות אני אינדיבידואליסט! ה'אני' שלי הוא עולם ומלואו! באמנות ובעולם המחשבה אני נוהה אחרי איבסן!
יחנן: [מר וחשדן] וחייך הפרטיים!?

נפתלי: הפרטיים?...[מושך בכתפיו, בקול נמוך] אין לי עבודה. אין משכורת. והיא - [לכיוון רבקה] טובלת, כמובן. חיי המשפחה שלי הרוסים. והרי רק במשפחה העירבון הבטוח לגאולת היחיד! בני, יוס'פ'ל שלי, תקוותי היחידה... הוא ירים את הדגל שאני כבר עייפתי מלשאת ברמה! הוא אינו מתחנך כראוי. ה'א' מכה אותו באכזריות וכיוצא בזה. אינו יודע מילה אנגלית. [משנה נימה] בימים האחרונים התחלתי אני ללמוד בהתמדה את השפה האנגלית עם ג'ייני... דובה. בתו הבכורה של מיסטר קפלן, אתה יודע. אתה, כלומר, הרי ידעת אותה פעם מקרוב... ואני מצפה לכרטיס נסיעה לניו-יורק -

יחנן: ניו-יורק?!

נפתלי: כן! נו, ניו-יורק זרה כמובן לרוחי, אבל אני בוטח בעצמי שלא אטמא שם באטמוספירה השמאה של ארץ הדולרים, עדיף המוות על חיים של רדיפת כסף אמריקאית...

יחנן: ורבקה? ויוס'פ'ל?!

נפתלי: אבל אני רוצה לחיות!! חפץ חיים אני! ואני מאמין שאצלית, שאנצח את כל המכשולים, וכיוצא בזה...

יחנן: 'כיוצא בזה' זה מה הוא מלמדנו?!

נפתלי: [רוכן אל יחנן] אני משכתי גם את ג'ייני - כלומר את דובה קפלן - לנסוע אתי לשם... [מרוקן את הכוס] הנה היא באה... יש לנו עכשיו שיעור באנגלית...[קם וניגש אליה]

אמיגרנט א': [כמספר; בעוד האור מתמקד בדובה, עם בארט וצעוף באדום, משקיפים ופומית] נפתחת הדלת בסערה, נכנסת בחיפזון דובה קפלן - כאן, בלונדון היא מתקראת ג'ייני; בתולה בת למעלה משלושים. שחרחרה, בפנסנה ומעשנת. קולה צרוד, וכשהיא מדברת נדמה, כאילו אחרי כל פראזה ופראזה היא מעמדת נקודות.

נפתלי: דובה! סוף סוף! [מעכב אותה, מסתודד עימה]

רבקה: [בו-זמנית ניגשת במהירות - אולי עם התה - לשולחנו של יחנן] ראית?!

יחנן: [מנסה ללגום תה] רבקה -

רבקה: [לוחשת בסערות נפש, במרירות] כן כן! האמן בזה! גם אני מיאנתי להאמין עד שטפחו המעשים על פני! אפילו לילד כבר אינו שם לב! לאמריקה הוא רוצה! איתה! לא! אני לא יכולה להאמין! איך הוא יכול להיות נבל כזה! אחרי כל מה שהקרבתני בשבילי! את חיי, את כל כוחי! את הכול מצץ! אני חולה מעבודה! והוא, כל הימים - עם עיתונים וספרים יפים ועצי זית מארץ ישראל! כל החרבונות!

דבר אינו עושה! ואילו לפחות היה נאמן לי!
 יוחנן: [התה החם חונק את גרונו] רבקה! מה את מדברת!
 רבקה: הוא אמר לי, הוא אמר לי - "הרגשות משתנים" ... [רוכנת, בוכה] וכשייסע לאמריקה, הוא חושש, אמר לי, ש"בגלל הריחוק יצטננו היחסים" ...
 יוחנן: כן, רבקה'לה, עצבייך מרוטים מעבודה... איך הוא מניח לך לעבוד קשה כל-כך!...
 רבקה: לא בזה העניין! אל תנחם אותי! אני יודעת! [נשמע צחוקה של דובה] הנה היא!
 הרי גם אתה היית כרוך אחריה! המשכילה! החופשייה! האוצר! בקורסים למדה!
 דובה: [עם יוחנן, מושיטה יד; אור אינטימי עליהם] שלום עליכם! נו, מאין, יהודי, מאין ולאן? זו השאלה! מה נשמע במקומות היהודים הקרים? [מתקרבת כמו לחיבוק, אך הוא מושיט ידו והיא אוזחת בה] היום באת? פני הייתה אצלנו וסיפרה עליך. בעיניה אתה בכלל לא מוצא חן, הסופר! [צוחקת. מעשנת] נו, מה, הספקת כבר לנשום את לונדון הגדולה והאפלה? ומה עם עבודתך הספרותית? מה כתבת בימים האחרונים? ענה! אחרת אשפוך עליך הרים של שאלות!
 יוחנן: [מגחך] אותה דובה. אותו בטחון עצמי.
 דובה: [צוחקת] ואותן השאלות!
 יוחנן: אוכל להשיב רק ששם רע - דברים נוראים - פוגרומים, גרוש, גיוס בכפייה - ושאיני ברחתי מן הצבא וישבתי תשעה חודשים בבית-הסוהר.
 דובה: כן, אני יודעת - ולכן לא אתן לך לשבת כלוא כאן! מארש - אל הרחוב! מארש אלי! מארש לאיזה מקום! ורק לא להירקב כאן! [אוחזת בזרועו, מושכת 'החוצה']
 יוחנן: [נחלץ בקושי] לא, אי אפשר!
 דובה: [זועפת כילדה שלא השיגה מבוקשה] אי אפשר!! אתה חולה?
 יוחנן: אני מצפה להזקוני.
 דובה: [ידיה על מותניה, מתבוננת בו] אהא! חזקוני! עלמה?
 יוחנן: לצערי - לא. אני חושב, שהוא צריך לבוא לפנות ערב לאחר שיגמור את חיפושיו אחר איזה עסק. כמובן, לא בשביל עצמו. או יותר נכון: לא בשביל עצמו, שזה בשביל עצמו. או אולי - בשביל עצמו, שזה לא בשביל עצמו.
 דובה: [מודדת אותו, פולטת עשן] פוי, מטפיזיקה טיפשית!
 נפתלי: [מן הצד] כל היום הוא מדבר על חזקוני זה - ממש מתוך קדחת של אהבה!
 יוחנן: כל היום אני שותק עליו...
 נפתלי: מהו ומיהו חזקוני? [באירוניה] הוא טולסטויאני? מין נזיר הוא? ואולי הוא ישו הנוצרי בכבודו ובעצמו -
 דובה: [בפסקנות המעידה על העדפתה מבין שני הגברים] אני לא אוהבת שמישהו מדבר על מישהו שלא ראה מעולם! [ליוחנן] אבל איך שלא יהיה, אם איש כזה הוא, בוודאי שאנו יכולים ללכת, טולסטויאנים ונזירים אף פעם אינם מקיימים את הבטחותיהם!
 יוחנן: פתגמים ופתגמים!
 נפתלי: [אל דובה] יש לנו עכשיו שיעור באנגלית!
 דובה: אין היום אנגלית! היום מוקדש כולו לסופר שלנו המתנגד לפתגמים!
 נפתלי: הבינותי. אם כך, אלך לי בעצמי. [יוצא]
 דובה: [מתקרבת אל יוחנן, נוגעת בו; בפניו, בשערור] צריך להראות לפייטן את לונדון הפיוטית...
 יוחנן: לא, יקירתי. בתוקף זכותו של חולה אני עולה עכשיו לנח.
 דובה: [ממשיכה בניסיונה ליצור אינטימיות, רכה מאוד] חלית במחלת הים?

יוחנן: [מגחך] בתור אדם או בתור סופר? הרי הסופר - ראשו סחרחר תמיד, גם בשבתו ביבשה, ופשיטא על הים! הים - קניינים של הפייטנים! מעורר המוזות! פלא-הפלאים! - "המו גליו ברוץ גלגליו!"

אמיגרנט א': [כ'פרשן] כמאמר הנביא ירמיהו!

יוחנן: [צוחק, משתעל] - המו עד שחשבתי שאמות מהקאה בלתי פוסקת - דובה: [מצחקקת עמו, מביטה בו בדאגה, מלטפת אותו כלטרף ילד] נורא, נורא!

יוחנן: אלמלא אליהו חזקוני שהוציא אותי אל סיפון האוניה הייתי גווע... הוא הראה לי מה זה חולה שמטפל בחולה. הרי הוא עצמו היה חולה ...

דובה: אני כבר מתה מחשק לדעת מיהו ואיזהו אותו חזקוני!

יוחנן: [במין טראנס] הוא אחד - אך שני פנים רואים המביטים בו; אתה פוגש בו - מין הבעה לא ברורה; עיניים קטנות, שחורות-ירוקות, ריסים כואבים, נחיריים רחבים ופתוחים, לחיים גסות, מכוסות מין קרום של עמל, צוואר קצר, שערות כהות, סבוכות, זקן. אבל אם יפנה את ראשו לעזור באיזה דבר, תביט בו מן הצד - ואתה רואה איש אחר, פנים אחרים! בעיניים השחורות לחלוחית משונה, מלאה סבל של מי שנטרפה דעתו והבריא, ומתחת לשפם, על השפתיים מין הבעה של סבלנות המבינה הכל ונושאת הכל ומיטיבה לכל -

דובה: [בוחנת אותו מקרוב] אתה מדבר מתוך שינה?!

יוחנן: [עיניו עצומות] כבר איני מתפעל ואיני פוחד משום דבר, כי מה שהיה צריך לבוא - כבר בא... [פוקח עיניו] מה...רציתי לומר?

דובה: לא רצית - ואמרת. גם מה שלא רצית. דיברת כמו סופר! אבל די.

[ממששת או אף מנשקת את מצחו] נדמה לי שאתה באמת חולה...

יוחנן: אני עולה. [אל רבקה] אחותי, נא לקרוא לי אם יבוא אותו הבחור.

דובה: [מחליפה מבט עם רבקה] אלי-י-הו חז-קו-ני! [אל יוחנן שנעצר לרגע] נו, אינך הולך? לך לישון! [מנפנת בידה] להתראות!

[יוחנן הולך 'יוצא'. האור משתנה, אדמדמות שקיעה]

חיים יהודה: [נכנס 'מן המטבח'. ידיו מגואלות בדם. מנגב אותן בסינורו. מביט בהן. פולט יבבה]

רבקה: [לאחור, אל הילד] לך לחדר, יוס'פ'ל, תכף נדליק נר! - [מביטה בחיים יהודה]

חיים יהודה: [פורש כלפיה את ידיו המגואלות עדיין בשחיטה הלא-כשרה. נאנק. אוסף את ידיו. ממשיך לנקותן במרץ עצבני] עסקים, עסקים...היאומן כי יסופר - אלול, יום-כיפור מתקרב, קדיש-יתום ובלתי תפילה בציבור! צריך להזכיר ליוחנן. רבקה...אחותי...[היא מהנהנת] את מאמינה, רבקה - מרוב הטרדות, שכחתי תפילת שחרית. לא 'שש זכירות', לא 'אני מאמין'... [ממלמל תפילת 'שמונה עשרה', אפשר שהשחקנים ממלמלים תפילה עמו] ברוך אתה יהוה, אלוהינו ואלוהי אבותינו, אלוהי אברהם, אלוהי יצחק ואלוהי יעקב, האל הגדול הגיבור והנורא, אל עליון, גומל חסדים טובים, וקונה הכל, וזוכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה... " [גונח; בקול שונה] "ואמר דוד אל גד: אפולה נא ביד ה', כי רבים רחמיו, וביד אדם בל אפולה..." [ביבבה] "רחום וחנון, חטאתי לפניך" ... [קם. 'יוצא']

רבקה: [עוצמת עיניה, מחככת כפותיה כמו בתפילה] אלוקים שבשמים, מה יהיה! הכול עלי... פני היקרה עוד לא מעלה בדעתה לחזור... אני לא אשתוק... היא יוצאת מדעתה! אינה יודעת מה לעשות מרוב שיגעון! [לוחשת] אני לא אשתוק...

אמיגרנט ב': [כמספר:] היום פונה לערוב. בבית המזון אין איש. נפתחת הדלת ועל המפתן צועד אברך כבן עשרים ושש. דל קומה, מגושם, בעל בשר, לחייו ושפתיו עבות, תאוותניות, מלאות חריצים. לבוש פאלטו קרוע, המשמש בין בימות החמה בין בימות הגשמים. מתחת לפאלטו אין בגד אחר מלבד הכותונת.

חזקוני: [ניגש לאט אל רבקה. קולו נמוך, כבד, איטי] יש כאן יוחנן מהרשק?
 רבקה: [פוקחת עיניה. מביטה בו] מר חזקוני!
 חזקוני: כן, אני הוא. צריך אני ליוחנן.
 רבקה: [קמה] הוא פקד עלי לקרוא לו כשתבוא.
 חזקוני: אולי ישן הוא. לא צריך. עייף הוא.
 רבקה: אחי סיפר לנו, כי אתה טפלת בו כשהיה חולה בספינה.
 חזקוני: כן. קשה היה לו. שני ימים לא אכל מקודם. ולא יכול לעמוד בפני הבולבוסיין.
 רבקה: איזה בולבוסיין?
 חזקוני: בולבוסיין. תפוחי אדמה. לאכילה. שטחו על מכסה האוניה מייד כשעלינו. לאכילה.
 בולבוסיין מבושלים ודגים מלוחים. אמרתי לו: אכול לאט. מעט. לא נזהר. לא יכול להיזהר. ואחר-
 כך התנדדה האוניה. קשה היה לו.
 רבקה: והקיא הכול?
 חזקוני: קשה היה לו.
 רבקה: ועוד הוא סיפר לנו - מייד כשהגיע סיפר - כי עברה שמועה באוניה: ישנו החוק שאוסר
 לרדת לחוף אם אין כסף, עשרים רובל! ופחדתם -
 חזקוני: לא.
 רבקה: לא? אולי לא הבנתי מה שסיפר אחי -
 חזקוני: לא היה פחד.
 רבקה: כן. אני מבינה. מה יש לפחד? אבל הוא לא שיקר בזה שדאגת לכל מי שחסר לו איזה דבר,
 להלוות מזה לזה. מה יש לדבר? נסים אינם מתרחשים בזמן הזה... סתם אני אומרת. לא הרשו לרדת
 מן הספינה - ואתה קפצת לימים!
 חזקוני: זה - אמתו! [מפנה מבטו לכיוון הילד] מה שם הילד? מנדל'ה? נחקה? ברל? או... יוספ'קה?
 רבקה: [מביטה לאותו כיוון, צוחקת] איך אתה יודע?
 חזקוני: [צוחק אליו] מה, לא ברל?
 רבקה: יוספל שמו!
 חזקוני: יוספל, יוספל...
 רבקה: הוא בן שלוש.
 חזקוני: ושם אמו?
 רבקה: שמי? רבקה.
 חזקוני: יוספל בן רבקה... [קם] אבוא אחר-כך.
 פני: [נכנסת, מתנשמת, סמוקה; נתקלת בו, נרתעת בעצבנות] פיש! - [לחזקוני שנועץ בה מבט]
 מה אתה רוצה?!... [שתיקה] פיש! ריח רע נודף ממך. [מפנה לו גבה. הוא מביט אחריה]
 [האור יורד. מוסיקה]

סוף חלק ראשון

ליאור חיים, התכשיטים של סבתא (פרט), 2010

נישול

צִלְלִים חוֹמְקִים
בְּבֵית הָאֶפְלוֹי:
מִשָּׁהוּ נַע שָׁם.
לֹא רַק פְּרִיחוֹת מְרוּחוֹת עַל פְּנֵי הַלְבָנָה,
שְׁקִיעֵי תַפְלָה,
לֹא רַק מְכָאוֹב אוֹ מְשֹׁאֵלָה, אֲלָא
דְּמָמָה שְׂבַדְמָמָה נִקְנִית.

דְּבַר-מָה גְדוֹל יוֹתֵר אוֹרֵב
לְטַלְטֵל אֶת הַרִיקָה, אֶת הַהַעֲדָר
הַנוֹכַח - בְּנִשְׁמֵת הַדְּבָרִים;
נִשְׁרֵת עָלַי כּוֹתֶרֶת, וְשָׁלִי עַכְבִּישִׁים הַדְּבוּקִים
לְפָנוֹת,
כְּנָפִים פְּרִיכוֹת, אֲבָקִיוֹת.

מִשָּׁהוּ נַע שָׁם,
נוֹגַע בְּאַצְבָּעוֹת-קוֹרִים בְּחִלְלֵי הַמוֹצֵל;
לוֹפֵת אֶת הָעוֹלָם, הָאֶפְלָה
חִפּוֹנָה בִּידוֹ הַשְּׁמָאֲלִית,
מְהַדֵּק אֶת לְפִיתָתוֹ.
קוֹרָא תִגָּר עַל הַדְּמָמָה
בְּאַצְבָּעוֹת יְמִינוֹ.

בְּצֵל הַשְּׁחֹר שֶׁל הַבַּיִת, בְּרִיחַ הַגְּנָה,
בְּעֵקְבוֹת עַל הַשְּׁבִיל;
בְּבֶץ הַשְּׂכָחָה
וְהַהֲתַעֲלָמוֹת;
בְּקֶסֶם הַקּוֹלוֹת הַדְּקִים,
בְּאִימַת הַגְּבָהִים,

בְּאִשֶּׁר נִפְנָה,
פְּנִינוּ אֶל הָאֲבֹדוֹן.

בְּקִרְיַצַּת עֵינַי עֲקָמָה,
בְּטִפְיַחַת יָד עֲצֵלָה; מֵאוֹתָהּ יָד אֶל הַפֶּה אֶל הַגֶּרֶגֶר שֶׁבְּצִלְחַת;
מֵהַשִּׁיר שֶׁמְעוֹלָם לֹא הוֹחֵל,
וְכֵן מְעוֹלָם לֹא נִגְמַר;
מִלְחֹן הַלֵּב הַפּוֹעֵם
הַכֹּחַ תֵּשׁ, אֲזֵל.

רַק צְעֵקָה רַפָּה, מִתִּיפְחוֹת, תַּחֲנוּנָה,
בְּקִשָּׁה; הָאֲחֻזָּה שְׁנוֹתֶרָה, סוֹבֶבֶת אֶת הַפִּנָּה,
תּוֹעָה אֶל מַעֲבֵר לַתַּחֲוֹם. וְשִׁבָּה הַדְּמָמָה.

קַח. קַח וְקַח כָּל מָה שֶׁבָּא לְךָ
מִהַעוֹלָם הַזֶּה - קַח כָּל פְּרוּר.

יָדֶיךָ עֲדִינוּ רִיקוֹת.

מֵאֲנֹגְלִית: חֲגִי רוֹגְנִי

* שֵׁם הַשִּׁיר בַּמִּקּוּר: (Dis) Possession

פאטמה שנאן, מתוך הסדרה: קלאטז, 2010, שמן על בד, 100x120

פאטמה שגאן, מתוך הסדרה: קלאס, 2010, שמן על בד, 150x100

סלמאן מצאלחה

אבא גמ

לאבא שלי
שנולד במוֹרד הָהָר
והביט על האגם,
לא היה דרכון מעולם.
ואפילו לא תעודת מעבר.
הוא חצה את ההרים
כאשר הגבולות לא זרמו
בנהר.

לאבא שלי
לא היה דרכון בעולם.
לא מפני שלא היו לו
ארץ וחותם.
רק מפני שהארץ
תמיד שכנה לה שם בנחת
בכפות ידיו.

וכמו שהארץ לא חמקה
מידיו אף פעם
ונסעה אל מעבר לים,
אבא - גמ.

מאיה בז'רנו

גרגרים

מתוך הספר **גרגרים**, הוצאת קשב לשירה (2011)

*

אני רוקדת על קיר של נֵר
את השיר שברגלי,
ורשמת בגיר.

7.1.1995

.1

משנמחצה רגלו
של האוגר הקטן,
שמעתי לראשונה את קולו.

21.7.2001

.9

האם כלבתי מבחינה
בין טיילי בקר שבת
לטיילי בקר יום חל?

מרץ 2002

.11

פעם כְּשֶׁהִתְעַנְּגְתִּי עַל רִיחוֹ שֶׁל פֶּרֶחַ
כְּתִבְתִּי שִׁיר -
הַיּוֹם אֲנִי אוֹמְרָת: מִמֶּמֶּ מ

22.4.2002

.24

שְׁעוֹנֵי לֶקֶה בְּלַחֲוֹת -
הַשָּׁעֵן שֶׁבַח אֶת אִיכוֹתוֹ
הוּא יִתְקַן אוֹתוֹ.

לגאנה, השען הרוסי

15.12.2003

.25

פרידה

יְדִידִי,

הַחֲזֵר לִי אֶת יְדִי
אֶהְיֶה זְקוּקָה לָּהּ מֵעַתָּה

10.1.2004

.26

מצב רוחי העכור
מול תחמשת תכלת הים -
נמוג ומתפאר.

21.1.2004

.30

האנפות נמות
על רגל אחת, בשדה
בגשם ---

ברכת לאורנים
22.11.2004

.37

בראשי נחבטת ידיעה -
היא כל כך משמחת
עד שאיני בטוחה כי תשאר

2.3.2006

אסף רומאנו, גשם בדרך הביתה - 2, 2010, שמן על לוח עץ, 47x65.7, אוסף פרטי, ישראל; צילום: סיגל קולטון

אסף רומאנו, גשם בדרך הביתה - 1, 2010, שמן על לוח עץ, 65.7x47; צילום: סיגל קולטון

עמוס עוז

כותב אותך

מְנוּסָה לֹא לְחִשׁוּב
כְּשֶׁאֲנִי כּוֹתֵב לְךָ עַל אֶהְבָּה,
הֲלֹא אֲנִי מוֹנֵעַ אֶת עֲצָמִי מִמֶּךָ,
רַק כְּדֵי לְהִתְנַגֵּעַ אֶל דְּמוּתְךָ
וְכָל מַלְאָךְ שֶׁתִּכְתֵּב
כִּבְרָ לֹא תִלְחֹשׁ אֶל אֲזִנְךָ
בְּעִרְוָה "כִּמָּה אֲנִי,
כּוֹתֵב אוֹתְךָ".

פסלו, ס"ד

מירה שנצר

שְׁנֵטוּבָה

כפּוֹת יֵדִיךְ עַל גּוּפֵי פּוֹתְחוֹת
אֶת הַבִּקֵּר הָאֲחֵרוֹן בְּשָׁנָה,
אֲבָל הַנֶּפֶשׁ עוֹשָׂה חֲשָׁבוֹן:

אֶהְבּוֹת אֲסוּרוֹת בְּחֻדְרֵי צְדָדִים
מִרְפוֹת לָאֵט.
בְּזִמְן שְׁטוֹנֵי בְּנֵט וְקִיֵּי דֵי לֵאנֵג שְׁרִים
You Can't Lose a Broken Heart
אֲפֹשֶׁר לְשַׁמֵּעַ אוֹתָן
נוֹשְׁמוֹת בְּשִׁקֵּט.

נְסִינּוּ לְמִלָּא בְּמִלִּים אֶת מַה שְׁפָעַר הַצַּעַר.
אֲנַחְנוּ חֲתוּמִים לְשָׁנָה טוֹבָה,
זְרוּיִים בְּפִתִּיתִים זֶהְבִּים כְּמוֹ קוֹנְפֵטִי,
אֲבָל הַמֶּלֶה אֲשֶׁר
מִמוֹטָטוֹת אֶת הַלֵּב.

עֲדִין לֹא כִפְרֵנוּ עַל הַזְמַן הַמְתוֹק.

בְּשַׁעָה שֶׁהַשְּׂמִים הִטְלוּ עָלֵינוּ,
חִפְשָׁנוּ בְּטֵן לְהַמְלִיט בָּהּ כִּיּוֹנָה;
שְׁכַחְנוּ אֶת הַדְּרָכִים שֶׁבָּהֶן הָיָה הַזְמַן
הוֹלֵךְ לֵאבֹד;
נִשְׁבִּינוּ בְּאֲשֻׁלִּית הַדְּבָרִים הַחֲתוּמִים
וְלֹא רָאִינוּ יִפֵּי בְּבִנֵי חִלוֹךְ.

הִנֵּה לְמִשְׁלַל,
כְּמָה נְדִיבִים הֵם פִּסּוּל בְּחוּל
וּכְתִיבַת שִׁירִים.

מיכל גלב

מפה רקומה

בִּידִים שֶׁלֹּטְפוּ
הָרִיחַ שְׁלֹךְ.
בְּשָׁפְתַיִם שׁוֹנְשָׁקוּ
הַטַּעַם שְׁלֹךְ .
בְּבֶשֶׁר גּוֹפֵי הַמִּשְׁתַּוְּקָה
הַמִּגַּע שְׁלֹךְ.
הַלֵּב מִרְקֹד אֶת הַרְקוּד שְׁלֹךְ

לַטַּעַם הַזֶּה, שְׁלֹא נִשְׁתַּנָּה,
לְמַלִּים בּוֹעֵרוֹת שְׁרָקְמַת בִּי
כְּמוֹ עַל מִפָּה אֲבִיבִית
בְּלִשׁוֹן,
בִּידִים שְׁלֹךְ.

שְׁזַרְתָּ בְיָמֵי
לְבָבוֹת אֲדָמִים
וּמֵאֵז,
כְּשֶׁהָאֲבִיב חוֹזֵר
אֲנִי פְרוּשָׁה עַל כָּל הַגֵּן
וּמְחַפָּה לָךְ.

מיכל גלב

בשביל הגן

נגיעות יחפות על דרך מפתלת
בין מלים שאני ממשיכה לשמע
על גשר לוחש,
על אבן מדברת
בקולך שלך

הצפצפות עוד מנגנות את השיר שלך
כמו צילי פעמונים מזכוכית
שלא נשברים,
מתגלגלים מרחוק לגעת
בנפשי,
בגופי.
בשער שמפזר את הרוח

נוצצים סודות וזכרונות עגלים,
פראיים כמו גרגרי יער,

נשיקות של טל
ושמש בוֹעֶרֶת
על עשבי שיבה זהבים.
געגועים.

נעה מלמד, מתוך תערוכת תפוצת זרעים, 2010; צילום: שי אלוני

אלנבי מאה ושתיים

מתוך הספר **פני המקום**, הוצאת זמורה-ביתן, סדרת עמודים לספרות עברית 2006 מהדורה מתוקנת ומחודשת 2010

אני לא זוכרת מתי עלה לי הרעיון המבריק הזה, לנסות להרוויח הכנסה משכר הדירה שלי. כלומר, לנסות להשכיר את הדירה שלי בלב העיר ולשכור אחרת, באזור יותר זול. ההפרש, כך עשיתי חשבון, יאפשר לי לקחת משרה במקום שלא יתבע ממני לעבוד שעות בלתי סבירות ולהתרגע עם רמבו. בהתחלה הלכתי למשרדי התיווך בסביבה שלי, כי הם מכסים גם את האזורים שיותר דרומה, אבל עד מהרה הבנתי שאין לי מה לחפש ב"בית בלב" וכל אלה ושמה שאני צריכה זה תיווך גרישה, ברחוב החשמל. גרישה היה גבוה מאד ודק, אולי כדי שיתאים למשרד שלו, קובה של שתיים על שתיים וחצי ברחוב החשמל לא רחוק מהגינה. הוא היה מבוגר מאד, אולי בן שמונים, ונראה שעם כל שנה שחלפה ירדה מהגוף שלו עוד שכבה של ריפוד, ועכשיו כבר הגיע לשכבה האחרונה. הוא נראה כמו ציפור ישישה אך עדיין סקרנית, בוחנת את העולם, או לפחות את השולחן עמוס הניירות המשורבטים ביד, במקור מוטה הצידה, אבל החדר לא דמה לקן. אלנבי... הכרם... המממ... זמזם גרישה. הכובשים, שלוש מאות וששים דולר, שנים וחצי חדרים, טוב בשבילך?

אמרתי שאני צריכה שלושה חדרים לפחות.

שלושה חדרים, אוהו, אמר גרישה, יש לך סטנדרטים. גם לי היו סטנדרטים, אבל הם הצטמצמו. והוא החווה בצוארו הצפוד אל הקיר שליזו, כמעט נוגע בו בשערו שהיה הדבר הכי יפה בו, ארוך וכסוף ונופל על כתפיו ברעמה מסורקת היטב. כנראה חש במבטי כי לפתע הסמיק ובטון שונה לגמרי ממה ששמעתי ממנו עד כה, וכמעט מתגונן, אמר, אשתי מתעקשת שאני אשמור אותן ככה, ארוכות. אני הייתי גוזר אותן כבר מזמן, אבל היא לא מסכימה. היא מסרקת אותן כל בוקר, סיים ושב והשקיע את מקור הציפור שלו בפתקאות שגדשו את המכתבה שלפניו, מטלון, הרצל, זה לא בשבילך.

מה אתה עושה באוגוסט, שאלתי. אי אפשר למזג פה, זה קטן מדי.

באוגוסט אני נשאר בבית כל היום ואשתי מסרקת לי את השערות, הוא אמר וגיחך. עד הנה הגיעו האידיאלים שלי.

בארץ הזאת אני נזהרת מלשאול לאיזה כיוון הולכים האידיאלים של מישוהו, אבל היד שלי החוותה כנראה תנועה לא רצונית לאחד הצדדים וגרישה צחק, שמאל, שמאל, מי זה טועה ופוסע ימין. אלנבי, שפירא, הבעיה שלי שהלכתי יותר מדי שמאלה, שוב אלנבי, אלנבי הכי לא מתאים לך אבל שם יש את הדירות הכי גדולות, ענקיות, דירה של מאה עשרים מטר את יכולה לקבל בחמש מאות דולר, ארבע מאות אם תתעקשי, או אני אתעקש במקומך כי אני רואה שאת לא בנויה לזה.

מי אמר לך, אמרתי, אני לומדת הרבה דברים מהר מאד בזמן האחרון, וכמה שמאלה יכולת ללכת. הבעיה היא לא שרציתי ללכת, אמר גרישה, פלורנטיין, קשקוש, שמים אינטרקום וחושבים שיכולים לבקש את השמיים, לבונטיין, גינת החשמל, חס ושלוש. הבעיה היא שרציתי לבנות. קום התנערה עם חלכה... הייתי קבלן, תארי לעצמך. קבלן קומוניסט. הכל בקוף, יותר מדי קופים זה היה כנראה, אמר וכל כך נהנה מהבדיחה של עצמו שכמעט נחנק, השערות הכסופות היפות שלו נכנסו לו לפה ושנקו אותו. לנוכח המצב הרשיתי לעצמי לשלוח יד ולסלק לך את הקווצה הצידה. תודה, אמר גרישה, גם אשתי עושה את זה. לא נתנו לי עבודה, אמרו לפועלים שאם יעבדו בשבילי הם לא יקבלו יותר עבודה בחיים, בלי עבודה ובלי פועלים קשה להיות קבלן, אפילו קומוניסט. בסוף הפסקתי לשיר והגעתי לפה. הוא הרים את הראש ונעץ בי מבט ערמומי, כחול עם ורידים אדומים. יכולתי להחליט אם להשליך את עצמי לים או לשנות מקצוע, אמר והפך עוד כמה פתקאות, שחלקן התעופפו בבריזה שחזרה פתאום בעד הדלת ומיד שככה. החלפתי מקצוע. אשתי לא היתה מסכימה לאפשרות השניה, הסביר וגיחך. איזו עברית יפה היתה לו. להשליך את עצמו לים. לא התאים לי להיות תשליך, אמר פתאום בניגון אשכנזי וצחק הכי חזק למראה פני, מה את חושבת, קומוניסט או לא קומוניסט, אני הגעתי מאיפה שהגיעו כולם. רק בלי מזוודה. בבת אחת הפסיק לצחוק ונעץ בי מבט נוקב. כל המקומות האלה זה לא בשבילך, גברת, פסק בפורמליות-פתע. את יותר טוב לך שתישארי במקום שלך, אחרת תגיעי בסוף לאן שגרישה הגיע, ואני אפילו לא יודע אם יש מי שיסרק לך את השערות בבוקר.

יש לי, אמרתי ואחר כך תיקנתי את עצמי, כרגע.

יש לך, כרגע, חיקה גרישה את המבטא שלי שנשמע לי כל כך צברי פתאום, יש לך כרגע. תאמיני לי, גברת נחמדה, עכשיו כבר לא טרח לחקות אותי יותר, תאמיני לי שבהכובשים יהיה לך יותר קשה להחזיק את הרגע הזה משבלב העיר. תישארי בבית, מיידלע, סיים, ודחף לעברי פתקאות עם שלוש כתובות, מפתחות ומספרי טלפון וסכומים בדולרים.

שאני אתקשר לבעלי הבית? שאלתי. זה לא מקובל.

אני לא מודאג, אמר גרישה ושב לזמרר לעצמו, אותו ניגון לא מסוים שנע בין נוטה פרטי של האינטרנציונל ופרקי חזנות. את תחזרי לשלם לי, אם תשכרי משהו. את מאלה שחוזרים. אבל יותר טוב שלא.

מצאתי את עצמי עושה משהו שאני לא עושה בדרך כלל, מרימה את הגבות ומושכת בכתפיים בעת ובעונה אחת, כאילו שני האברים היו קשורים בחוט. הוא הצליח לחזור לי מתחת לעור, הגרישה. אבל לקחתי את הפתקאות, שתיים זרקתי ישר כי היו של שניים וחצי חדרים ברחובות טובים, אחת השארתי, אלנבי מאה ושתיים.

אלנבי מאה ושתיים היה להפתעתי הבית העגול הגדול בערך בפנינת מונטיפיורי, בית שתמיד חשבתי, כשעברתי על פניו בקו ארבע, כמה יפה הוא היה יכול להיות אם הוא לא היה כל כך הרוס. עוד יותר חשבתי ככה כשנכנסתי לחדר המדרגות. המעקה היה מדהים, מעקה מעץ ישן וכהה שהתעקל כלפי מעלה בתנופה רחבת-ידיים, ומיד הבנתי שהתקרות פה מגיעות לחמישה מטר. הרצפה היתה מצויירת, ציצים בחום וצהוב, אבל רוב המרצפות היו שבורות. גם בדירה. אבל התקרות היו של חמישה מטר, והחדרים היו ענקיים. אם סגרת את החלונות, או הכי טוב, התקנת חלונות כפולים וחיית במיזוג, היה לך ארמון. הבעיה היא שאני אוהבת חלונות פתוחים. מצד שני, בלילה אין הרבה תנועה באלנבי, באזור הזה, וביום אנחנו אמורים להיות בעבודה ונירי בגן,

אז נשאר לסבול מהרעש בין ארבע לשמונה, נגיד, והבית היה כל כך יפה. החלונות היו גבוהים כל כך, מעוגלים בחלקם העליון, עם תריסי עץ שבדרך פלא נשארו שלמים, גם אם ברובם היו תלויים על ציריהם, ולא מעט מהמרצפות נשארו שלמות. למען האמת לא היה אכפת לי כל כך על אלו השבורות, אני מעדיפה מרצפות מצוירות שבורות על פני סתם מרצפות שלמות. הייתי שם יותר משעה, לא יכולתי לעזוב את הבית. האמבטיה היתה הרוסה לגמרי, האסלה היתה שבורה, חלק מהזגוגיות היו סדוקות, אבל הפתיחות, רוחב היד של המידות היו שייכים לעולם אחר, ואת העולם הזה אהבתי.

בקושי הבאתי את עצמי לנעול אחרי את הדלת. המפתח הסתובב חופשי במנעול ונדרשו לי כמה נסיונות לנעול אותו, בגלל זה בעצם נתקלתי בלידיה בפעם הראשונה. אז עוד לא ידעתי שקוראים לה לידיה. היא היתה לבושה במכנסיים קצרים וכפכפים וגופיה מהשוק והפנים שלה, נקיות מאיפור, היו תפוחות קצת ושמוטות וחיוורות מאד, פנים שרואות מעט מאד שמש, ובעיקר נראו עייפות, מין עייפות שלא רואים בדרך כלל על מישהי בגילה, כי היא היתה צעירה ממני בעשר שנים לפחות. היא התקדמה במעלה המדרגות כאילו היא הולכת על פסים שהונחו שם במיוחד בשבילה, זאת אומרת, ישר קדימה ובלי להסתכל, לא ימינה ולא שמאלה, כמו גרישה בימים אלה, ובגלל זה כנראה גם לא הבחינה בי ונתקלה לי בכתף כשפנתה לקומה הבאה. יובטפוימוט, מלמלה אוטומטית, למה את לא מסתכלת לאן שאת הולכת, פוסטמה, הוסיפה לצאת ידי חובה ועיניה חלפו עלי, חסרות עניין, והמשיכו הלאה על הפסים, ואז עשו רוורס וחזרו אחורנית. משהו בהן ניעור לחיים.

מה את עושה פה? שאלה, את לא גרה כאן. אף אחד לא גר כאן.
אולי אני אגור כאן, אמרתי. אני שוקלת את זה. איך הבית? שאלתי כי פתאום נזכרתי שבעצם זאת הזדמנות לחקור קצת על הבניין והשכנים, איך השכנים פה?
במפתיע חלף חיוך על פניה, אבל היה בו משהו מפחיד, בחיוך הזה, כל כך היה ברור שהיא לא רגילה להפעיל את השרירים האלה. ואם בגלל זה, או בגלל משהו אחר, היה בו משהו רע. שכנים נהדרים, היא אמרה, אחלה שכנים שבעולם. את עוד תראי. תבואי, תבואי, אמרה, שגעון פה, אחלה מקום, ובטפיחת סנדלים חזרה למסלול הזומבי שלה ועלתה קומה. האחלה שלה במבטא הרוסי היה מצחיק, אף פעם לא שמעתי אחלה ברוסית, או היה יכול להיות מצחיק אלמלא היתה בו אותה איכות שהיתה בחיוך שלה, משהו רע, נוקב, מחלחל חדרי בטן. לא האמנתי לה, אבל לא ידעתי למה היא אומרת מה שהיא אומרת, מה הקטע שלה. אבל גבה נעלם בפנייה של גרם המדרגות ואחר כך שמעתי צרימת מפתח וטריקה של דלת, והזדקפתי מזו שלי, כלומר מהדלת שעמדתי מולה, כי רק עכשיו תפסתי שעדיין אני עומדת חצי כפופה מול המנעול. סובבתי את המפתח נחרצות והוא תפס סוף סוף והלכתי הביתה באור האפור שירד על אלנבי ועל עננות העשן האפור של מפלטי האוטובוסים ועל הנשים הממשמשות את עיגולי הקולבים של הגופיות בעשר שקל, ומחשבות מזמזמות בראשי בקצב זמזומו של גרישה.

למחרת חזרתי. כל הלילה חשבתי על זה, זאת אומרת כל פעם שהתעוררתי זה צף לי בראש, והתעוררתי כל שעותיים בערך. הלכתי לחלון וחזרתי, כל הזמן ראיתי את הפרופורציות הנפלאות של הדירה הזאת, את תנופת התקרה, את הפרישה הרחבה של החדרים, חדר אחד אפילו היה אובאלי. את האמבטיה היה אפשר לשפץ בסכום לא גדול, ומה זה אסלה, בשביל ארבע מאות דולר לחודש זה שווה, תוספת של חודש אחד שכר דירה ואחר כך יש לך ארמון. ארמון עם

זיהום האוויר הכי גרוע בארץ ורעש שהיה מרסק את מכשיר המדידה של מכון התקנים, אמרתי לעצמי, או השתדלתי להגיד לעצמי, אבל כבר בתשע בבוקר הייתי שם, עם נירי. רציתי לבוא לשם אתו, כדי שמשוהו ירסן אותי, אני הרבה יותר אחראית כשאני אתו. ממילא זה היה יום ששי ולפעמים אני משאירה אותו בבית, זה היום שאני לא עובדת. עבדתי. נירי נורא שמח, הימים האלה הם ימי חג בשבילו, אז כדי לסתום את הפה לתחושה שכירסמה בי שאני בעצם מנצלת אותו למטרותי הלכתי אתו קודם כל לקפה תמר, בשמונה בבוקר, אני שתיתי את הקפה האיום שלה וכרסמתי עוגיית גבינה ונירי כרסם שתיים, והסתכלתי בפוסטר של רבין והשתדלתי לא לחשוב יותר מדי על כלום. שרה הופיעה ונתנה לנירי עוד קרואסון שוקולד אף על פי שכבר ביקשתי ממנה כמה פעמים שלא תעשה את זה, היא לא יכולה להתאפק כשהיא רואה ילדים, ואני לא יכולה להגיד לא כשאני רואה את העיניים שלו כל כך שמחות, ומה זה, בסך הכל עוגייה, הלוואי והיינו נשארים תמיד ילדים. אחרי שחיסל גם את זאת קמתי ואמרתי שאני רוצה להראות לו איזה מקום והתחלנו לצעוד במורד שינקין למטה, לאלנבי.

השמש הייתה בקורות המשקופים הלבנות והאור זרם מדרום והציף את החדרים, שוטף מאחד למשנהו כמו מים, ואני עמדתי שם והרגשתי שאני מוכרחה לגור בבית הזה. רעם של אוטובוס התגלגל תחת רגלי, מרעיד את אמות הספים. נירי השיט את עיניו, תמה, מקיר מתקלף אחד לשני ושאל, למה באנו לפה, אמא, ואני שאלתי אותו אם נעים לו כאן והוא הסתכל בי ואמר בהיסוס, כן, ואחר כך משך לי ביד ושאל אם אנחנו יכולים ללכת לקנות את הצעצוע שהבטחתי לו בשוק. זה היה עוד אחד מהיתרונות של הדירה הזאת, הקרבה לשוק. באור החזק נראתה בברור כל פיסת טיח שהתקלפה מהקיר, כל הפגמים, גם הברזל החלוד של הקונסטרוקציה החשופה בתקרת האמבטיה, אבל החדרים עצמם עמדו גדולים, לבנים ושלווים כמו לויטנים מעידן אחר, שטים להם באור ומרעידים מדי פעם כשהרעים בחוץ קו ארבע או שלושים ושתיים, רעדה ארוכה אוספת־כוח כשקו ששעשרה יוצא מהתחנה חזזוע מהיר, פיצוצי כשהאוטובוס רק חולף על פני הבניין. יצאתי מהדירה נטולת הכרעה כשם שנכנסתי. כשסובבתי את המפתח בדלת, שלא הסכימה להינעל יותר משהסכימה אתמול, נזכרתי בשכנה מלמעלה ולא יכולתי להתאפק. בוא נעלה רגע, אמרתי לנירי, אני רוצה לראות פה משהו, ולקחתי לו את היד. נירי עלה אתי בלי לשאול שאלות, כדרכם של ילדים, שממילא רוב מעשיהם של המבוגרים סתומים בעיניהם ודרכיהם תמוהות, ועל כן הם ממעיטים לדרוש בהן. חשבתי להציף ולראות איזה שם כתוב על הדלת, איזה מין הרכב זה, ואני מודה שחשבתי אפילו להקשיב קצת, כפי שאמרתי, לומדים המון מהאזנה בסתר, אבל כמה מדרגות לפני הקומה, כשיכולתי כבר לראות את המישורת שלפני הדלת, נתקלה לי העין במשהו לא צפוי. אשה ישבה שם, יותר נכון קרסה, ראשה שעון על הידיים שהיו מונחות על הרצפה לפני כן שלא יכולתי לראות לה את הפנים. היא היתה לבושה בלואים, אבל בלואים מסוג שלא היכרתי עד כה. זה לא היה בגד שהתבלה אלא משהו שמזמן איבד כל זיקה לבגד, מבד עבה מאד, אחרת לא היה שורד, גס ואפור, יותר נכון אותו אין-צבע שאליו ננראה דוהה בד אחרי שחולפות מספיק שנים ללא כביסה. היא ישבה או קרסה שם בשקט מוחלט, בלי להשמיע קול, רק הכתפיים שלה עלו וירדו בקצב הנשימה. ואז נפתחה הדלת ושלוש נשים יצאו בטור. תחילה שתי נשים שלא זיהיתי ואחריהן לידיה. שתי הנשים היו בערך בנות גילה, אחת צעירה יותר. שלושתן היו לבושות בחצאיות קצרות והדוקות מאד ובחולצות בטן והיו עליהן מגפיים ביוני. מגפיים מסקאי בדוגמת נמר, בצבעים שונים. האיפור עמד להן בתבליט על הפרצוף ולא היה צריך מבט שני כדי לדעת מה הן. הן חלפו על פני האשה הקורסת כאילו כלום, כאילו היתה שטיח ישן

שהניחו בפתח הבית, מרימות את הרגל ופוסעות מעליה, ורק האחרונה, לידיה, התכופפה והניחה משהו במה שהתברר לי עכשיו כפנכה קטנה. היא הניחה שם פרוסה עם משהו, גבינה לבנה אולי, כמו לכלב. ראיתי את העיניים של נירי מתעגלות ואת פיו נפתח ולחצתי לו על היד, והוא השתתק. האשה לא נעה. לידיה הרימה אף היא את הרגל ופסעה מעליה ושלושתן החלו לרדת, באותו קו ישר על אותם פסים סמויים, ורק כשהיו ישירות מעלינו הבחינו בנו ונעצרו. עיניה של לידיה, עכורות-אטומות כמו אז, שוב ניצתו בזיק של חיים. החיים היו כעס. מה את עושה פה, אמרה כמעט בלי להזיז את השפתיים, מה את באה לפה כל הזמן. זה לא הקומה שלך.

אני רק רציתי לשאול אותך עוד מש - התחלתי אבל המלים נגמרו לי, הרבו ואזלו כמו מים מברז שלא פתחו מספיק חזק. את אל תדחפי את האף שלך, אמרה לידיה והשפתיים שלה לא זזו. אולי לא רצתה לקלקל את האיפור. ואולי מסיבה אחרת. את והילד שלך עם הסמארק שנזל ואת אפילו לא מנגבת.

הייתי נבוכה מאד עד לאותו רגע, כי זה באמת לא החינוך שקיבלתי, לעלות ולצותת בדלתות, בכל אופן לא ככה שיתפסו אותי, אבל אם יש משהו שיכול להעיף מעלי במכה את כל החינוך שקיבלתי או לא קיבלתי זה כשמישהו מתנהג לא יפה לנירי. הרגשתי את הגוף שלו רועד, לא בגלל מה שאמרה, אני חושבת, העוינות בקול שלה היתה עוברת אלי גם אילו דיברה אוקראינית. אל תעזי לדבר ככה על הילד שלי, אמרתי, והרגשתי איך היד שלי מתהדקת על הכתף של נירי, שהעביר את עיניו ממני אליה ובחזרה, חרד. הוא לא היה רגיל לשמוע אותי מדברת בנימה כזאת, לא היה רגיל לחילופי דברים מהסוג הזה. ומי את שתדברי, תסתכלי איך אתן מתייחסות לאשה הזאת, כמו לכלב.

כמו לכלב, חזרה לידיה בנימת שאלה בלי שאלה ואותו גיחוך רע חלף על שפתייה, כמו לכלב. רווח גדול כהה נחשף בין שתי השיניים הקדמיות. כן, אולי, אמרה, אבל בלי הסנדוויץ' שלנו הכלב היה מת מזמן.

רק אז תפסתי מה שהייתי צריכה להבין הרבה קודם, שהאשה הזאת כנראה באה לשם כל יום, או בכל אופן לעתים מזומנות, ושהן נותנות לה אוכל באופן קבוע, ושמה שהיא אומרת נכון, שבלעדיהן, עקבים מנומרים מסקאי או לא, היא גם לא היתה שוכבת פה על המרצפות המצוירות השבורות. ובבת-אחת לא כעסתי עליה יותר, רק תמהתי, כי היא לא נראתה בדיוק מחסידות אומות העולם.

אז למה אתן נותנות לה אוכל, שאלתי. מה אכפת לכן אם הכלב יחיה או ימות. היא העתיד שלנו, אמרה לידיה. צריך להשקיע בעתיד. האשה הראשונה בשור התחילה לרדת על הפסים הסמויים במדרגות בצעדי הזומבי שלה, והשניה אחריה, ולידיה במאסף, אבל כשחלפה על פנינו שלחה את היד ובתנועה מפתיעה, כל כך מהירה שלא הספקתי אפילו לזוז, שלפה מהכיס ממחטת נייר ומחטה את האף של נירי מהר וביעילות אבל לא בכוח, בתנועה עדינה ומיומנת מאד, וכשהמשיכה לרדת במדרגות, כמעט בלי שהתעכבה כלל, ראיתי את היד חוזרת לכיס עם הטישו שכיווצה ככה שהנזלת תישאר בפנים, ובהבהק התנועה ראיתי את היד הזאת מוחטת אף של ילד אחר, שולפת-מוחטת-חוזרת וזורקת לפה, תנועה מורגלת של מאות, אולי אלפי פעמים, שגורה ומיומנת להפליא, אבל בלי הילד.

הפעם השלישית והאחרונה שהגעתי לדירה ברחוב אלנבי היתה יומיים לאחר מכן, ביום ראשון. לילה אפך את הכניסה ועיגול האור שהשליכה הנורה הקטנה מלמעלה היה צהבהב ורופף, כמו

לא עמד לו כוחו לצלוח את המרחק שבין התקרה הגבוהה לרצפת חדר המדרגות. בכוונה באתי הפעם בלילה. בלילה הכל נחשף בתור מה שהוא, את לא רואה את השמש על הקירות, את רואה את הדירה. ידעתי שאני חייבת הפעם להחליט: כן או לא. אי אפשר היה לסחוב את זה יותר. כבר שלושה לילות לא ישנתי. התלבטויות זה לא הצד החזק שלי, אף פעם לא היו. התחלתי לעלות במדרגות, האור הקלוש הרעיד צל חיווריי על הקיר לימיני ולרגע חתך בי הפחד, עד שתפסתי שזה הצל שלי. מהלילה בקעו צפצופים רחוקים של מכוניות. אוטובוסים לא עברו. אלנבי באמת היה שקט בשעה הזאת. פתחתי את התיק להוציא את המפתח והמרפק שלי החליק על הקיר, שהיה שמנוני ודוחה למגע. אולי בגלל זה השכנות מלמעלה הקפידו ללכת באמצע המדרגות בקו ישר. כשפניתי לעלות בגרם המדרגות של הקומה השנייה התחילו קולות שיחה לבקוע מלמעלה. בעצם לא בדיוק שיחה, בשיחה יש שני קולות ואני שמעתי רק אחד, אבל היה משהו בקול הזה הגברי האטי, המתון, עם שרידי מבטא שלא יכולתי להניח עליו את האצבע, שנשמע לי מוכר; ושוב לא יכולתי להתאפק וטיפסתי בזהירות, חרש-חרש, מניחה רק את הרטום הנעל על המדרגה, עוד חצי קומה אחרי זאת שלי. לא הצלחתי לחלץ מבכתי זכרוני את הקול עד שהינחתי עליו את העיניים: אותו זקן קצוץ קצר, שחור ועבות, שהקיף את הלסת, אותן לחיים חלקות עם צל כחול שצריך לגלח פעמיים ביום, אותן עיניים רדודות, רקועות בחום נטול חום. מה יש לך, לידיה, הוא אמר בתהייה קלה, אדיבה, ושוב היה נדמה לי שאני שומעת שרידי מבטא רוסי, אבל מיד תפסתי שזה רק השם שהוזכר ואילו המבטא לגמרי משלנו, צברי למהדרין, תגידי לי, מיטה יש לך? פירושיקי יש לך? קונדומים יש לך? שמלה אדומה סטרץ' יש לך? והוא משך, לא חזק, במתינות, באצבעו את הכתפייה הדקה של שמלתה האדומה הקצרה, והכתפייה התמתחה לרגע ומשהרפה זינקה חזרה למקומה, ניטחת בכתף הלבנה, המנומשת, בקול טפיחה קצרצר. באותו רגע הבחין בי כנראה, או לפחות ראה צל, כמה מדרגות יותר למטה, וללא חיפזון פסע פנימה, אל הדירה שנפתחה לפנייהם, פעורה וחשוכה, חובק את כתפה בזרועו ומצעיד אותה אל תוך הפתח, ובלי להפנות את פניו משך אחריהם את הדלת.

אם תמשיכי ככה אני לא אוכל לתת לך לצאת, לידיה, הוא אמר באותו קול שלו, נטול גוון, שבו דיבר אל הקוף, ורק הצבריות של הקול הזה ניגנה את המלים אחרת, את תצטרכי לשבת בבית, לידיה, את בעצמך מבינה שאי אפשר ככה. כן, מיה ליובוצ'קה? והדלת נטרקה אחריו. הגרון שלי נשנק. הרגשתי כאילו דלת ברזל נופלת שם בפנים וחוצצת ביני ובין האוויר או היכולת לבלוע, כמו בפרסומות של הליכוד מהבחירות. לא ידעתי מה לעשות. זאת אומרת, ידעתי בדיוק מה אני צריכה לעשות, ללכת למרחב ירקון ולדווח, ואם לא עשיתי את זה, לא היה בגלל מה שאמרתי לעצמי באותם רגעים שהמשכתי לעמוד שם בחושך, שמה יצא לה מזה, במקרה הטוב יגרשו אותה מהארץ והיא תצטרך לשלם על הכרטיס, במקרה הרע תשב חודשים בנווה תרצה ואחר כך הוא יוציא אותה משם ויכניס אותה למקום שממנו לא תוכל לצאת עם כפכפים. החושך סגר עלי מכל הכיוונים, והרגשתי את מגעו השמנוני של הקיר אף על פי שעמדתי בדיוק באמצע גרם המדרגות. הלחות היתה בלתי נסבלת. פתאום לא אהבתי את חדר המדרגות הזה, המעקה היפה שלו התעקל לעברי בזוית מאימת. הסתובבתי, ירדתי בחזרה למטה. למחרת הבאתי לגרישה את המפתחות בחזרה. הוא אפילו לא טרח להרים את הראש. שערו הכסוף הארוך התנועע הנה והנה כשזקף את מקורו מערימת ניירות אחת ונעץ אותו באחרת, והוא רק החווה בידו אל פינה פנויה יחסית של השולחן, וזמזם לעצמו את ניגון הכלאיים המוכר של איגוד הקבלנים הקומוניסטים מז'וטומר.

במטבח שלך לפנות ערב

לפנות ערב
יש אור טוב
לצלם את כלך
פי מי מאיתנו יודעת
מתי נשב כאן
שוב?
לנצח, אם זה תלוי בי
כשהיה לי שקט, את עונה

את מחממת לי אכל
אני ממלאת את השתיקה
בלעיסות קצובות
וזכרת בטעם רק כשאת
שואלת אם טעים לי
את מציעה לי מים ואני
נמזגת אל תוכך
את רחוקה כל כך
בצד השני של השלחן.
עוד מעט הארוחה נגמרת
הלילה יורד
האוטובוס האחרון שלי
ושוב לא אשן כאן הלילה
מי תגיע הפעם, במקומי?

עדו פרידמן, הקוסם מארץ עוז, 2010, צילום ועיבוד דיגיטלי

עדו פרידמן, שלגיה, 2010, צילום

מירה טנצר

*

האהבה המתנתת מפרידה בין ענג לכאב

[כאלו שאפשר]

כמו להציב קיר גבס בין החדרים,

והרי ידיו עדין מבקשות לדעת

איך ממתיקים מים.

פעם אמרתי לך:

אלו הייתי כותבת על האהבה,

הייתי מתחילה מן הטקסונומיה של הכאב - - -

אני שמה את הדיסק החדש של אתי אנקרי

ולוחשת אל-נא רפא נא, אבל רק לעתים נדירות

העולם באמת עוצם את עיניו

כשאוהבים מתנשקים.

בערבי שבת רקיעים אינם מתחלפים

ועצים אינם מתגבהים

וגופי

אינו בדול עוד.

אל תגעו לי בפלאת'

תראו אותה, חושבת את עצמה סילביה פלאת'. מטיילת בגן הקמפוס לבושה בחצאית משובצת ודקט תואם, גרביוני צמר וכפפות עור שחורות. על פניה איפור כבד, איליינר שמשוה בדיוק מקצועי ממסגר עיניים חתוליות. היא כותבת על בוקיציאות וחולמת על תנורי גז. חבל שבימינו קשה למצוא תנור גז הגון, היא רוטנת.

היא מעדיפה את מפלצת האיילה על פני איילת השחר ויודעת שהיא טועה בבחירותיה, יודעת שזה לא משנה איזו איילה, איילה היא נקבה ובסוף הן כולן בוגדות. ואני חושבת שהיא טועה גם בהעדפותיה. אמנות או נמות היא ממלמת פתגמים חסרי משמעות עבודה ועבור סובביה הסובלים ממילא. היא נראית כילדה בתחפושת אישה, ממורקת, מבושמת, ברבי מזויפת. אנחנו צוחקים עליה. התוכן הריק והצורה המושלמת של המשוררת מלאת היגון, הייסורים והצער. ויש בה מן היופי, אני אומרת. יש בה מן היופי, יופי פתטי אך מכשף.

צלצול השעון המעורר מקיץ אותי מחלום נוראי, שבו הייתי נמר עם שלוש רגליים בקרקס נודד בין ההתנחלויות בשומרון. אני רוצה לברוח. אני רוצה לברוח ולטייל במדבר יהודה. אבל יש לי שלוש רגליים וכל הזמן מפטמים אותי בסטייקים ובגלידות בטעם ריבת חלב ופיסטוק, עד שאני שוקלת כמו שלושה נמרים וקשה לי אפילו לצאת מהכלוב. הילדים בהתנחלות מתקהלים סביב הכלוב שלי, המעוטר יהלומים מזויפים צבועים שחור ובפיסות מראה שבורות, שנאספו מחדרה של הבלרינה שחתכה את עצמה לאחר ששברה את הראי הגדול בחדר ההלבשה שלה. הם עוטיפים אותי, צוחכים מאושר ומאימת הנמר הענקי, השמן, המסוכן. זורקים עלי סוכריות טופי בטעמי תות ופטל ואני הרי בכלל אוהבת ריבת חלב.

אני קמה ליום אפרורי עם נגיעות פואמה באוויר. היא בטח תכתוב היום שיר, תיתן לי לקרוא ותשאל לדעתי הכנה, אין לי דעה כנה. אין לי דעה כל עוד נוגע הדבר אליה. היא יפה ועצובה. היא מחייכת ופתטית. היא מרחפת על ענני נצנצים סגולים ורסיסי פורצלן משובח, כזה ששותים בו תה, מעוטר בפרחים דמיוניים צבועים בורוד, סגול וירוק – היא לא תיגע לי בפלאת'. הדיכאון הצבעוני והמחופש שלה קנה אותי מזמן, העיניים החתוליות המאופרות בכבדות כמצטלמת למגזין אופנה. אל תהרסי לי את החוויה עם עוד שיר גרוע, אני חושבת תוך צחצוח שיני.

שני כדורים נגד עצבות כמרשם הרופא, כדור אחד שיעצור את ההנגאובר של יום האתמול, כוס נס קפה, ג'ינס, חולצה, סוודר, מעיל ויוצאת ליום חדש שלא איכזב והגיע.

תוך צעידה אני מתגעגעת אליה, תוך קניית חפיסת סיגריות, תוך הקשבה בחצי אוזן למרצה, תוך לעיסה איטית של מה שאמור להיות ארוחת הצהרים שלי – קרטון צבוע על צלחת זכוכית סדוקה, תוך כדי זה אני מתגעגעת. איך הם, האנשים, מצליחים. מצליחים לשכוח.

והנה היא, משוררת נוגה שכמותה, בשמלה עם שרוולים תפוחים בצבע ארגמן, נעלי סירה חומות, כובע עור חום וכמובן, הכפפות אותן היא לא מורידה לעולם עד שידה הקטנה עוטפת את העט השבור למחצה, הורד עם הנצנצים, שאת כבר מכירה כל נקודה בו. את מחייכת אליה, היא מחייכת חזרה בשפתיה הצבועות באדום דם, כאילו נחתכו והדם התפזר לכל עבר, מאיים להתפרץ ולעטוף גם אותך. על אוזניה עגילי זהב קטנים, צמודים, בצורת שושנה או אולי ורד. אף פעם לא ידעת אם יש הבדל.

ואז את נזכרת, נעצרת לרגע ונשענת על הקיר, זיכרון קשה שכזה, מקשה עלייך את ההליכה, את נזכרת במגע יד, את נזכרת בלשון מרפרפת על עורך, חיוך ערמומי, נגיעות עורה בעורך, לחישות מתקוות, זדוניות כשטן, מתעתעות כתחפושת. שיער ערווה המפואר, שחור כלילה נטול כוכבים באמצע דצמבר, אותו סירבת שתגזור – רצית שיצמח, שיעטוף את כולך, שיחנק ותוכלי להריח רק אותה, לטעום רק את טעמה המתוק, הריחני, הצמיגי.

היא ניגשת אליך, הכל בסדר שואלת, מחזיקה בזרועך. כן, את עונה, מתנערת ממגע הכפפה המנוכר. מזל שהיא עוטה כפפות, למגע עור היית כנראה מתעלפת. את רוצה לשתות משהו, היא מסרבת להרפות, את נראית קצת חיוורת. לא, לא תודה. את עונה במהירות. מפנה גב בגסות. מסרבת להרפות מהזיכרון, אל הברח הישאר, הישאר עוד קצת. עד שבאת.

אני פוקחת את עיני. מעלי שמש. עץ שעליו נוטשים אותו לאיטם. עננים. שמיים כחולים. ציפור על עמוד חשמל אפור. והיא. לצידך. את בסדר, היא שואלת, נראית קצת חיוורת שם במסדרון, אז חשבת, את יודעת אור שמש אוויר וכל החרא הזה יעשה לך קצת טוב. למה חרא? חרא למה? אני שואלת. מגרדת לי האוזן, וזה לא מפסיק. וזה תמיד קורה כשאני מרגישה לא בנוח. דווקא אחלה, אני מחייכת אליה בקושי. מתעייפת בקלות מאימוץ שרירי הלסת שלא רגילים לתנועות שכאלה. רוצה לקרוא משהו שכתבת היא מפנה אלי מחברת כחולה, אבל בכנות. רק כנות אני מבקשת.

אוחח היא שוב מתחילה ואיך אתן לה כנות. רק כנות, אני מבטיחה. חרא שיר. אני מנתחת לידה משפט אחד. אבל חוץ מזה הוא מעולה, באמת. היא מחייכת אלי, ואז מוציאה מראה מוזהבת מתיקה, מתקנת את האודם האדום, את השיער, הסומק על לחייה. בואי, היא אומרת מושכת אותי בידה כלפי מעלה.

אנחנו הולכות לספריה, מוציאה 'פעמון הזכוכית'. ככה אני רוצה, היא אומרת. ככה לכתוב. אני מרגישה נורא.

שימלתך הסגולה עוד פה, תמונתך מאז, בצימר של וידום שם בראש פינה, שכובה על מיטת שושנים עטופה בעלי כותרת אדומים, ואפילו הם נבלעו תחתך. תחת התלתלים השחורים, רגליך השחומות, החלקות כרגלי בובות. אל תתני לעצמך לברוח לי מהראש, אל תגעי לי בחלום. ומהי פנטזיה אם לא אושר, שנבנה לפי אמות מידתך האישיות. האם יש אושר אמיתי מזה? האם יש אמת אמיתית מזה? ומהי האמת אם לא השקר שאנו בונים סביבנו, החומה שנבנית מהיום בו פקחנו עינינו, אמת שלי. אמת שלך. זו לא אותה אמת. ובכל זאת יש דברים גרועים יותר. מה גרוע יותר? להיות כלוא בכלוב מעוטר פיסות מראה שבורה, מוכתמות מדם בלרינה זה בהחלט גרוע יותר. להיות נמר עם שלוש רגליים – גרוע בהחלט.

ועדיין, את מרגישה נורא. נורא מה? נורא רע? בהחלט.

יעל גלוברמן

מכשפות (שיר ערש)

מתוך: אותו הנהר פעמיים, הליקון לשירה חדשה 2007

אשה רעבה זה דבר מפחיד.
היא לא מאכילה, רק מחפשת
משהו לאכל. נדמה שהיא משחרת
לטורף. כל נתח שבו אינה מתחלקת
נראה גדול מדי, מדמם. זה הרעב שלה,
לטוש כמו עין קיקלופ
טראח באמצע החזה. תראו אותה
גוררת הביתה לובסטר חי, מטבעות,
פוקס עם שמות, כרטיס לאירופה,
את התפוח, לנעץ בו סכין.

אשה עם ידים ריקות זה דבר מאים.
אם היא לא מחזיקה בידה יד
רוח נושב ממנה כמו מנקה,
איום שרבי נקי ומשנה
ריח פה של דרקון.
היא בית במדבר שדלתו עקורה,
חול משתלח חפשי בחדרים
מצטבר על שיש המטבח, על הרצפה
הופך את המטה לדיינה.

אשה לבד מפזרת בביתה ספלים ריקים
ובדלים, שעל שפתם מטבעת
חתימת שפתון. תמיד יהיה מי שיראה
בקשת האדמה המשכפלת בטביעת שפתייה
עשר פעמים, עדות
לעזובה סודית, שולים מבצבצים
של צרך גדול.
זהירות ילדות, יושבות בין בבות
כמו בין מקורים, מחלקות להן תה:
אל תהיו כמוה.

חן שיש, הבהלת אותי לרגע, 2010, תצריב קו, אקוויטינשה, ש.קולה, 40x37
באדיבות מרכז גוטסמן לתחרויות - קיבוץ כברי

חן שיש, בית מעשן, 2008, תצריב קו, אקווינינטת סוכר, חומצה חיה, קולאז', 37x40
באדיבות מרכז גוטסמן לתחריט - קיבוץ כברי

יעל גלוברמן

השיר המסוכן

מתוך: אותו הנהר פעמיים, הליקון לשירה חדשה 2007

הסֵפֶר הַזֶּה הוּא לֹא
 פֶּתֶק בְּבִקְבוּק. אֶל תְּבוֹא לְהַצִּיל אוֹתִי.
 אֲנִי רוֹצֶה לְהִיּוֹת זֹאת שֶׁתִּנְגֵן בְּנֹבֵל.
 לְפָרֵץ לְשֹׁאֵל וּלְהִגִּית, נוֹשֵׂאת אֶהֱב בְּזֵרוּעוֹתַי.
 לְהִסְתַּכֵּן בְּשִׁיר, וְלֹא לְשַׁקֵּעַ:
 זֶה יִהְיֶה תִּפְקִידוֹ שֶׁל מִיִּשְׁהוּ אַחֵר.
 לְצֵאת לְמִטְלוֹת שֶׁהֶדֶם וְהָאֵלִים הִטִּילוּ,
 לְשַׁבֵּר יוֹתֵר מִלְחָם. לְהִתִּיז רְאִשִׁים
 וְלֹא דְמַעוֹת. בְּחוּץ, כְּחוּק,
 בְּתוֹךְ שְׂדֵה אָדָם שֶׁל קֶטֶל אוֹ פְּרָגִים
 מְצַלְצֵלִים: לְחִיּוֹת! לְמוֹת!
 לְהִתִּיר קִשְׁרִים בְּאַבְחָה אַחַת שֶׁל חֶרֶב.
 לֹא לְחַפּוֹת יָפֶה לְבִטָּח, מִמְסַגֶּרֶת בְּחִלּוֹן.
 לְגִלוֹת רֶכֶס הַר, אֶפִּיק בְּסִפֵּר, בְּרַחוּב -
 לֹא אֶת נְשֵׁי, רַגְלֵי, לְבִי.
 אֲנִי רוֹצֶה לְחַצוֹת בִּיצוֹת, לְצוּד אֶת הָאֲנָקוֹנְדָה.
 לֹא לְחַפֵּשׂ אֶת הַנְּחֹשׁ כְּדִי לְדַבֵּר אֶתֹו
 עַל שְׁנוּיִים בְּתִפְרִיט אַרוּחַת הָעֶרֶב,
 זֶן חֲדָשׁ, מִדְּהִים שֶׁל תִּפְוֹחִים.
 לְשִׁיר, לֹא לְפִתּוֹת. שְׁמֵלוֹתַי
 יִשְׁנֹו אֶת עוֹלְמוֹ שֶׁל מִיִּשְׁהוּ אַחֵר. כֵּן,
 אֲנִי רוֹצֶה שֶׁתֵּאָהֵב אוֹתִי. אֲבָל אֶל תְּבוֹא
 לְהַצִּיל אוֹתִי. אֲנִי רוֹצֶה לְשִׁיר.

יעל גלוברמן

אור ראשון

החסד הזה, להתעורר עם שחר
כששוב הכל מקדם.
את עומדת על מרפסת
וצפור שקמה מתוך הערפל
קוראת לך להתחיל.

רשימת משתתפים קו נטוי גיליון 11 (לפי א-ב)

אברהם. ב. יהושע

סופר, מסאי ומחזאי, חתן פרס ישראל לספרות. ספרו האחרון, **חסד ספרדי** ראה השנה אור בהוצאת הקיבוץ המאוחד/ספרי סימן קריאה/כנרת זמורה-ביתן.

אופיר גלעד

אמן. מרצה בכיר ומלמד צילום במכון לאמנות באורנים ובאקדמיה לאמנות בבצלאל ירושלים. עבודותיו נמצאות באוספים ובמוזיאונים חשובים בארץ ובהו"ל.

אורי נעמה

אמנית, יוצרת ומורה לאמנות פלסטית, מנחה מורים צעירים. בוגרת המכון לאמנות באורנים.

אסדי תמים

משורר ומורה לספרות ערבית יליד נצרת. סטודנט לתואר שני באורנים.

בדרנו מאיה

משוררת, סופרת ומתרגמת, כלת פרס ראש הממשלה לספרות. לימדה במכללת אורנים בשנת 2006. ספרה האחרון, **גרגרים**, ראה אור בהוצאת קשב (2010)

בוטנסקי נגה

מנכ"לית המכללה האקדמית לחינוך, אורנים.

בלאנדיאנה אנה

משוררת רומניה, מבכירי המשוררים בארצה. מבחר תרגומים ראשון, **כל שמחה פוצעת מישוה**, ראה אור בהוצאת קשב (2007)

בן שחר רינה

פרופסור ללשון במכללת אורנים ובאוניברסיטת חיפה. חוקרת לשון בהקשר התרבותי. ממקימי החוג ללשון עברית והחוג לתקשורת במכללת אורנים.

בנגד שני

סטודנטית לספרות וחינוך מיוחד באורנים שנה ג'. לומדת בסדנה לכתובת פרוזה.

ברזל אמיר

סטודנט לחינוך מיוחד באורנים שנה ג'. בוגר הסדנה לכתובת שירה.

בת אל אור דקלה

סטודנטית לחינוך מיוחד וספרות באורנים שנה א'. תלמידת הסדנה לכתובת שירה.

גלב מיכל

בוגרת החוג לספרות באורנים, למדה בסדנה לכתובת שירה. כיום סטודנטית בלימודי תואר שני לתרפייה בפסיכודרמה בלסלי קולג'. מזכירת קו נטוי.

גבע אביטל

אמן ומחנך, מקים ומיסד 'החממה האקולוגית' בקיבוץ עין שמר.

גיל טלי

יוצרת רב תחומית. מרצה במכון לאמנות באורנים.

גלברמן יעל

משוררת, סופרת ומתרגמת, כלת פרסי אקו"ם ומפעל הפיס לשירה. עורכת בכתב העת לשירה "הליקון" ועורכת עמיתה בקו נטוי. מנחה את הסדנה לכתובת שירה באורנים. ספרה האחרון, **אותו הנהר פעמיים** ראה אור בהוצאת הליקון לשירה (2007)

גרוס מיכאל (1920-2004)

חתן פרס ישראל לאמנות פלאסטית (2000) לימד במכון לאמנות באורנים בין השנים 1960-1985.

דורצ'ין יעקב

אמן. חתן פרס ישראל לאמנות פלאסטית תשע"א (2011) ופרס א.מ.ת. (2004) לימד במכון לאמנות באורנים בין השנים 1985-1978. פרופסור, מרצה בכיר בחוג לאמנות באוניברסיטת חיפה.

הופמן יואל

סופר ומשורר, חתן פרס ראש הממשלה לספרות. חוקר ומתרגם של תרבות ושירה יפנית. פרופסור אמריטוס בחוג לספרות עברית והשוואתית ובחוג לפילוסופיה באוניברסיטת חיפה. ספרו **מצבי רוח** ראה אור בהוצאת כתר (2010)

הלביץ כהן רותי

אמנית, מלמדת במכון לאמנות, אורנים. זוכת פרס עדוד יצירה מטעם מנהל התרבות והספורט (2010). הציגה תערוכות רבות בארץ ובהו"ל. השנה הוציאה ספר משותף עם יהושע סובול, **שערה במקום הפשע** בהוצאת חלפי (2011)

המאירי ישראל

סופר ומחזאי. ספרו האחרון, **שחקנים** (אבן הושן 2006). עובד על מחזהו של ברנר **מעבר לגבולין** מזה שנים, הן במסגרת מחקרית והן כמעבד לבמה המודרנית: העיבוד הועלה בנובמבר השנה באוניברסיטת חיפה. מרצה באוניברסיטת חיפה ובמכללת אורנים.

וייס ניר

סטודנט במכללת אורנים, מסיים השנה לימודי חינוך מיוחד וספרות. בוגר סדנת הכתיבה לשירה.

וילאמס טנסי

מחזאי, סופר ומשורר אמריקני (1911-1983) ממחזותיו הנודעים: ביבר הזכוכית וחשמלית ששמה תשוקה.

וקשטיין דוד

אמן, אוצר ומנחה קורס גלריה באורנים. מלמד 'אמנות בקהילה' באורנים ובאקדמיה לאמנות בצלאל. יוזם ומייסד עמותת 'רשת', תחנות לאמנות עכשוויות. תערוכתו האחרונה, **דוד וגלית** הוצגה בבית האמנים בתל אביב. (2010)

זך ניצן

סטודנט לחינוך מיוחד וספרות באורנים שנה א'.

חיים ליאור

בוגרת המכון לאמנות 2010.

חפץ יעקב

אמן רב תחומי, לימד במכון לאמנות בין השנים 1986-1993, כיום מלמד בטכניון ובשנקר.

טנצר מירה

מרצה במכללת אורנים בנושאים בחינוך, בשילוב תקשוב בהוראה ובהוראת המדעים. לומדת ספרות ורב-תחומי, כותבת שירים.

טרגש אתי

מדריכה בפנימיית נוער. בוגרת B.A במדעי ההתנהגות. כיום סטודנטית הסבה להוראה. לומדת בסדנאות הכתיבה לפרחה ולשירה באורנים.

יעקבזון יוכי

בעלת תואר ראשון בחינוך ותקשורת ממכללת אורנים, כיום דוברת ארגון 'מגמה ירוקה'. בוגרת סדנת הכתיבה לשירה.

יצחקי משה

משורר, חבר סגל החוג לספרות, ממייסדי כתב העת קו נטוי ועורך עמית בשנת שבתון. ספרו האחרון, **זמן טרופות, דואט** שהוא דיאלוג בין שיריו ליצירות האמנית איריס קובליו, ראה אור בהוצאת חלפי (2009)

כרמי אירית

סטודנטית להשלמת תואר באורנים. תלמידת הסדנה לכתביבת שירה.

לבבי גבאי עידית

אמנית, מרצה במכון לאמנות באורנים, עורכת עמיתה של קו נטוי. כלת פרס עידוד יצירה מטעם מנהל תרבות (2011) תערוכה מקפת מיצירתה בעשור האחרון, **שעת ההתבהרות**, הוצגה השנה במשכן לאמנות בעין חרוד (ינואר-אפריל 2011)

לוטן אורה

ילידת ארגנטינה, עלתה לארץ בשנת 1950 ומאז חברת קיבוץ גזית. לימדה באורנים בחטיבה לספרות וחינוך במשך למעלה מעשרים שנה. ספר שיריה, **הפלגה אחרונה** ראה אור בספריית פועלים (2000)

מזרחי עדי

סטודנטית שנה ג' במכון לאמנות, אורנים.

מינקוף רנה

ספרנית, מתרגמת ועורכת. עלתה לארץ מאנגליה ב-1949 ומתגוררת בחיפה. כותבת באנגלית. שירים וסיפורים מפרי עטה פורסמו תחת שם בדוי בכתיבת עת ושודרו בבי.בי.סי.

מלמד נעה

אמנית, אוצרת, בוגרת המכון לאמנות באורנים ואוניברסיטת חיפה. מלמדת במדרשה באורנים. תערוכת יחיד מעבודותיה, **תפוצת זרעים** הוצגה בגלריה בראש הנקרה (2010)

מסאלחה עומר

עיתונאי וחוקר, יליד כפר דבוריה.

מעין ניר

בוגר החוג לספרות באורנים, למד בסדנה לכתביבת שירה. כיום מורה לספרות.

מצאלחה סלמאן

משורר, מסאי ומתרגם, חתן פרס נשיא המדינה לספרות. ספרו האחרון: **בין השורות: فهم المنطوق** ראה אור בהוצאה דיגיטאלית, ספריית אילאף (2010)

מרבך איה

עוסקת בחינוך לשוני. עד 2005 הייתה מרצה באורנים. משתתפת בסדנה לכתביבת פרוזה וסדנאות במכון לאמנות באורנים.

נסים דפנה

אמנית, בוגרת המכון לאמנות באורנים (1990). סיימה תואר ראשון בתולדות האמנות בהצטיינות יתרה באוניברסיטת בן גוריון 2005, ולומדת בה כיום לתואר שני. חיה, יוצרת ומלמדת בבאר שבע.

סובול יהושע

מחזאי ועיתונאי, כותב שירים ופזמונים. זוכה פרס התיאטרון הישראלי על מפעל חיים (2010) ספר שיריו האחרון המשותף עם האמנית רותי הליץ כהן, **שערה במקום הפשע** ראה השנה אור בהוצאת חלפי (2011).

עובדיה ישראל

בוגר המכון לאמנות 2010.

עוז עמוס

מורה ומחנך למקצועות הוידאו והצילום בתיכונים ובמסגרות ייחודיות. סטודנט במגמה לתכנון לימודים והערכה M.Teach באורנים. מפרסם שירה באתר **מקלעת שיר**. סיפוריו זכו בפרסים.

פורת דנה

בוגרת המכון לאמנות 2010.

פינקוס יעל

סטודנטית בתוכנית "סטודיו" של המכון לאמנות ולימודי חוץ באורנים.

פלג דורית

סופרת, כלת פרס היצירה וקרן תל אביב לספרות. מנחת הסדנה לכתיבת פרוזה באורנים. ספרה האחרון, **פני המקום** ראה אור בהוצאת זמורה-ביתן, סדרת עמודים לספרות עברית (2006) ובמהדורה מתוקנת ומחודשת בשנת 2010.

פרידמן עדו

סטודנט שנה ג' במכון לאמנות באורנים.

פרנס איתמר

סטודנט שנה ד' במכון לאמנות באורנים.

קארו יאיר

פרופסור למתמטיקה. ראש המכללה האקדמית לחינוך, אורנים.

קולינס בילי

משורר אמריקאי יליד 1941, כיהן כמשורר הלאומי של ארצות הברית בשנים 2001-2003. עסק בהוראת ספרות ובמחקר באוניברסיטת ניו יורק. מבחר תרגומים ראשון, **חוצה ברגל את האוקיינוס**, ראה אור בהוצאת כרמל (2008)

קזיל אריה

מרצה במכללת אורנים ומלמד בפקולטה לחינוך באוניברסיטת חיפה.

קנל יהלום ורדה

במאית. מרצה למקצועות התיאטרון במכללת אורנים ובמכללת סמינר הקיבוצים בת"א. פרסמה שני ספרים, למבוגרים ולילדים. ספרה האחרון, **קסם של חברים** ראה אור בהוצאת ספרית הפועלים-הקיבוץ המאוחד (2006)

רוגני חגי

מלמד ספרות, הוראה ולשון באורנים. מדי פעם מתרגם להנאתו שירים מאנגלית.

רוטמן אריה (1921-2007)

אמן רב תחומי. מיסד סדנת התחריט וההדפס במכון לאמנות באורנים. לימד במכללה בין השנים 1982-1998

רומאנו אסף

צייר. חי ויצר בהר חלוץ. מרצה במכללת אורנים. תערוכתו האחרונה, המשותפת עם משה קופפרמן, **דבר תלוי בדבר** הוצגה בגלריית הקיבוץ בתל אביב (2010)

ריבנר טוביה

משורר, מורה, מתרגם, עורך וצלם. חתן פרס ישראל לשירה עברית. ספרו האחרון, **שירים סותרים**, ראה אור לפני שבועות ספורים בהוצאת אבן חושן התשע"א (2011)

רשקס רועי

מחזאי, עד כה עלו מעל לשישים ממחזותיו על הבמה. מחזהו האחרון, **אסלי** הועלה בהפקת המרכז התיאטרון בעכו ובימים אלו מסתימות החזרות על מחזה חדש מפרי עטו בתיאטרון הסמטה. מלמד כתיבה יוצרת במכללת אורנים.

שגיא שרה

מלמדת, חוקרת ועורכת מגזין 'רוח אורנים'. תלמידת הסדנה לכתיבת פרוזה באורנים.

שיש חן

אמנית. בוגרת המכון לאמנות באורנים (1995) ולימודי ההמשך באקדמיה לאמנות בצלאל. תערוכתה המשותפת עם לאה ניקל, **במרחק השחור**, הוצגה השנה במוזיאון אשדוד (2010-11). זכתה בפרסים רבים ועבודותיה נמצאות באוספים חשובים בארץ ובח"ל.

שמיר אילת

סופרת, כלת פרס ראש הממשלה. ספרה האחרון, **פסנתר בחורף** (עם-עובד 2007) זכה בפרס וינר והיה מועמד סופי לפרס ספיר. הספר תורגם והתפרסם בצרפת, ופרק מתוכו פורסם באתנולוגיה ספרדית נחשבת. ראש החוג לספרות, דרמה ומבע יצירתי באורנים.

שמיר אלי

צייר, מלמד במכון לאמנות באורנים ובאקדמיה לאמנות בצלאל, ירושלים. ציורו החדש, **אבא ואני בגודל טבעי** (2011) התקבל לאחרונה לתערוכה בינלאומית חשובה במוזיאון 'נשיונל פורטרט גלרי' שבלונדון. ציוריו נמצאים באוספים רבים בארץ ובח"ל.

שנאן פאטמה

בוגרת המכון לאמנות 2010.